

ARA KEÇİD ÇIXILMAZ VƏZİYYƏTİ

HARUN YƏHYA

MÜNDƏRİCAT

Giriş

Heç vaxt mövcud olmayan ara keçid formaları

Ara keçid formaları necə olmalıdır?

Darvinizmə paleontoloji rədd: Kembri partlayışı

Canlı qruplarının qəfildən ortaya çıxması

Saxta ara keçid formaları

Fosil qeydlərində sabitlik

Nəticə

OXUCUYA

Bu kitabda və digər işlərimizdə təkamül nəzəriyyəsinin süqutuna xüsusi yer ayrılmasının səbəbi bu nəzəriyyənin hər cür din əleyhdarı olan fəlsəfənin təməlini meydana gətirməsidir. Yaradılışı və dolayısıyla, Allahın varlığını inkar edən darvinizm 150 ildir ki, bir çox insanın imanını itirməsinə və ya şübhəyə düşməsinə səbəb olmuşdur. Buna görə də, bu nəzəriyyənin yalan olduğunu gözlər önünə gətirmək əhəmiyyətli imani bir vəzifədir. Bu əhəmiyyətli xidmətin bütün insanlığa çatdırılması isə zəruridir. Bəzi oxucularımız ola bilər ki, yalnız bir kitabımızı oxumaq imkanı tapa bilər. Bu səbəblə, hər kitabımızda bu mövzuya xülasə də olsa yer ayrılması uyğun hesab edilmişdir.

Qeyd edilməsi lazım olan başqa bir xüsüs də bu kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Yazıçının bütün kitablarında imani mövzular Quran ayələri yönündə izah edilir və insanlar Allahın ayələrini öyrənməyə və yaşamağa dəvət edirlər. Allahın ayələri ilə əlaqədar bütün mövzular oxucuda heç bir şübhə və ya sual buraxmayacaq şəkildə açıqlanmışdır.

Bu mövzuda istifadə edilən səmimi, sadə və səlis üslub isə kitabların hamı tərəfindən rahat başa düşülməsini təmin edir. Bu təsirli və sadə izah sayəsində kitablar "bir nəfəsə oxunan kitablar" ibarəsinə tam uyğun gəlir. Dini qəti şəkildə rədd edən insanlar belə bu kitablarda bildirilən həqiqətlərdən təsirlənir və yazılanların doğruluğunu inkar edə bilmirlər.

Bu kitab və yazıçının digər əsərləri oxucular tərəfindən şəxsən oxuna biləcəyi kimi, qarşılıqlı söhbət şəraitində də oxuna bilər. Bu kitablardan istifadə etmək istəyən bir qrup oxucunun, kitabları bir yerdə oxumaları mövzu ilə əlaqədar öz təfəkkür və təcrübələrini də bir-birlərinə ötürmək baxımından faydalıdır.

Bununla belə, yalnız Allahın razılığı üçün yazılan bu kitabların tanınmasında və oxunmasında iştirak etmək də böyük xidmətdir. Çünki yazıçının bütün kitablarında isbat və razı salıcı yön son dərəcə güclüdür. Bu səbəblə, dini izah etmək istəyənlər üçün ən təsirli üsul bu kitabların digər insanlar tərəfindən də oxunmasının təşviq edilməsidir.

Kitabların arxasına yazıçının digər əsərlərinin təqdimatının əhəmiyyətli səbəbləri vardır. Bu sayədə kitabı nəzərdən keçirən şəxs yuxarıda yazılan xüsusiyyətləri daşıyan və oxumaqdan xoşlandığını ümid etdiyimiz bu kitabla eyni xüsusiyyətlərə sahib daha bir çox əsərin olduğunu görər, imani və siyasi mövzularda faydalana biləcəyi zəngin bir qaynağın mövcudluğuna şahid olacaq.

Bu əsərlərdə digər bəzilərdə görülən, yazıçının şəxsi qənaətlərinə və şübhəli qaynaqlara əsaslanan izahlara, müqəddəsata qarşı lazım olan ədəb və hörmətə diqqət yetirilməyən üslublara, şübhəli və həmçinin incidici yazılara rast gələ bilməzsiniz.

YAZIÇI VƏ ƏSƏRLƏRİ HAQQINDA

Harun Yəhya təxəllüsündən istifadə edən yazıçı Adnan Oktar 1956-cı ildə Ankarada anadan olmuşdur. İbtidai və orta təhsilini Ankarada almışdır. Daha sonra İstanbul Memar Sinan Universitetinin İncəsənət fakültəsində və İstanbul Universitetinin Fəlsəfə bölməsində təhsil almışdır. 1980-ci illərdən bu yana imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər hazırlamışdır. Bununla yanaşı, yazıçının təkamülçülərin saxtakarlıqlarını, iddialarının əsassızlığını və darvinizmin qanlı ideologiyalarla olan qaranlıq əlaqələrini ortaya qoyan çox əhəmiyyətli əsərləri vardır.

Harun Yəhyanın əsərləri təxminən 30.000 şəklin olduğu cəmi 45.000 səhifəlik külliyyatdır və bu külliyyat 60 fərqli dilə tərcümə edilmişdir.

Yazıçının təxəllüsü inkarçı düşüncəyə qarşı mübarizə aparan iki peyğəmbərin xatirəsinə hörmət olaraq adlarını yad etmək üçün Harun və Yəhya adlarından götürülmüşdür. Yazıçı tərəfindən kitabların üz qabığında Rəsulullahın (səv) möhürünün olmasının simvolik mənası isə kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Bu möhür Qurani-kərimin Allahın son kitabı və son sözü, Peyğəmbərimizin (səv) xatəmül-ənbiya olduğunun rəmzidir. Yazıçı bütün yayımlarında Qurani və Rəsulullahın sünnəsini özünə rəhbər etmişdir. Bu surətlə, inkarçı düşüncə sistemlərinin bütün təməl iddialarını bir-bir ortadan qaldırmağı və dinə qarşı yönələn etirazları tam susduracaq son sözü söyləməyi əsas almışdır. Böyük hikmət və kamal sahibi olan Rəsulullahın möhüründən bu son sözü söyləmək niyyətinin duası olaraq istifadə edilmişdir.

Yazıçının bütün işlərindəki ortaq hədəf Quranın təbliğini dünyaya çatdırmaq, beləliklə, insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi təməl imani mövzular üzərində düşünməyə sövq etmək və inkarçı sistemlərin əsassız təməllərini və azğın tətbiqlərini gözlər önünə çəkməkdir.

Necə ki, Harun Yəhyanın əsərləri Hindistandan Amerikaya, İngiltərədən İndoneziyaya, Polşadan Bosniya-herseqovinaya, İspaniyadan Braziliyaya, Malayziyadan İtaliyaya, Fransadan Bolqarıstana və Rusiyaya qədər dünyanın əlavə bir çox ölkəsində sevilərək oxunur. İngilis, fransız, alman, italyan, ispan, portuqal, urdu, ərəb, alban, rus, boşnaq, uyğur, İndoneziya, Malay, benqal, serb, bolqar, Çin, Danimarka və İsveç dili kimi bir çox dilə tərcümə edilən əsərlər xaricdə geniş oxucu kütləsi tərəfindən izlənilir.

Dünyanın dörd tərəfində fəvqəladə təqdir toplayan bu əsərlər bir çox insanın iman etməsinə, bir çoxunun da imanında dərinləşməsinə vəsilə olur. Kitabları oxuyub araşdıran hər kəs bu əsərlərdəki hikmətli, dolğun, asan aydın olan və səmimi üslubun, ağıllı və elmi yanaşmanın fərqi olar. Bu əsərlər sürətli təsir etmə, qəti nəticə vermə, etiraz və təkzib edilə bilinməyən xüsusiyyətləri daşıyır. Bu əsərləri oxuyan və üzərində ciddi şəkildə düşünən insanların artıq materialist fəlsəfəni, ateizmi və digər azğın görüş və fəlsəfələrin heç birini

səmimi olaraq müdafiə etmələri mümkün deyil. Bundan sonra müdafiə etsələr də, ancaq romantik inadla müdafiə edəcəklər. Çünki fikri dayaqları aradan götürülmüşdür. Dövrümüzdəki bütün inkarçı cərəyanlar Harun Yəhya külliyyatı qarşısında fikirlə məğlub olmuşlar.

Şübhəsiz, bu xüsusiyyətlər Quranın hikmət və ifadə təsirliliyindən qaynaqlanır. Yazıçı bu əsərlərə görə öyünmür, yalnız Allahın hidayətinə vəsilə olmağa niyyət etmişdir. Bundan başqa, bu əsərlərin çap və nəşrində hər hansı bir maddi qazanc güdülür.

Bu həqiqətlər göz önünə gətirildikdə insanların görmədiklərini görmələrini təmin edən, hidayətlərinə vəsilə olan bu əsərlərin oxunmasını təşviq etməyin də çox əhəmiyyətli xidmət olduğu ortaya çıxır.

Bu qiymətli əsərləri tanıtmağın yerinə insanların zehinlərini bulandıran, fikri qarışıqlıq meydana gətirən, şübhə və tərəddüdləri aparmaq və imanı qurtarmaq üçün güclü və iti təsiri olmadığı ümumi təcrübə ilə sabit olan kitabları yaymaq isə əmək və zaman itkisinə səbəb olar. İmanı qurtarmaq məqsədindən çox, yazıçının ədəbi gücünü vurğulamağa yönələn əsərlərdə bu təsirin əldə edilə bilməyəcəyi məlumdur. Bu mövzuda şübhəsi olanlar varsa, Harun Yəhyanın əsərlərinin tək məqsədinin dinsizliyi yox etmək və Quran əxlaqını yaymaq olduğunu, bu xidmətdəki təsir, müvəffəqiyyət və səmimiyyətin açıq şəkildə göründüyünü oxucuların ümumi qənaətindən anlaya bilərlər.

Bilmək lazımdır ki, dünyadakı zülm və qarışıqlıqların, müsəlmanların çəkdiyi əziyyətlərin təməl səbəbi dinsizliyin fikri hakimiyyətidir. Bunlardan xilas olmağın yolu isə dinsizliyin fikirlə məğlub edilməsi, iman həqiqətlərinin ortaya qoyulması və Quran əxlaqının insanların qavrayıb yaşaya biləcəkləri şəkildə izah edilməsidir. Dünyanın gündən-günə daha çox büründüyü zülm, fəsad və qarışıqlıq mühiti diqqətə alındığında bu xidmətin mümkün qədər sürətli və təsirli şəkildə edilməsinin lazım olduğu aydındır. Əks halda, çox gec ola bilər.

Bu əhəmiyyətli xidmətdə öndərliyi üzərinə götürən Harun Yəhya külliyyatı Allahın izni ilə 21-ci əsrdə dünya insanlarını Quranda təsvir edilən hüsur, sülh, düzgünlük, ədalət, gözəllik və xoşbəxtliyə daşımağa vəsilə olacaq.

GİRİŞ

Qədim Yunanıstandan dövrümüə qədər materialistlər tərəfindən həyatın mənşəyini izah etmək üçün istifadə edilən təkamül düşüncəsi, elm aləminə 19-cu əsrdə Çarlz Darvinin “*Növlərin Mənşəyi*” adlı kitabı ilə daxil oldu. 19-cu əsrdə xeyli inkişaf edən materialist fəlsəfəni müdafiə edənlər, canlıların necə ortaya çıxdığı sualına cavab olaraq təkamül nəzəriyyəsinə yiyələndilər, ancaq bu nəzəriyyənin elmi əsaslarını araşdırmadılar. Darvin də kitabında bəzi bioloji faktlardan çıxarılar etməkdən başqa, nəzəriyyəsinə sübut edən qəti bir elmi dəlil təqdim etmədi; dəlillərin tapılmasını isə zamana buraxmışdı. Xüsusilə də nəzəriyyəsinə dəstəkləyəcəyinə ümid etdiyi fosillərin gələcəkdə aşkar ediləcəyini irəli sürmüşdü.

Canlıları Allahın yaratdığı həqiqətini inkar edənlərin elmi zəifliyinə baxmayaraq, dörd əllə yapışdıqları təkamül nəzəriyyəsi qısa müddətdə elm aləminə hakim oldu. Elmi jurnallardan məktəb dərslərinə qədər təkamül nəzəriyyəsi elmi olaraq sübut edilmiş və həyatın mənşəyinə dair tək etibarlı şərh kimi insanlara izah edildi. Nəzəriyyənin səhvlərini və məntiqsizliklərini göstərən elm adamlarını isə, ya akademik karyeralarına istiqamətli təhdidlərlə susdurdular, ya da "doqmatik" və ya "elmə zidd" olan şeylər dedikləriylə günahlandıraraq zərərsizləşdirməyə çalışdılar. Materialist ideologiyaların müdafiəçiləri 150 il ərzində təkamül nəzəriyyəsinə əllərində heç bir dəlil olmadan, təbliğat metodları ilə kütlələrə təlqin etdilər.

Ancaq 20-ci əsrin ikinci yarısından etibarən təkamül nəzəriyyəsinin elm aləmində tutduğu yer tərpənməyə başladı. Paleontologiyadan biologiyaya, anatomiyaadan genetikaya elminə qədər bir çox elm sahəsində aparılan müşahidə və təcrübələr təkamül nəzəriyyəsinin əleyhində nəticə verməyə başladı. Təkamülçülər bir anda özlərini və nəzəriyyələrini yeni elmi tapıntılara qarşı müdafiə edən vəziyyətdə gördülər. 21-ci əsrə qədər qoyduqda təkamül nəzəriyyəsi bütün dünyada çox müzakirə olunan, etibarını böyük dərəcədə itirdi, hər an çökməsi gözlənilən bir nəzəriyyə halına gəldi. “*Nature*”, “*Science*”, “*New Scientist*”, “*Scientific American*” kimi dünya səviyyəsində məşhur olan elm jurnalları da, sətir aralarında təkamül nəzəriyyəsi ilə əlaqədar şübhə və problemləri daha sıx dilə gətirdilər.

Bəs təkamül nəzəriyyəsinin bir anda sürətlə çökməsinə səbəb olan tapıntılar hansılar idi? Bunları üç əsas başlıq altında cəmləşdirmək mümkündür:

1. Bioloqlar canlıların ən mürəkkəb quruluşlardan meydana gəldiyini kəşf etdilər. Zülalların, DNT və hüceyrənin sadələşdirilə bilməz mürəkkəbliyə sahib olduğu, təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi kimi təsadüfən meydana gəlmələrinin qeyri-mümkün olduğu aydın oldu. Bu qeyri-mümkünlüklər riyazi olaraq da hesablandı.

2. Təkamülün mexanizmləri olaraq irəli sürülən təbii seleksiya və mutasiyaların canlıları təkamülləşdirici gücləri olmadığı aydın oldu. Təbii seleksiya canlılara yeni bir genetik məlumat əlavə etmir, mutasiyalar isə ancaq genetik məlumatı korlayırdılar.

3. Fosil qeydlərində təkamülçülərin tapmağı ümid etdikləri növlərin bir-birlərindən təkamül prosesindən keçərək meydana gəldiklərinin dəlili hesab olunacaq "ara keçid formalarına" rast gəlinmədi. Canlı növləri fosil qeydlərində qəfildən və özlərinə məxsus əskiksiz quruluşlarıyla ortaya çıxır və fosil qeydlərindən itənə qədər heç bir dəyişikliyə məruz qalmırdılar.

Bu kitabın mövzusu, təkamül nəzəriyyəsini çökdürən yuxarıdakı elmi tapıntılardan üçüncüsü, yəni **fosil qeydləridir**.

Kitabı oxumağa keçmədən əvvəl bunu xatırlatmaq lazımdır ki, "ara keçid formalarının" fosil qeydlərində olmaması təkamül nəzəriyyəsinin çökməsi üçün kifayətdir. Nəzəriyyənin banisi Darvin də bu həqiqəti qəbul etmiş və kitabında ara keçid formalarının niyə olmadığı barədə suallara yer verdikdən sonra, "**bəlkə də bu mənim nəzəriyyəmə qarşı irəli sürüləcək ən böyük etiraz olacaq**"¹ demişdir.

Həqiqətən də bu gün, Darvinin təkamül nəzəriyyəsinə qarşı ən böyük etirazlardan biri fosil qeydləri ilə əlaqədardır. Təkamülçülər belə tapılan fosillərin şərh olunması haqqında öz aralarında böyük bir ixtilaf içindədirlər. Həyatın tarixinə dair elmi məlumat əldə edə biləcəyimiz əhəmiyyətli bir mənbə olan **fosillər, çox açıq şəkildə təkamül nəzəriyyəsinə rədd edir, canlıların yer üzündə qəfildən, heç bir təkamül prosesindən keçmədən ortaya çıxdığını, yəni yaradıldığını göstərir**.

Heç vaxt olmayan ara keçid formaları

Əgər dünyamızda həqiqətən də bir təkamül prosesi baş vermiş, yəni canlı növləri tək bir ortaq atadan mərhələli şəkildə törəmiş olsaydılar, bunun dəlillərini ən açıq şəkildə fosil qeydlərində görə bilərdik. Məşhur fransız zooloq Pierre Grassé bu mövzuda bunları deyir:

*Təbiətşünas alimlər unutmamalıdır ki, təkamül müddəti yalnız fosil qeydləri vasitəsilə ortaya çıxar... Yalnız paleontologiya (fosil elmi) təkamül mövzusunda dəlil meydana gətirə bilər və təkamülün inkişafını və mexanizmlərini göstərə bilər.*²

Bunun səbəbini başa düşmək üçün təkamül nəzəriyyəsinin təməl iddiasını qısa şəkildə nəzərdən keçirməliyik:

Təkamül nəzəriyyəsinə görə bütün canlılar bir-birindən törəyiblər; əvvəlcədən təsadüfən yaranan bir canlı növü, vaxt keçdikcə başqa bir canlıya çevrilmiş və bütün növlər bu şəkildə meydana gəlmişdir. Bu elmə zidd iddiaya görə bitkilər, heyvanlar, göbələklər, bakteriyalar həmişə eyni nəsilədən meydana gəliblər. Heyvanların 100-ə yaxın fərqli sinfi (yəni, molyuskalar, buğumayaqlılar, soxulcanlar, süngərlər kimi əsas kateqoriyaları) həmişə ortaq bir atadan törəmişdir. Bir-birinə calanmış halqalardan ibarət, böcəklər, hörümçəklər, xərçəngkimilər, çox ayaqlılar və s. hissələrə ayrılan heyvan sinfləri,) tək bir ortaq atadan törəmişdir. Nəzəriyyəyə əsasən bu kimi onurğasız canlılar vaxt keçdikcə (və təsadüfən) onurğa qazanaraq balıqlara, balıqlar amfibiyalara, onlar

sürünənlərə, sürünənlərin bir qismi quşlara, bir qismi isə məməlilərə çevrilmişdir. Nəzəriyyəyə əsasən bu çevrilmə yüz milyonlarla illik uzun bir dövrü əhatə etmiş və mərhələli şəkildə baş vermişdir. Bu vəziyyətdə iddia edilən uzun çevrilmə müddəti ərzində çoxsaylı "**ara növ**" meydana gəlməli və yaşamalıdır.

Yeri gəlmişkən hələ də keçmişdə balıq xüsusiyyətlərini daşımalarına baxmayaraq, bir tərəfdən də bəzi amfibiya xüsusiyyətləri qazanmış olan yarı balıq-yarı amfibiya canlılar yaşamış olmalıdır. Ya da sürünən xüsusiyyətlərini daşımaqla yanaşı, bir tərəfdən də bəzi quş xüsusiyyətləri qazanmış sürünən quşlar meydana gəlmiş olmalıdır. Bunlar bir keçid müddətində olduqları üçün şikəst, əskik, qüsurlu canlılar olmalıdır. Məsələn, bir sürünənin ön ayaqları hər nəsilə bir az daha çox quş qanadına bənzəməlidir. Yüzlərlə nəsil ərzində bu növün nə tam ön ayaqları, nə də tam qanadları olacaq, yəni bu canlı şikəst və qüsurlu olaraq yaşayacaq. Təkamülçülərin keçmişdə yaşadıklarına inandıqları bu nəzəri canlılara "**ara keçid forması**" adı verilir.

Əgər həqiqətən də keçmişdə bu cür canlılar yaşamışdırsa, bunların sayları və növləri milyonlarla, hətta milyardlarla olmalı, qalıqlarına da dünyanın dörd bir tərəfində rast gəlinməliydi. Bu həqiqəti Darvin də qəbul etmiş və niyə bir çox ara keçid forması olmasının lazım olduğunu belə izah etmişdi:

*Yaşayan bütün növlər, hər cinsdə olan ata-baba növləriylə bu gün yaşayan növlərin əhliləşdirilmiş və vəhşi variasiyaları arasındakı fərqdən daha böyük olmayan fərqlərlə əlaqəli olmalıdırlar.*³

Darvinin nəzərdə tutduğu budur: İndiki vaxtda yaşayan bir canlı növünün variasiyaları (məsələn, cins bir it ilə bir küçə iti) arasında nə qədər az fərq varsa, "təkamül müddəti" ərzində bir-birinin arxasınca gəldiyi iddia edilən "ata" və "nəvə"lər arasında da o qədər az fərq olmalıdır.

Buna görə də Darvinin də ifadə etdiyi kimi, əgər həqiqətən də təkamül prosesi baş vermiş olsaydı, "çox kiçik pilləli dəyişikliklərlə" baş verəcəkdə. Mutasiyaya məruz qalan bir canlıdakı dəyişiklik çox cüzi olacaqdı. Ayaqların qanadlara, qəlsəmələrin ağciyərlərə, üzgəclərin ayaqlara çevrilməsi kimi böyük dəyişikliklərin baş verə bilməsi üçün, milyonlarla kiçik dəyişikliyin yenə də milyonlarla il ərzində baş verməsi lazım gələcəkdi. Bu müddət isə, milyonlarla ara keçid formasının meydana gəlməsinə səbəb olacaqdı. Darvin bu şərhindən sonra bu nəticəyə gəlmişdir:

*Yaşayan və ya nəslə tükənmiş bütün növlər arasındakı ara və keçid əlaqələrinin sayı inanılmaz dərəcədə böyük olmalıdır.*⁴

Darvin kitabının başqa hissələrində də eyni həqiqəti dilə gətirmişdir:

*Əgər nəzəriyyəyə doğru düşürsə, növləri bir-birinə bağlayan çoxsaylı ara keçid növləri mütləq yaşamış olmalıdır... Bunların yaşadıklarının dəlilləri də yalnız fosillər arasında tapıla bilər.*⁵

Ancaq bu sətirləri yazan Darvin bu ara keçid formaların fosillərinin qətiyyənlə tapıla bilmədiyini də görürdü. Bunun nəzəriyyəsini böyük bir çıxılmaz vəziyyətdə qoyduğunu da

görürdü. Buna görə də "Növlərin Mənşəyi" kitabının "Nəzəriyyənin Çətinlikləri" (Difficulties on Theory) adlı hissəsində belə yazmışdı:

*Əgər həqiqətən də növlər o biri növlərdən cüzi inkişaflarla törəmişdirsə, niyə çoxsaylı ara keçid formasına rast gəlmirik? Niyə bütün təbiət bir qarışıqlıq halında deyil, əksinə tam olaraq müəyyənləşdirilmiş və yerli yerindədir? Çoxsaylı ara keçid forması olmalıdır, lakin niyə yer üzünün sayıla bilməyəcək qədər çox təbəqəsində basdırılmış vəziyyətdə tapa bilmirik... Nə üçün hər geoloji quruluş və hər təbəqə belə əlaqələrlə dolu deyil? Geologiya yaxşı dərəcələndirilmiş bir müddət ortaya çıxarmır və bəlkə də bu mənim nəzəriyyəmə qarşı irəli sürüləcək ən böyük etiraz olacaqdır.*⁶

Darvinin bu böyük bir çıxılmaz vəziyyət qarşısında irəli sürdüyü tək şərh isə, o dövrdəki fosil qeydlərinin qeyri-kafi olduğu idi. Fosil qeydləri ətraflı şəkildə araşdırıldığında, itmiş keçid formaların mütləq tapılacağını iddia etmişdi.

Ancaq 150 ildir ki, aparılan fosil tədqiqatları Darvinin və davamçılarının boş-boşuna ümid etdiklərini göstərmiş və tək bir ara keçid formasına aid fosil belə tapıla bilməmişdir. İndiki vaxtda dünyanın hər yerində minlərlə muzeydə və kolleksiyada 100 milyondan çox fosil var. Bu fosillərin hamısı bir-birlərindən dəqiq xəttlərlə ayrılan xüsusi bədən quruluşlarına sahib növlərə aiddir. Təkamülçülərin ümidlə axtardıkları yarı balıq-yarı amfibiya, yarı dinozavr-yarı quş, yarı meymun-yarı insan və bənzəri canlıların fosillərinə əsla rast gəlinməmişdir.

Con Hopkins Universitetindən professor S. M. Stenli təkamülçü olmasına baxmayaraq, bu həqiqəti belə etiraf edir:

*Məlum olan fosil qeydləri pilləli təkamüllə uyğun gəlmir və heç vaxt da uyğun gəlməmişdir... Paleontoloqların əksəriyyəti dəlillərinin, Darvinin bir növün dəyişməsiylə nəticələnən çox kiçik, yavaş və getdikcə üst-üstə yığılan dəyişikliklər haqqında etdiyi çıxışla ziddiyyət təşkil etdiyini hiss etmişdir... Onların hekayələri də ört-basdır edilmişdir.*⁷

Amerikan Təbiət Tarixi Muzeyindən paleontoloq Niles Eldredge və antropoloq İan Tattersall isə fosil qeydlərinin təkamül nəzəriyyəsinə qarşı çıxdığını belə qeyd edirlər:

*Qeydlərdəki sıçrayışlar və bütün dəlillər qeydlərin həqiqi olduğunu göstərir: Gördüyümüz boşluqlar süni bir fosil qeydinin quruluşunu deyil, həyatın tarixindəki həqiqi hadisələri əks etdirir.*⁸

Bu təkamülçü elm adamlarının da ifadə etdikləri kimi həyatın həqiqi tarixini fosil qeydlərində görmək mümkündür və bu tarixdə ara keçid formaları yoxdur.

Başqa elm adamları da ara keçid formalarının tapılmadığını qəbul edirlər. Məsələn, İndiana Molekulyar Biologiya İnstitutunun Müdiri Rudolf A. Raff və İndiana Universitetindən tədqiqatçı Tomas C. Kaufman belə deyir:

*Fosil növləri arasında ataların ya da ara keçid formalarının olmaması, erkən metazoan (çox hüceyrəli heyvan) tarixinin qəribə bir xüsusiyyəti deyil. Bu boşluqlar ümumdür və bütün fosil qeydləri boyunca hakimdir.*⁹

Fosil qeydlərində milyardlarla il əvvəl yaşamış bakteriyaların qalıqları belə qorunmuşdur. Buna baxmayaraq, xəyali ara keçid formalarına aid tək bir fosilin belə tapılmaması diqqət çəkicidir. Qarışqalardan bakteriyalara, quşlardan çiçəkli bitkilərə qədər bir çox canlı növünün fosilləri mövcuddur. Nəsli tükənmiş canlıların belə fosilləri o qədər qüsursuzca qorunmuşdur ki, indiki vaxtda görmədiyimiz bu canlıların necə bir quruluşa sahib olduqlarını başa düşməyimiz mümkündür. Bu qədər zəngin fosil ehtiyatlarının arasında bir dənə belə ara keçid formasının tapılmaması isə, fosil qeydlərinin əskikliyi deyil, təkamül nəzəriyyəsinin əsassızlığını göstərir.

Ara keçid formaları necə olmalıdır?

Sonrakı hissələrdə təkamülçülərin ara keçid forma olduğunu iddia etdikləri canlıları nəzərdən keçirəcək və bunların həqiqətdə ara keçid formalar olmadıqlarını, bir növə aid tam xüsusiyyətlərə sahib, xüsusi, mükəmməl və qüsursuz canlılar olduqlarını görəcəyik. Ancaq bundan əvvəl təkamül nəzəriyyəsinin iddiasına görə həqiqi ara keçid formalarının necə olmasının lazım olduğunu öyrənməkdə fayda var.

Əvvəlcə təkamülə görə bir ara keçid formanın necə meydana gələcəyini yenidən xatırlayaq. Mutasiyalar, yəni radiasiya, kimyəvi faktorlar kimi səbəblərlə bir canlınin DNT-sində baş verən dəyişikliklər, o canlıda bəzi dəyişikliklərə səbəb olar. Təkamül nəzəriyyəsinin iddiasına görə bir canlı növü nəsillər ərzində bəzi mutasiyalara məruz qaldığında başqa bir növə çevrilə bilər. Nəzəriyyəyə görə təbii seleksiya mutasiyalardan "faydalı" olanları seçib yığar və beləcə uzun müddət ərzində yeni bioloji strukturlar meydana gətirir. Təkamül nəzəriyyəsinin növlərin meydana gəlməsiylə əlaqədar iddiası qısaca olaraq belədir.

Ancaq, mutasiyalar təsadüfən baş verir və çox vaxt canlıya zərər verirlər. Zərər vermədiklərində isə canlıya heç bir təsir göstərməzlər. Mutasiyaların bu günə qədər faydalı olduqları tək bir vəziyyət belə aşkar edilməmişdir. Buna görə də mutasiyaların canlıya fayda verməsi mümkün deyil. Xüsusilə də bir canlı növünü ən başdan götürüb, şüurlu bir şəkildə o canlınin bədən formasındakı və funksiyalarındakı qüsursuzluğu korlamadan canlınin həyat şərtlərini çətinləşdirmədən o canlıni mərhələli şəkildə başqa xüsusiyyətlərlə yaratması qeyri-mümkündür. Məsələn, mutasiyalar təsadüfi və şüursuz olduqları üçün dənizdən quruya çıxacaq bir balığın bədənində bir dəfədə ağciyər yarada bilməzlər. Və ya bu canlınin üzgəclərini bir dəfədə və ya ağlabatan mərhələlərlə quruda onun bədən ağırlığını daşıya biləcək, tarazlığını itirmədən rahat bir şəkildə yeriyə biləcəyi ayaqlara çevirə bilməzlər. Mutasiyalar nəticəsində qəlsəmələrlə ağciyər, üzgəclərlə ayaqlar, pulcuqlarla tüklər, ayaqlarla qanadlar, dörd ayaqlı duruş ilə iki ayaqlı duruş, əyri skeletlə şaquli vəziyyətdə duran skelet arasında çox pis, bir çox anormallıq və deformasiyaya sahib olan, həqiqi mənada şikəst, dövrümüzdəki növlərlə heç bir əlaqəsi olmayan "deformasiya olunmuş" qəribə formalı strukturlar ortaya çıxacaq.

Həmçinin unutmamaq lazımdır ki, təkamülçülərin iddia etdiyi bu xəyali dəyişiklik milyonlarla il davam edəcəyi üçün, bu cür pis, şikəst ara keçid formaların sayı tam növlərdən daha çox olmalı və fosil qeydlərində də ən çox bu cür deformasiya olunmuş canlılara rast gəlinməlidir. Çünki təkamülçülərin iddialarına görə, indiki vaxtda gördüyümüz hər növ və bu növlərin sahib olduqları hər bədən quruluşu ən incə detalına qədər, göz çuxurlarından əl biləklərinə, barmaqları meydana gətirən kiçik sümük hissələrindən kəllənin formasına, qabırğaların qəfəs formasından onurğanın sayına qədər təsadüfi mutasiyalar nəticəsində **mərhələli şəkildə** meydana gəlmişdir. Deməli, onda bir canlı növü yaranana qədər o canlı növünün hər orqanı, hər bədən üzvü, hər parçası **mərhələli şəkildə** formalaşmışdır.

Məsələn, kəlləni götürək. İndiki vaxtda gördüyümüz və keçmişdə yaşayıb fosil qeydlərində tapdığımız bütün canlıların çox qüsursuz, hamar, simmetrik, heç bir deformasiyaya məruz qalmayan kəllələri vardır. Halbuki təkamülçülərin iddialarına əsasən ilk qüsursuz kəllə yaranana qədər kəllə bir çox təhrifli mərhələdən keçmiş olmalıdır. Məsələn, simmetrik bir görünüş alana qədər bir çox assimmetrik forma almalıdır; sağa tərəf daha çox sürüşmüş, çənəsi sağa və ya sola tərəf əyilmiş, burnu sağ yanağına yaxın, qulaqları yanağına və ya geriyyə tərəf, digər tərəfdəki qulağı isə tam əks istiqamətdə, göz çuxurlarının biri üstə, digəri sola tərəf və bunlar kimi milyonlarla təhrifli forma meydana gəlməlidir. Və ya bu kəllələrin bəzilərində faydasız, lazımsız sümüklər çıxmalı, bir neçə nəşildən sonra bu sümüklər əhəmiyyət kəsb etmədikləri üçün yox olmalıdırlar. Halbuki fosil qeydlərində heç belə canlılar yoxdur. Hamısının kəlləsi dövrümüzdəki canlıların kəllələri kimi düzgün və simmetrikdir. Göz, qulaq, burun kimi orqanlar üçün ayrılan boşluqlar da yenə simmetrik və olduqca düzgündür.

Çərçivə daxilindəki şəkillərdə görüldüyü kimi, məlum olan kəllələrin hamısı tam və düzgündür. Heç biri ara keçid forma olma xüsusiyyətini daşımır. Hansı növə aid olurlarsa olsunlar, qüsursuz bir quruluşadırlar. Yarımçıq qalmış, tamamlanmamış bir görünüşləri yoxdur. Digər bir sözlə, bunlar təsadüfən meydana gəlmiş, təsadüfi mutasiyalar nəticəsində deformasiya olunmuş, bir növdən başqa bir növə doğru keçid xüsusiyyəti göstərən kəllələr deyil. Eynilə dövrümüzdəki canlılar kimi qüsursuz quruluşa sahibdirlər. Halbuki, əgər təkamül nəzəriyyəsi doğru olsaydı, əvvəlki səhifədə görülən əyri və formasız, təhrifli kəllələrə aid fosillər tapılmalıydı. Ancaq bu cür fosillərdən yer üzünün təbəqələrində əsər-əlamət yoxdur. Bu açıq həqiqət, təkamül nəzəriyyəsinin iddialarının doğru olmadığına qəti bir sübutdur.

Fosil qeydlərində bu cür təhrifli quruluş və orqanlardan, qəribə ara keçid növlərdən nə qədər çox tapılmasının lazım olduğunu daha yaxşı görə bilmək üçün, təkamülçülərin təsadüf anlayışı üzərində bir az daha durmaq lazımdır. Təkamül nəzəriyyəsinə görə, formalar tamamilə şüursuz bir şəkildə, təsadüfən meydana gəlirlər. Məsələn, bir canlının yaşadığı bölgədə təsadüfi mutasiyaya səbəb olacaq bir hadisə baş verir, bu hadisə canlının genetik quruluşuna təsir edir və canlıda bəzi dəyişikliklər meydana gətirir. Ancaq, bu mutasiya canlının genetik quruluşunu tamamilə dəyişdirmir. Məsələn, əllərinə, qollarına təsir etdiyi halda, kəllə olduğu kimi qala bilir. Yəni, mutasiya hansı genlərə çatsa, o genlərin nəzarət etdiyi orqan və ya strukturlarda bir dəyişiklik baş verir. Bu reallaşması heç bir şəkildə mümkün olmayan bir xəyaldən başqa bir şey deyil.

Məlum olduğu kimi canlıların sahib olduqları bütün xüsusiyyətlər DNT-lərindəki məlumatda gizlənmişdir. DNT isə, milyardlarla hərfdən ibarət olan bir məlumat bankı kimidir. Bu hərflərə çatan təsadüfi mutasiyalar, bu məlumatı mükəmməl hala gətirə bilməz, çünki bu mutasiyalarda şüur yoxdur. Buna görə də mutasiyalar DNT-dəki qüsursuz məlumatı daim korlayacaqdır.

Şüursuz şəkildə baş verən mutasiyalar ən başdan qüsursuz, mükəmməl bir quruluş meydana gətirə bilməzlər. Həmişə təhrifli, əyri, əskik, qüsurlu quruluşlar meydana gətirirlər. Məsəl üçün əllər də təkamül nəzəriyyəsinin iddiasına görə təsadüfi

mutasiyaların bir əsəridir. Ancaq təsadüfən baş verən mutasiyalar həm estetik, həm ən faydalı, həm də cisimləri ən qüsursuz şəkildə tutma, idrak və hiss etmə qabiliyyətinə sahib əllər meydana gətirə bilməzlər.

Ən mükəmməl vəziyyətə gələnə qədər (belə ki, bunu bacarmaları qeyri-mümkündür) arada milyonlarla təhrifli əl, qol, ayaq, qıç yaratmalıdırlar. Məsələn, hər bir barmağın uzunluğu bugünkü formasına gələnə qədər milyonlarla mərhələdən keçəcək. Təkamülçülərin iddialarına görə kor təsadüflər barmaqları biləklərdən, qolun orta hissəsindən, əlin üstündən, ovuclardan çıxardacaq, onları yan-yanə düzənə qədər hər nəşildə bir-birinin arxasınca bir çox sınaqdan keçəcək. Necə ki, əlinizdə hərflərin yazılı olduğu möhürü təsadüfən yerə atsanız bunların müəyyən bir ardıcılıqla düzülüb mənalı bir cümlə, hətta bir söz meydana gətirmələrini gözləyə bilməzsiniz, təsadüfi baş verən mutasiyaların əl və ya ayaq barmaqlarını, qıç və qol sümüklərini də ən düzgün, ən faydalı, ən estetik ardıcılıqda düzmələrini gözləyə bilməzsiniz.

Məsələn, ayaq sümükləri insanın ən ideal və ən az yorularaq yeriyə biləcəyi və bədənin ağırlığını ən az hiss edə biləcəyi şəkildə xüsusi olaraq yaradılmışdır. Ayaqdakı qövs, bədən ağırlığına qarşı sümüklərə dəstək vermə xüsusiyyətinə malikdir. Bu səbəblə də bu qövsdən məhrum olan düz dabanlılar yeriyərkən çətinlik çəkərlər. Təkamülçü iddiaları doğru qəbul etdiyimiz təqdirdə, ayaq sümükləri bu incə detallara sahib olmaq üçün çoxsaylı mərhələlərdən keçməlidir. Onda fosil qeydlərində də bu mərhələlərin heç olmasa bir neçəsinə rast gəlinməlidir. Halbuki, fosil qeydlərində yarım mərhələlər deyil, hər vaxt tam və qüsursuz ayaqlar var.

Təkamülçülərin iddialarına görə fosil qeydlərində mərhələlərinə rast gəlinməsi lazım olan başqa bir struktur isə əyri onurğadır. Onurğa, "fəqərə" adlanan 33 kiçik yumru sümüyün bir-birinin üstünə düzülməsiylə meydana gəlir və insan üçün həyatı bir əhəmiyyət daşıyır. Onurğa, bədənin üst hissəsinin bütün ağırlığını daşıyır. Onurğanın "S" formasındakı qıvrımlı quruluşu, üstündəki yükün bərabər paylanmasını təmin edir. Yerimək üçün atılan hər addımda, bədənin ağırlığından ötrü yerdən bədənə doğru bir itələmə qüvvəsi gəlir. Bu qüvvə onurğanın sahib olduğu amorizatorlar və "qüvvə paylayıcı" qıvrımlı forması sayəsində bədənə zərər verməz. Əgər reaksiyanı azaldan amorizatorlar və qıvrımlı xüsusi quruluş olmasa atılan hər addımda əmələ gələn qüvvə birbaşa olaraq kəlləyə çatardı və onurğanın yuxarı ucu kəllə sümüklərini parçalayaraq beynin içinə daxil olardı. Belə bir vəziyyətdə isə, insan nəslinin davam etməsi qeyri-mümkün olardı.

Guya insanın atası olaraq göstərilən bütün onurğalıların da onurğası düzdür. Məlum olan ən qədim onurğalıları olan kembri dövrü balıqlarının, onlardan sonra ortaya çıxan balıqların və ya quruda yaşayan onurğalıların hamısı düz və özlərinə məxsus onurğa quruluşuna sahibdirlər və aralarında heç bir ara keçid forması yoxdur. Təkamül nəzəriyyəsinin iddiasına görə təsadüflər bu mükəmməl onurğaları meydana gətirənə qədər yüz minlərlə ara keçid onurğa forması meydana gətirməlidirlər. Məsələn, onurğa, beyni parçalamayacaq bir forma alana və "S" formalı buruq quruluşa malik olana qədər, onun bir çox fərqli ara keçid forması meydana gələcək. İnsan onurğasının 33 hissəsi də bir anda meydana gəlməyəcək, minlərlə nəsil ərzində mərhələli şəkildə meydana gələcək.

Əlbəttə ki, bu mərhələli şəkildə inkişaf fosil qeydlərində də iz buraxacaq, 2 fəqərəli, 5 fəqərəli, 12 fəqərəli quruluşlara sahib fosillər tapılacaq. Ancaq, fosil qeydlərindəki fəqərələr daim o canlı üçün ən mükəmməl, ən uyğun olan quruluş və xüsusiyyətlərə sahibdirlər. Forma və quruluş etibarilə qüsurlu, əskik, yarımçıq deyil, əksinə ən mükəmməl quruluşdadırlar. Yəni aşağıdakı şəkillərdə görünən ara keçid onurğa quruluşlarına fosil qeydlərində heç rast gəlinməmişdir.

Fosil qeydlərində bütün canlılar həmişə ən mükəmməl hallarıyla və tam olaraq mövcuddur. Təkamülçülərin ara keçid forması olaraq irəli sürdükləri canlılar da, əvvəlki səhifələrdə ifadə edilən ara keçid forması xüsusiyyətlərinə sahib deyil. Bunların hər biri bütün xüsusiyyətləri baxımından bütövdür, ara keçid mərhələdə olan, əskik heç bir orqan və ya quruluşları yoxdur. Kəllələri, onurğaları, əl və ayaq quruluşlarında heç bir yarımçılıq, nöqsan qalmış xüsusiyyət yoxdur. Bütün canlılar qüsursuz hallarıyla mövcuddur.

Məsələn, delfinin, bayquşun, balıqların, dələlərdən əvvəl yer üzü təbəqələrində bir az delfini xatırladan, bir az bayquşa bənzəyən, amma bir tərəfdən də başqa canlılara aid yarım xüsusiyyətlər daşıyan qəribə canlıların fosilləri qətiyyənlə yoxdur. Bütün bu həqiqətlər bizə təkamül nəzəriyyəsinin "milyonlarla il ərzində mərhələli şəkildə inkişaf edən canlılar" iddiasının tamamilə bir xəyal olduğunu göstərir. Təxminən 1,5 əsrdir ki, dünyanın hər yerində təkamülçülərin fəaliyyətlərinə və dəlil axtarışlarına baxmayaraq, bu iddianı dəstəkləyəcək tək bir dəlil belə bu günə qədər tapıla bilməmişdir.

Darvinizmə Paleontoloji Rədd:

Kembri Partlaması

Darvinizm, canlılar aləminin tək bir ortaq atadan gəldiyini və kiçik dəyişikliklərlə müxtəlifləşdiyini irəli sürür. Bu vəziyyətdə canlılar ilk başda bir-birinə çox bənzər və sadə formalarda ortaya çıxmış olmalıdır. Yenə eyni iddiaya görə canlıların bir-birindən müxtəlifləşmələri və mürəkkəbliklərinin artması da, çox uzun dövrlər ərzində baş verməlidir.

Bir sözlə darvinizmə görə, canlılar aləmi tək bir kökdən gələn, ancaq sonra qollara ayrılan bir ağac kimi olmalıdır. Necə ki, bu fərziyyə darvinist qaynaqlarda israrla vurğulanır və "həyat ağacı" (tree of life) anlayışından tez-tez istifadə edilir. Bu həyat ağacına görə, canlılar arasındakı ən fundamental təsnifat vahidi olan və heyvanları bədən planlarına görə təsnif edən növlər də, mərhələli şəkildə meydana gəlməlidir.

Darvinizmə görə əvvəlcə kiçik və daha sadə formalarda olan növlər meydana gəlməli və bunlar vaxt ərzində bir növü meydana gətirməli və sonra digər növlər cüzi dəyişikliklərlə və uzun müddət ərzində yavaş-yavaş meydana gəlməlidir. Darvinizmin bu fərziyyəsinə görə, heyvanların sayında da pilləli bir artım baş vermiş olmalıdır.

Ancaq fosil qeydləri darvinizmin bu proqnozlarının doğru olmadığını göstərir. Təkamülçü iddiaların tam əksinə heyvanlar, ilk ortaya çıxdıqları dövrdən etibarən bir-birlərindən çox fərqli və çox mürəkkəbdirlər. **Bu gün məlum olan bütün heyvan növləri və hətta daha çoxu yer üzündə eyni anda Kembri dövrü olaraq məlum olan geoloji dövrdə ortaya çıxmışlar.**

Canlılar aləminin məlum olan bütün heyvan növləri ilə ortaya çıxdığı Kembri dövrü 570-505 milyon il əvvəl yaşanmış 65 milyon illik geoloji bir dövrdür. Ancaq məlum olan bütün növlərin çox böyük bir hissəsinin birlikdə ortaya çıxdıqları zaman kəsiyi isə, Kembri dövrünün daha kiçik bir hissəsidir və bunun ən çoxu 10 milyon il olduğu hesablanır. Bu, geoloji mənada çox qısa bir zaman kəsiyidir.

Bu qədər qısa bir müddətdə canlılar aləminin bütün müxtəlifliyinin bütün fərqli bədən planlarıyla birlikdə qəfildən ortaya çıxması darvinizmin verdiyi proqnozun tam əksidir. Kembri dövründə ortaya çıxan növlərin bir qisminin sonradan gələn nəsillərin tükənməsi və bir daha da yeni növ meydana gəlməməsi isə bu ziddiyyəti daha da gücləndirir: Canlılar aləmi təkamülçülərin iddia etdikləri kimi getdikcə çoxalmaqla növlərə ayrılmır, əksinə çox müxtəlif olub getdikcə daralır.

Darvinizmin dünya səviyyəsindəki ən əhəmiyyətli tənqidçilərindən biri olan Berkeley, Kaliforniya Universiteti professoru Filip Conson, paleontologiyanın ortaya qoyduğu bu həqiqətin darvinizmlə açıq şəkildə ziddiyyət təşkil etdiyini belə xəbər verir:

Darvinist nəzəriyyə, canlılar aləminin bir növ "getdikcə genişləyən bir müxtəliflik üçbucağı" daxilində inkişaf etdiyini nəzərdə tutur. Buna görə də canlılar ilk canlı

orqanizmdən ya da ilk heyvan növündən başlayaraq getdikcə dəyişmiş və bioloji təsnifatın daha yüksək kateqoriyalarını meydana gətirmiş olmalıdır. Amma heyvan fosilləri bizə, bu üçbucağın həqiqətdə başıaşağı vəziyyətdə dayandığını göstərir: Növlər hələ ilk andan etibarən birlikdə mövcud olmuşdur, sonra getdikcə sayları azalır.10

Filip Consonun ifadə etdiyi kimi, növlərin mərhələli şəkildə meydana gəlməsini bir kənara, bütün növlər bir anda meydana gəlmişdir; hətta sonrakı dövrlərdə bəzilərinin nəslə tükənmişdir. Kembriyə əvvəlki (prekembri) dövrdə yalnız tək hüceyrəli canlıların və sadə çox hüceyrəlilərin meydana gətirdiyi üç fərqli növ vardır. Kembri dövründə isə 60-100 arasında fərqli heyvan növü bir anda ortaya çıxmışdır. Sonrakı dövrdə isə bu növlərin bir qisminin nəsiləri tükənmiş, dövrümüzə qədər yalnız bəzi növləri gəlib çatmışdır.

Elmi yazıçı Roger Lewin darvinizmin həyatın tarixi haqqındakı bütün fərziyyələrini çökdürən bu fəvqəladə vəziyyətdən belə danışır:

"Heyvanların bütün tarixindəki ən əhəmiyyətli təkamüllü hadisə" olaraq adlandırılan kembri partlayışı, daha sonra da varlıqlarını qoruyacaq bütün təməl bədən formalarını (növləri) ortaya qoymuşdur. Bunların bir qisminin nəslə daha sonra tükənmişdir. Bəzi ehtimallar bu anda mövcud olan 30 fərqli heyvan növü ilə müqayisə edildikdə, kembri partlayışının təxminən 100-ə qədər fərqli növü meydana gətirdiyi istiqamətindədir.11

Paleontoloqlar Ceyms Valentin, Stenli Avramik, Filip Sinyor və Peter Sadler isə Kembri partlayışı üçün bu şərhə vermişdirlər:

Fosil qeydlərində açıq şəkildə ən diqqətə çarpan hadisə, kembri dövrünün başlanğıcında indiki vaxtda yaşayan və ya nəslə tükənmiş bir çox növün qəfildən ortaya çıxması və növlərə ayrılmasıdır. Bu daha əvvəl ehtimal olunandan daha qəfil və daha ətraflıdır.12

Darvin "Növlərin Mənşəyi"ni yazarkən, kembriyə qəfildən ortaya çıxan zəngin canlı müxtəlifliyindən xəbərdar idi. Hələ bugünkü kimi açıq bir şəkildə ortaya çıxmış olmasa da, kembri dövründəki qeyri-adi vəziyyət fərq edilmişdi və Darvin bunu nəzəriyyəsi üçün böyük bir "problem" olaraq görürdü. "Növlərin Mənşəyi"ndə belə yazmışdı:

Daha çox ciddi bir şəkildə ortaya çıxan əlaqəli bir problem vardır ki, bu da heyvanlar aləminin əsas siniflərinə aid növlərin məlum olan ən aşağı təbəqələrdəki fosil qayalarında qəfildən ortaya çıxmasıdır...13

Darvin, kembriyə qəfildən ortaya çıxan canlıları təkamül baxımından izah etməyin tək yolunu kembriyə əvvəlki dövrdə görürdü. Əgər kembriyə əvvəlki dövrdə də çox sayda, bir-birindən fərqli və mürəkkəb canlı qrupu olsaydı, onda bunların kembri canlılarının ataları olduğunu iddia edəcəkdi. Darvin belə demişdi: "Əgər nəzəriyyəmə doğrudursa, ən alt kembri təbəqəsi çöküntü buraxmadan əvvəl yer üzünün canlılarla dolub daşdığı çox uzun bir müddət keçmiş olması qaçınılmazdır".14 Darvin, kembriyə əvvəl heç bir canlı qalığının tapılmaması ehtimalına qarşı isə, yer üzündəki qalıq qeydlərinin qeyri-kafi olduğunu, yaşlı təbəqələrdə olan çox yüksək temperaturun və təzyiğin fosilləri yox etdiyini irəli sürdü.15

Darvin, qeyri-kafi tədqiqatlara arxalanaraq, "Növlərin Mənşəyi"ndə bir-biri arxasınca bu cür bəhanələr gətirmişdi. Ancaq indiki vaxtda fosil qeydləri və geoloji təbəqələr kifayət qədər tədqiq olunmuş, kembridən daha qədim fosil yataqları da tapılmışdır. Yəni, indiki vaxtda kembridən əvvəlki dövr haqqındakı məlumatlar, Darvinin məlumatlarına görə xeyli etibarlıdır.

Paleontoloqlar, Uels, Kanada, Qrenlandiya və Çində çox yaxşı qorunmuş və olduqca zəngin fosil yataqlarının tapıldığı kembri dövrünə aid süxurları aşkar etdilər. Yeni tapılan xeyli saydakı kembri və kembridən əvvəlki dövrə aid fosillər, Darvinin problemini həll etməkdən çox ona daha yeni problemlər əlavə etdi. Belə ki, paleontoloqların böyük bir hissəsi, ən aparıcı təkamülçülər də, böyük heyvan qruplarının kembriyin ilk dövrlərində qəfildən ortaya çıxmaları və keçmişlərinin olmamasıyla razılaşdılar. Bu hadisə təkamülçü nəşrlərdə belə "**kembri partlayışı**" və ya "**biologiyanın biq bənqi (böyük partlayışı)**" olaraq xatırlanmağa başlandı.

Kembri Partlayışına Qarşı

Darvinizmi Qurtarma Səyləri

Darvin, kembri dövründə heyvan qalıqlarının qəfildən ortaya çıxdığını bilməsinə baxmayaraq, 1980-ci ilə qədər bu mövzunun əhəmiyyəti və dərəcəsi tam aydın ola bilmədi. Ancaq daha əvvəl Kanadanın Britiş Kolumbiya əyalətində yerləşən Burgess Shaledə olan qalıqlar, paleontoloqlar Harry Whittington, Derek Briggs və Simon Conway Morris tərəfindən yenidən analiz edildikləri vaxt, kembri partlayışının əhəmiyyəti ortaya çıxdı. 1980-ci illər, həmçinin Burgess Shaleyə bənzərən iki yeni fosil bölgəsinin daha kəşf edildiyi bir dövr oldu: Şimali Qrenlandiyada Sirius Passet və Cənubi Çində Chengjiang. Bütün bu bölgələrdə kembri dövründə ortaya çıxan çox fərqli canlıların qalıqları tapıldı. Chengjiang qalıqları bunların arasında ən qədimləri və ən yaxşı qorunmuşlarıdır; həmçinin ilk onurğalılara aid qalıqlar da vardır.

Məşhur elm jurnalı "Trends in Genetics" (TIG), fevral 1999-cu il tarixli buraxılışında bu mövzunu ələ almış və Burgess Shaledəki fosil tapıntılarının təkamül nəzəriyyəsinə görə heç cür izah oluna bilmədiyini qəbul etmişdir:

Kiçik bir məkanda tapılmış bu fosillərin təkamül biologiyasındakı bu böyük problemlə əlaqədar qızğın mübahisənin tam mərkəzində yerləşməsi olduqca qəribə görünə bilər. Lakin bu mübahisələrə səbəb olan şey, kembri dövründə yaşayan heyvanların qalıq qeydlərində qəribə bir şəkildə çox sayda və qəfildən meydana çıxmalarıdır. Radiometrik tarixləndirmənin daha dəqiq nəticələri ya da getdikcə çoxalan yeni qalıq tapıntıları isə, yalnız bu bioloji inqilabın nə dərəcədə qəfil şəkildə baş verdiyini və sahəsini dəqiqləşdirmişdir. Yer üzünün həyat qazanındakı bu dəyişikliyin böyüklüyü bir şərh tələb

*edir. İndiyə qədər bir çox nəzəriyyə irəli sürülmüş olsa da ümumi fikir heç birinin inandırıcı olmadığıdır.*¹⁶

"Heç biri inandırıcı olmayan" bu fikirlər, təkamülçü paleontoloqlara aiddir. Təkamülçü paleontoloqlar təkamül nəzəriyyəsini kembri partlayışı qarşısında qoruya bilmək üçün zorakı bəhanələr ortaya atır, ancaq bunları bir-birlərinə belə qəbul etdirə bilmirlər.

***Qalıq qeydlərinin qeyri-kafi və parça-parça olduğu bəhanəsi**

Təkamülçülərin kembri partlayışına qarşı ortaya atdıqları ilk bəhanə, fosil qeydlərinin əskik olduğu iddiasıdır. Bu əskiklikdən ötrü kembriyə əvvəlki canlıların qalıqlarına çatıla bilmədiyini və bu səbəblə də sanki canlılar bir anda ortaya çıxmış kimi bir mənzərə olduğunu irəli sürürlər.

Halbuki fosil qeydləri təkamülçülərin iddia etdikləri kimi əskik deyil. İndiki vaxtda, kembri dövrünün son mərhələlərinə və kembri dövrünə aid bir çox təbəqə kəşf edilmişdir. Və paleontoloqlar, əgər kembri canlılarının ataları kembriyə əvvəl mövcud olsaydı, bunları tapacağımıza razı olmuşdular. Kaliforniya Universitetindən və Smitson İnstitutundan paleobioloqlar Ceyms Valentin və Douglas Erwinə görə, kembri dövrünə aid fosil qeydləri, bənzər xüsusiyyət və vaxt intervalına sahib daha yaxın fosil təbəqələrində olduğu qədər bütövdür.

Valentin və Ervin buna baxmayaraq, "ataların və ya ara keçidlərin" varlığının məlum olmadığını ifadə edərək bu nəticəyə gəlmişdir: *"Partlayış həqiqətdir; fosil qeydlərindəki əskikliklərlə örtülə bilməyəcək qədər böyükdür"*.¹⁷

İngilis geoloqlar M. J. Benton, M. A. Wills və R. Hitchin isə 2000-ci ilin fevralında yazdıqları bir yazıda, *"fosil qeydlərinin əvvəlinin tam olmadığı aydındır, ancaq həyatın tarixini başa düşmək üçün kifayətdir"*¹⁸ deyərək, fosil qeydlərinin əskik olduğunu irəli sürməyin bir bəhanə ola bilməyəcəyini açıqlamış oldular.

***Kiçik və yumşaq bədənli canlıların qalıqlarının olmaması bəhanəsi**

Təkamülçülərin Kembri partlayışı ilə əlaqədar digər bir bəhanəsi də eyni şəkildə əsassızdır. Bu ikinci bəhanəyə görə heyvan növlərinin atalarının kembriyə əvvəl tapılmamasının səbəbi çox kiçik və yumşaq bədənli olmaları və bu səbəblə də qalıq buraxmamalarıdır. Ancaq bu bəhanə etibarlı deyil, çünki yumşaq bədənli canlılara aid bir çox qalıq vardır. Məsələn, Avstraliyanın Ediakara təpələrində tapılan qalıqların çox böyük bir hissəsi yumşaq bədənli canlılara aiddir. Simon Conway Morris, 1998-ci ildə nəşr olunan *"The Crucible of Creation"* adlı kitabında: *"Ediakara orqanizmlərində skelet kimi möhkəm strukturların olduğuna dair heç bir dəlil yoxdur. Ediakara qalıqları yumşaq bədənli kimi görünürlər"* deyər yazır.¹⁹ Eyni vəziyyət kembri dövrünə aid tapılan bəzi qalıqlar üçün də

keçərlidir. Məsələn, Burgess Shaledə yumşaq toxumalı canlıların bir çox qalığı var. Conway Morrisə görə *"bu nadir tapılan qalıqlar yalnız canlıların ümumi xətlərini deyil, bəzən bağırsağ və ya əzələlər kimi daxili orqanlarını belə göstərir".20*

Qalıqlaşmanın elə də çətin bir proses olmadığını ifadə etmək baxımından, "bakteriya qalıqlarının" belə tapıldığını xatırlatmaq lazımdır: 3 milyard ildən daha yaşlı qayalarda çox kiçik bakteriyaların mikro fosilləri tapılmışdır.

Göründüyü kimi, kembri partlayışında ortaya çıxan canlıların kembriyə əvvəl təkamül keçirmiş atalarının tapılmamasının səbəbi, bu canlıların yumşaq toxumalı olmaları deyil. Geoloq William Schopfün 1994-cü ildə yazdığı kimi, *"Həyatın erkən tarixiylə əlaqədar yalnız bir dəlil qaynağı var: Prekembri (kembriyə əvvəl) fosil qeydləri. Bu dəlil tapılmadan əvvəl, bəzi təkamülçülər tərəfindən edilən fərziyyələrin əsassız olduğu ortaya çıxdı. Bu fərziyyələrdən biri də, uzun müddət gündəmdə qalan prekembri orqanizmlərinin geoloji quruluşlarda qoruna bilməyəcək qədər kiçik və ya narin olduqları düşüncəsi idi".* Schopfə görə bu düşüncə artıq səhv qəbul edilir.²¹

Nəticə etibarilə, təkamülçülər kembri partlayışına heç bir təkamülçü bəhanə tapa bilmirlər. Canlıların yer üzündə ortaya çıxması, çox açıq şəkildə təkamül nəzəriyyəsinin doğru olmadığını sübut edir.

Kembri partlayışı Allahın yaratmasının bir dəlilidir

Kembri partlayışı araşdırıldıqca bunun təkamül nəzəriyyəsi üçün nə qədər böyük bir çıxılmaz vəziyyət olduğu daha da açıq şəkildə ortaya çıxır. Son illərdəki tapıntılar ən mühüm heyvan təsnifatı olan növlərin demək olar ki, hamısının kembri dövründə qəfildən ortaya çıxdığını göstərir. *"Science"* jurnalında nəşr olunan 2001-ci ilə aid bir məqalədə: *"Təxminən 545 milyon il əvvəl yaşanan kembri dövrünün başlanğıcı bu gün hələ də canlı dünyaya hakim olan demək olar ki, bütün heyvan tiplərinin (növlərinin) fosil qeydlərində qəfildən ortaya çıxmasına səhnə oldu"* deyilir.²² Eyni məqalədə bu cür mürəkkəb və bir-birindən tamamilə fərqli canlı qruplarının təkamül nəzəriyyəsinə görə izah oluna bilməsi üçün əvvəlki dövrlərə aid çox zəngin və mərhələli inkişafı göstərən fosil yataqlarının tapılmasının lazım olduğu, amma bunun mümkün olmadığı belə açıqlanır: *"Bu müxtəlifləşməli təkamül və yayılış da, özündən daha əvvəl yaşamış olması lazım olan bir qrupun varlığını tələb edir, amma buna dair bir fosil dəlili belə yoxdur".23*

Kembri dövrü qalıqlarının göstərdiyi bu mənzərə təkamül nəzəriyyəsinin fərziyyələrini rədd etməklə yanaşı, bir tərəfdən də canlıların şüurlu bir yaradılışla yaradıldığını göstərən çox əhəmiyyətli bir dəlildir. Təkamülçü bioloq Duqlas Futuyma bu həqiqəti belə açıqlayır:

Dünyadakı canlılar ya tamamilə mükəmməl və qüsursuz bir şəkildə ortaya çıxmış, ya da özlərindən əvvəl yaşamış bəzi canlı növlərindən təkamülləşərək meydana gəlmişdirlər.

Əgər qüsursuz və mükəmməl bir şəkildə ortaya çıxıblarsa, onda üstün bir ağıl tərəfindən yaradılmış olmalıdırlar.24

Göründüyü kimi fosil qeydləri canlıların təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi kimi sadədən mürəkkəbə doğru bir proses keçirdiklərini deyil, bir anda və ən mükəmməl halda ortaya çıxdıklarını göstərir. Bu isə canlılar aləminin şüursuz təbii proseslərlə deyil, şüurlu bir yaradılışla yaradıldığına dəlil meydana gətirir. Nyu-York Dövlət Universitetindən ekologiya və təkamülçü professor Ceffri S. Levinton, "Scientific American" jurnalına yazdığı "Heyvan Təkamülünün Biq Bənqi" başlıqlı bir məqaləsində bu həqiqəti qəbul edir və "**kembri dövründə çox xüsusi və müəmmalı bir yaradıcı gücün varlığını görürük**" deyir.²⁵

Canlı qruplarının qəfildən ortaya çıxması

Təkamülçülər balıqların *pikaia* kimi onurğasız dəniz canlılarından, amfibiya və dövrümüzdəki balıqların "əcdadı" olan bir balıqdan, sürünənlərin amfibiyalardan, quşların və məməlilərin ayrı-ayrı sürünənlərdən və ən axırda isə insanların və dövrümüzdəki meymunların ortaq bir əcdaddan təkamülləşdiklərini iddia edirlər. Bu iddialarını elmi olaraq sübut edə bilmələri üçün, bu növlər arasında çevrilmə olduğunu göstərən ara keçid canlılarının qalıqlarını göstərməlidirlər. Ancaq, əvvəlcə də ifadə edildiyi kimi bu xəyali canlılardan əsər-əlamət yoxdur. Təkamülçülər bu səbəblə də bəzi canlıların qalıqlarını düzəldib ara keçid formaları kimi tanıyırlar. Necə ki, bu "saxta ara keçid formaları" təkamülçülərin öz aralarında belə mübahisə mövzudur və bu günə qədər mübahisəsiz olaraq qəbul edilmiş həqiqi bir ara keçid forması tapılmamışdır. Bunlar əslində ara keçid formaları deyil. Ancaq təkamülçülər belə bir ardıcılıq yaratmaq məcburiyyətində olduqları üçün, tapdıqları qalıqlardan bəzilərinin ara keçid forması olduğunu deyirlər. Amerikan Təbiət Tarixi muzeyindən Qaret Nelson təkamülçülərin "ixtiyari" təkamüllü əcdad seçimləri üçün bunları deyir:

Bəzi əcdadlar tapmalıyıq. Bunları seçək. Niyə? Çünki bu əcdadların olmasının lazım olduğunu bilirik və bunlar ən yaxşı namizəddirlər. Adətən işlər belə gedir. Şişirtmirəm.26

Bu hissədə canlı növlərinin bir-birindən ayrı şəkildə yer üzündə ortaya çıxdıklarını, təkamülçülərin iddia etdikləri kimi bir-birindən təkamülləşmədiklərini elmi dəlillərlə araşdıracağıq.

Balıqların əsl mənşəyi

Təkamülçülərin iddialarına görə ilk onurğalı canlı olan balıqların əcdadları onurğasız canlılardır. Ancaq sərt bir qabığa sahib olan, sümüyü, onurğası olmayan bu canlılar, necə ola bilər ki, onurğalı, onurğa beyinli canlılara çevrildikləri təkamülçülərin cavablandırma bilmədikləri və dəlil tapa bilmədikləri bir sualdır. Çünki bu canlılar o qədər böyük dəyişikliklər keçirməlidirlər ki, bədənlərdəki sərt qabıq yox olmaqla yanaşı, içlərində skelet meydana gəlsin. Belə bir çevrilmə üçünsə, hər iki növ arasında çox sayda ara keçid forması olmalıdır. Halbuki, təkamülçülərin onurğasız canlılarla onurğalıları arasında ara keçid forması olaraq göstərə bildikləri tək bir fosil belə yoxdur.

Təkamül nəzəriyyəsi *pikaia* kimi ilk çoxhüceyrəlilərin (metazoa) vaxt keçdikcə balıqlara çevrildiyini fərz edir. Bu iddia xüsusilə də 90-cı illərdə təkamülçülər tərəfindən tez-tez dilə gətirilmiş, müasir darvinizmin ən aparıcı müdafiəçilərindən biri Stefen Cey Quld *pikaiani* "hamımızın əcdadı" olaraq elan etmişdi. Bu iddia kembri dövründə onurğalıların mövcud olmadığı fərziyyəsinə əsaslanırdı. Ən qədim "xordalı", yəni mərkəzi bir sinir şəbəkəsi sütununa sahib canlı olan *pikaia* isə kembri dövründə ortaya çıxmışdı və sonrakı dövrlərdə ortaya çıxan balıqların əcdadı kimi göstərilməsi, fosil qeydlərinə uyğun bir iddia kimi görünürdü.

Halbuki 1999-cu ildə əldə edilən bir tapıntı, kembri dövrü ilə əlaqədar təkamülçülərin irəli sürdükləri bu nəzəriyyəni yıxdı: Çünki *pikaia* ilə eyni dövrdə, guya onun nəvələri olan balıqların da yaşadığı aşkarlandı.

Qeyd olunan tapıntı Çində aşkar olundu: Çinin Yunnan əyalətində qazıntı işləri aparan paleontoloqlar 530 milyon illik balıq fosilləri tapdılar. Məşhur paleontoloq Richard Monestarsky tərəfindən "Waking Up to the Dawn of Vertebrates" (Onurğalıların Ortaya Çıxışına Oyanış) başlığıyla yazılan bir xəbərdə *Haikouichthys ercaicunensis* və *Myllokunmingia fengjiaoa* olaraq adlandırılan bu iki ayrı balıq növü haqqında bu şərh verildi:

*Paleontoloqlar onurğalıları çoxdan bəri təkamül tarixinə, ilk başdakı partlayış və həyəcan sona çatdıqdan sonra daxil olan bir qrup olaraq qəbul etmişdirlər. Ancaq çinli paleontoloqlar onurğalıların mənşəyini demək olar ki, bütün digər heyvan qruplarının fosil qeydlərinin ortaya çıxdığı güclü bioloji partlayışa qədər aparan iki balıq fosili tapdılar. Yunnan bölgəsindəki 530 milyon illik süxurlar içində gizlənmiş olan bu qalıqlar ən qədim balıqlara aid olub, digər ən qədim onurğalı fosillərdən ən azı 30 milyon il yaşlıdırlar.*²⁷

Kembri dövründə onurğalıların da mövcud olduğunun başa düşülməsiylə birlikdə, artıq təkamül nəzəriyyəsinin "həyat ağacı"nın ciddi qəbul ediləcək heç bir tərəfi qalmamışdır. Onurğalıları da daxil olmaqla bütün təməl canlı kateqoriyaları eyni geoloji dövrdə ortaya çıxdığına görə, "ortaq əcdaddan təkamülləşmə"dən danışıla bilməyəcəyi aydındır.

Balıqların digər bütün mürəkkəb canlı qruplarıyla eyni anda ortaya çıxması, başqa bir növdən təkamülləşmədiklərini, qəfildən yaradıldıqlarını göstərir. Necə ki, kembri

dövründən sonra da, bütün müxtəlif balıq kateqoriyaları fosil qeydlərində bir anda və heç bir əcdadları olmadan ortaya çıxırlar.

Balıqlardan amfibiyalara

Təkamülçülərin iddiasına görə quruda yaşayan canlıların əcdadı balıq növüdür. Təkamülçülər hələ də aşkar edə bilmədikləri bu xəyali balıq növünün quraqlıq nəticəsində palçıqda yerimək və yaşamaq məcburiyyətində qaldığını, bunun üçün üzgəclərinin ayaqlara, qəlsəmələrinin ağciyəərə təkamülləşdiyini, bədən tullantılarını kənarlaşdırmaq üçün böyrəklərə sahib olduğunu, dərisinin maye itkisinin qarşısını alacaq xüsusiyyətlər qazandığını və beləcə ilk amfibiyaların ortaya çıxdığını irəli sürürlər. Bir balıq bütün bu dəyişiklikləri, hətta daha çoxunu keçirmədikcə quruda yaşamağa uyğun hala gələ bilməyəcək, ən çoxu bir neçə dəqiqə ərzində öləcək.

Təkamülçülərin amfibiyaların əcdadı olaraq göstərdikləri üç müxtəlif balıq növü vardır. Bunlardan biri yaşayan qalıq selakantdır. Bu balıq növü üzgəclərinin qalınlığı və sümüklü olduğu kimi bəzi strukturlarına görə illərlə amfibiyaların əcdadı olaraq tanınılmışdır. Ancaq 1938-ci ildə Hind okeanında canlı selakantın tutulmasıyla, təkamülçülərin bu balıq haqqında etdikləri fərziyələrin əsassız olduğu aydın olmuşdur. Sonrakı illərdə də 200-ə qədər canlı selakant tutulmuşdur. Canlı selakantın araşdırılmasıyla bu balığın yumşaq anatomiyasının amfibiyalara bənzəmədiyi, quruya çıxmaq üzrə olmadığı, dayaz sulara deyil, dərin dənizlərdə üzdüyü aydın olmuşdur. (*Ətraflı məlumat üçün baxın. Saxta ara keçid formaları hissəsi*).

Dövrümüzdəki təkamülçülərin böyük bir hissəsinin amfibiyaların əcdadı olaraq göstərdikləri başqa bir balıq qrupu isə, *rhypidistia* dəstəsindən olan balıqlardır. Bu balıqların üzgəclərində, *selakantda* olduğu kimi qalın bir toxuma və sümüklər vardır. Təkamülçülər isə bu müxtəlif strukturlara görə bu canlıda ayaqların meydana gəlməyə başladığını iddia edirlər. Halbuki, bu strukturların quruda yaşayan canlıların ön və arxa ayaqlarıyla heç bir bənzərliyi yoxdur. Həmçinin, *selakantda* olduğu kimi canlının üzgəcinin sərt hissələri əzələlərinə zəif şəkildə bağlanmışdır. Bu isə bədənə ağırlığını daşıya biləcək şəkildə onurğaya bağlanmadığını göstərir. Yəni, bu balıqların üzgəclərində quruda yaşayan canlıların ayaqlarına bənzəyən heç bir xüsusiyyət yoxdur. Həmçinin, fosil qeydlərində olan ən qədim amfibiyada çanaq və çiyinlər geniş və güclüdür. Bunlar, balıqlarda olmayan xüsusiyyətlərdir və təkamülçülərin irəli sürdükləri əcdadlarda bu cür strukturların inkişafına dair heç bir iz yoxdur.

Təkamülçülərin üçüncü "amfibiya atası" namizədləri isə, (*dipnoi* dəstəsindən olan) ağciyərlü balıqlardır. Bu balıqlar həm qəlsəmələriylə, həm də suyun səthinə çıxmaqla tənəffüs edə bilirlər. Ancaq sahib olduqları ağciyər quruluşunun quruda yaşayan canlıların ağciyərləri ilə heç bir bənzərliyi yoxdur. Bu balığın skelet quruluşu da amfibiyalardan çox

fərqlidir. Məsələn, balığın üzgəc quruluşunda ayaqlara dair heç bir iz yoxdur. Təkcə onurğanın deyil, daxili orqanlarının quruluşu da olduqca fərqlidir. Bu səbəblə də bu balıqlar təkamül prosesi keçirərək amfibiyalara çevrilə bilmək üçün çox böyük dəyişikliklər keçirməlidirlər. Məsələn, çanaq sümüyü əmələ gəlməklə yanaşı, qəlsəmələr əsl ağciyərlərə, qulaqlar və gözlər də quru havada işləyə biləcək strukturlara çevrilməlidir.

Təkamülçülər hansı balıq növünü amfibiyaların əcdadı olaraq qəbul edirlərsə etsinlər, bir balıq amfibiyaya çevrilə bilmək üçün çox dəyişikliklər keçirməlidir. Buna görə də iki növün arasında bir çox ara keçid forması olmalıdır; yarı üzgəcli- yarı ayaqlı, yarı qəlsəmali-yarı ağciyərlə, yarı böyrəkli və s. qəribə canlılar yaşamalı və bu canlıların sayları milyonlarla olmalıdır. Ancaq, fosil qeydlərində bu cür canlıların birinə belə rast gəlinməmişdir. Bütün dünyada 100 milyondan çox qalıq arasında tam balıqlar, tam amfibiyalar vardır, lakin bu cür ara keçid formaları yoxdur. Bu, təkamülçülərin də qəbul etdiyi və təkamül nəzəriyyəsini yalanlayan bir həqiqətdir.

Məsələn, MiT-dən professor Robert Vesson, amfibiyaların fosil qeydlərində qəfildən ortaya çıxdıqlarını və balıqlardan amfibiyalara keçidin mövcud olduğunu göstərən bir dəlil olmadığını belə açıqlayır:

Bir balığın amfibiyaya çevrilərkən hansı mərhələlərdən keçdiyi məlum deyil. İlk amfibiyalarla bəzi sümüklü üzgəcləri olan müəyyən (rhipidistian) balıqlar arasında oxşarlıqlar var. Ancaq ilk quruda yaşayan heyvanlar, dörd yaxşı ayaq, çiyin və çanaq sümüyü, qabırğa sümükləri, və fərqli baş strukturları ilə ortaya çıxırlar... 320 milyon il əvvəl, bir neçə milyon il ərzində bir qrup amfibiya dəstəsi qeydlərdə qəfildən ortaya çıxır və açıq şəkildə heç biri digərinin əcdadı deyil.28

Vessonun da ifadə etdiyi kimi, quruda yaşayan canlılar, fosil qeydlərində 4 möhkəm ayaqları, çiyinləri, qabırğaları və digər quruda yaşayan canlılara məxsus xüsusiyyətləriylə qəfildən ortaya çıxır. Bu canlıların təkamüllü əcdadı olaraq göstərilə biləcək heç bir qalıq yoxdur. Eyni həqiqəti Yale Universitetindən biologiya professoru Keith Stewart Thomson belə ifadə edir:

Balıqlarla tetrapodlar (quruda yaşayan dörd ayaqlı canlılar) arasında hələ də həqiqi ara keçid forma qalıqlarına sahib olmamağımıza baxmayaraq, tetrapodların əcdadı olması lazım olan balıq qrupunun xüsusiyyətləri haqqında olduqca səs-küylü bir şəkildə mübahisə azadlığına sahibik.29

Amfibiyalardan sürünənlərə

Darvinist iddiaya görə, tısbağa, timsah, kərtənkələ, ilan kimi sürünənlər amfibiyalardan təkamülləşmişlər. Amfibiyalar və sürünənlər bir çox baxımdan çox fərqli xüsusiyyətlərə sahibdirlər. İki canlı qrupu arasındakı ən diqqətə çarpan fərqlərdən biri yumurtalarının quruluşudur. Amfibiyalar yumurtalarını suya buraxdıqları üçün yumurtalar

suda inkişaf etməyə uyğun bir quruluşa sahibdirlər. Keçirici və şəffaf pərdələri və jeleyəoxşar quruluşları vardır. Sürünənlərin yumurtalarının quruluşu isə kontinental iqliminə uyğun yaradılmışdır. "Amniotik yumurta" olaraq da məlum olan sürünən yumurtasının sərt qabığı hava keçirər, amma su keçirməz. Bu sayədə balanın ehtiyac duyduğu maye, o yumurtadan çıxana qədər mühafizə olunur.

Əgər amfibiya yumurtaları quruya qoyulsa, qısa müddətdə quruyar və içindəki embrionlar da ölür. Bu vəziyyət sürünənlərin mərhələli şəkildə amfibiyalardan təkamülləşdiklərini irəli sürən təkamül nəzəriyyəsi baxımından izah oluna bilməyən bir problemdir. Çünki qurudakı həyat başlayacaqsa, amfibiya yumurtasının tək bir nəsil ərzində amniotik yumurtaya çevrilməsi zəruridir. Bunun təkamül mexanizmləri olaraq irəli sürülən təbii seleksiya-mutasiya tərəfindən necə reallaşdırılmış ola biləcəyi izah oluna bilmir.

Digər bir tərəfdən fosil qeydləri də sürünənlərin mənşəyinə dair təkamülçü bir izah verməyə imkan vermir. Məşhur təkamülçü paleontoloq Lewis L. Carroll, "Sürünənlərin Mənşəyi Problemi" başlıqlı məqaləsində bu həqiqəti belə qəbul edir:

*Çox təəssüf ki, sürünənlərin ortaya çıxmasından əvvəl yaşamış olan tək bir sürünən əcdadı nümunəsi belə yoxdur. Bu ara keçid formaların olmaması amfibiya-sürünən keçidi haqqındakı bir çox problemin həll olmasına imkan vermir.*³⁰

Onurğalı paleontologiyası mövzusunda nüfuz sahibi olan Robert Carroll isə *"ilkin sürünənlərin bütün amfibiyalardan çox fərqli olduqlarını və əcdadlarının hələ də müəyyənləşdirilə bilmədiyini"* qəbul etmək məcburiyyətində qalır.³¹ Eyni həqiqət Stefen Cey Quld tərəfindən də qəbul edilir və Quld: **"Heç bir amfibiya qalığı, bütün quruda yaşayan onurğalılardan (sürünənlərin, quşların və məməlilərin) əcdadı kimi görünmür"** deyir.³²

İndiyə qədər "sürünənlərin əcdadı" olaraq göstərilməyə çalışılan ən əhəmiyyətli canlı isə, *Seymouria* adlı amfibiya növü olmuşdur. Halbuki *"Seymouria"*nın bir ara keçid forması ola bilməyəcəyi, *"Seymouria"*nın yer üzündə ilk dəfə ortaya çıxmasından 30 milyon il əvvəl də sürünənlərin yaşadıklarının tapılmasıyla ortaya çıxmışdır. Ən qədim *Seymouria* qalıqları alt perm təbəqəsinə, yəni bundan 280 milyon il əvvələ aiddir. Halbuki məlum olan ən qədim sürünən növləri *hylonomus* və *paleothyris*, alt Pensilvaniya təbəqələrində tapılmışdır ki, bu təbəqələr 330-315 milyon il əvvələ aiddir.³³ Bu vəziyyətdə "sürünənlərin əcdadı"nın, təkamülçülərin iddia etdikləri kimi sürünənlərdən xeyli sonra yaşamış olması, əlbəttə ki, qeyri-mümkündür.

Bir sözlə, elmi tapıntılar sürünənlərin yer üzündə təkamül nəzəriyyəsinin irəli sürdüyü kimi mərhələli bir inkişaf deyil, heç bir əcdadları olmadan bir anda ortaya çıxdıklarını göstərir.

Dəniz sürünənlərinin əsl mənşəyi

Dəniz sürünənləri də, təkamülçülərin mənşəyini açıqlaya bilmədikləri başqa bir canlı qrupudur. İndiki vaxtda yaşayan dəniz tısbağaları bu qrupun bir üzvüdür. Məlum olan ən əhəmiyyətli dəniz sürünəni isə, *ichthyosaur* olaraq adlandırılan nəsli tükənmiş canlıdır. Təkamülçülər bu canlının quruda yaşayan sürünənlərdən təkamülləşdiyini irəli sürürlər. Ancaq bunun necə reallaşdığını izah edə bilməz və qalıq qeydlərindən dəlil də təqdim edə bilməzlər.

Ichthyosaurların, xüsusilə də okean sahilində və dərin sularda yaşayan növləri olduqca mürəkkəb və özünəməxsus xüsusiyyətlərə malikdir. Təkamülçülər isə quruda yaşayan bir sürünənin təsadüflər nəticəsində sahilə və dərin sularda yaşamağa uyğunlaşdığını irəli sürürlər. Bu, reallaşması qeyri-mümkün bir ssenaridir. Onurğalı tarixi mütəxəssisi Romer, *Ichthyosaurun* özünəməxsus xüsusiyyətlərinin ortaya çıxması üçün çox uzun müddət lazım olduğunu, buna görə də bu canlıların çox qədim bir mənşəyə sahib olmalarının zəruri olduğunu ifadə edir və sonra da bu canlıların əcdadı olaraq qəbul edilə biləcək heç bir perm dövrü sürünəninə məlum olmadığını qəbul edir.³⁴ Romerin 60-cı illərdə aşkarladığı bu həqiqət hələ də etibarlılığını qoruyur.

Aprel 2003 tarixli "*Scientific American*" jurnalının xüsusi əlavələr hissəsində dərc olunan "Rulers of the Jurassic Seas" (Yura Dəniz Hökmdarı) başlıqlı yazıda da *ichthyosaurların* bədənlərinin yalnız sahillərdə deyil, okeanlarda da yaşamaq üçün əlverişli şəkildə olduğu ifadə edilir və bu səbəblə də qurudan dənizə keçmək üçün "həddindən artıq adaptasiyalar" keçirməklə bir çox xüsusiyyətlərini itirmələri və yeni xüsusiyyətlər qazanmalarının lazım olduğu izah edilir.³⁵ Bu isə canlının ortaya çıxmasına qədər çox uzun bir dövr keçməsinə və çoxlu sayda ara keçid formasının olmasını tələb edir. Halbuki qalıq qeydlərində *ichthyosaurların* əcdadları olaraq qəbul edilə biləcək ara keçid formalardan əsər-əlamət yoxdur. Tapılan qalıqlar ya quruda yaşayan sürünənlərə, ya da dənizdə yaşayan sürünənlərə aiddir.

Ichthyosaurlar ilə quruda yaşayan canlıların bəzi xüsusiyyətlərinin müqayisə edilməsi bu iki canlı növü arasında təkamül prosesinin baş verməsinin nə qədər qeyri-mümkün olduğunu görmək baxımından faydalı olacaq:

- *Ichthyosaurları*, quruda yaşayan canlılardan fərqləndirən ən diqqətə çarpan xüsusiyyətlərindən biri üzmək üçün istifadə etdikləri palitra bənzeri geniş və yastı ayaqlarıdır. Quruda yaşayan canlılarda bu cür yastı bir ayaq yoxdur. Bir çox sürünənin ön ayaqlarındakı nazik sümüklərin əksinə, *ichthyosaurların* ön ayaq sümükləri qısa və enlidir. Bundan əlavə, bütün ayaq sümüklərinin forması bir-birinə bənzəyir. Digər dörd ayaqlı canlıların əksəriyyətində biləkdəki sümüklərlə ovuc içi sümüklərini fərqləndirmək olduqca asandır. Daha da əhəmiyyətli, *ichthyosaurların* sümükləri, aralarında dəri olmadan bir-birinə çox yaxın olacaq şəkildə sıxışdırılmışdır və beləcə möhkəm və dözümlü bir lövhə meydana gəlmişdir. Bütün ayaq barmaqlarının tək bir yumşaq toxumayla örtülmüş olması heyvanın ayaqlarının möhkəmliyini artırır. Müasir balinalarda, delfinlərdə, suitlərində və

dəniz tısbağalarında da eyni quruluş vardır. Bu cür yumşaq toxumalar həmçinin palitralı ayaqların hidrodinamik səmərəliliyini artırır, çünki su müqavimətini azaldacaq bir formaya sahibdir. Əgər barmaqlar bir-birindən ayrı olsaydı bu baş verə bilməzdi. *Ichthyosaurların* bu özünəməxsus ayaqlarının təkamüllə necə meydana gəldiyi sualı isə cavabsızdır. Nə balıqların üzgəclərindən, nə də quruda yaşayan sürünənlərinin ayaqlarından belə bir ayaq quruluşuna mərhələli keçidin olduğunu göstərən heç bir dəlil yoxdur. Həmçinin, "*Scientific American*" da bu cür bir palitralı ayağa mərhələli və müəyyən bir ardıcılıqda keçid olmadığını qəbul edir və belə deyir:

*Əslində ichthyosaur ayaqlarının analiz nəticələri, barmaqların məhv olduğu, əlavə olunduğu və bölündüyü çox mürəkkəb təkamül müddəti ortaya qoyur.*³⁶

Göründüyü kimi *ichthyosaurların* palitralı ayaqlarının saxta təkamüllü tarixi təkamülçülərin gözlədikləri kimi davamlılıq göstərən bir inkişaf göstərmir. Ancaq "*Scientific American*" bütün digər təkamülçülər kimi, bu vəziyyəti görməzdən gəlir və klassik təkamülçü deməqoqluğu ilə oxucuların da həqiqətləri görməmələri üçün belə deyir:

*Deməyə ehtiyac yoxdur, təkamül həmişə bir xüsusiyyətdən digərinə daimi və tək bir istiqamətli yol izləməz.*³⁷

Məhz təkamülçülər "təkamül ümidləri" həqiqətə çevrilmədikdə bu cür şərhlər edərək nəzəriyyələrini xilas etməyə çalışırlar. Halbuki, qalıq qeydlərindən əldə olunan tapıntılar ortada bir təkamül olmadığını açıq şəkildə göstərir.

- Sürünənlərlə *ichthyosaurlar* arasındakı başqa fərq, bədənlərinin ön tərəfindəki fəqərələrin sayıdır. Sürünənlərin bədənlərinin ön hissəsində yalnız 20 ədəd qədər fəqərə olduğu halda, *ichthyosaurlarda* 40 ədəd qədər fəqərə vardır. Yəni qondarma təkamül müddətində bu canlılarda baş verən mutasiyaların digər dəyişikliklərlə yanaşı bu canlılara 20 onurğa daha əlavə etmiş olması lazımdır. Yenə, təxmin edilə biləcəyi kimi, fəqərə sayı baxımından da ara keçid forması meydana gətirə biləcək sürünənlərin (məsələn, 25, 30 və ya 35 onurğalı canlıların) qalıqlarından əsər-əlamət yoxdur.

- Okean sahillərində ovlanan heyvanların çox az qida tapa bildikləri üçün enerji baxımından çox səmərəli bir üzmə qabiliyyətinə sahib olmaları lazımdır. Quyruğa bənzər bir üzgəc belə bir üzmə üçün idealdır. Bu cür üzgəclər xizək kimi sürüşər və həmçinin canlının üzmə qabiliyyətini də artırır. *Ichthyosaurlarda* da bu cür bir üzgəc var. Bu üzgəcin ilki hesab oluna biləcək heç bir bioloji quruluşa aid qalıq yoxdur.

Göründüyü kimi balıq formalı *ichthyosaurlar* dərin okean sularında yaşamaq üçün xüsusi olaraq yaradılmış mürəkkəb xüsusiyyətlərə sahibdirlər. Quruda yaşayan canlının bu xüsusiyyətlərə sahib olması üçün bir çox məqsədəuyğun mutasiyaya məruz qalması lazımdır. Halbuki təsadüflər canlının hər bir xüsusiyyətini müəyyən bir mühitə uyğun olacaq şəkildə planlı olaraq dəyişdirə bilməz. Təsadüflər quruda yaşayan bir canlıni ayaq barmaqlarından onurğalarına, gözünün quruluşundan üzmə tərzinə qədər necə

dəyişdirəcəklərini, dərin sulara yaşaya biləcəyi şəkildə bu canlıyı necə dizayn etməli olduqlarını bilməzlər. Təsadüflər bunları bacara biləcək şüura və ağıla sahib deyil. Necə ki, fosil qeydləri də, bu canlıların mərhələli təsadüfi dəyişikliklərlə deyil, bir anda mürəkkəb və özünəməxsus bədən quruluşlarıyla ortaya çıxdıqlarını göstərir.

Kolber və Morales, *“Evolution of the Vertebrates”* (Onurğalılardan Təkamülü) adlı kitablarında bu canlıların mənşəyi haqqında belə deyirlər:

Dəniz məməlilərinin bir çox cəhətdən ən xüsusiləşmiş növü olan ichthyosaur erkən trias dövründə ortaya çıxmışdır. Sürünənlər geologiya tarixinə, ən qəfil və dramatik bir şəkildə daxil olmuşdur; Triasdan əvvəlki dövrlərə aid fosil yataqlarında ichthyosaurların varlığı yaşaması mümkün ola biləcək əcdadlarına aid heç bir iz yoxdur... Ichthyosaur əlaqələri haqqındakı ən vacib problem, bu sürünənləri məlum olan başqa hər hansı bir sürünən dəstəsinə bağlaya biləcək heç bir nəticələndirici dəlilin tapıla bilməməsidir.38

Onurğalı paleontoloq Chris McGowan isə *ichthyosaurların* təkamül keçirmiş heç bir əcdadları olmadan fosil qeydlərində qəfildən meydana çıxdıqlarını belə ifadə edir:

Ichthyosaurların göydən düşdüklərini irəli sürdüm. Biabırçı həqiqət budur ki, ichthyosaurların əcdadları hələ də tapıla bilmədi. Bu vəziyyət paleontoloqların fərziyyə meydana gətirmələrinə mane olmadı, sürünən qruplarının əksəriyyəti vaxtaşırı olaraq “ichthyosaur”un əcdadı kimi tanındı.39

Təkamülçü McGowanın səmimiyyətlə etiraf etdiyi kimi, dəlil olmaması təkamülçülərin dəniz sürünənlərinin mənşəyi üçün uydurma əcdadlar meydana gətirmələrinə mane olmur. Ancaq təkamülçü fərziyyələr həqiqətləri ört-basdır etmək üçün kifayət deyil. Aydın ki, bütün digər canlılar kimi dəniz sürünənləri də yaradılmışdır, bu səbəblə də qalıq qeydlərində "atalarına" aid qalıqlar tapıla bilmir.

Məməlilərin əsl mənşəyi

Təkamül nəzəriyyəsinə görə bəzi sürünənlər quşlara, bəziləri də məməlilərə təkamülləşmişdir. Ancaq, məməlilərlə sürünənlər arasında çox böyük fərq vardır. Məsələn, sürünənlər soyuqqanlıdır, sərt qabıqlı yumurtalar yumurtlayaraq çoxalılar. Bədənləri pulcuqlarla örtülüdür. Bütün sürünənlərin alt çənələrində yeddi sümük var. Qulaqlarında isə bir sümük var. Məməlilər isə istiqlanlıdır, bala doğurlar, süd vəzləri və tükləri vardır. Bir alt çənə sümükləri var və hər iki qulaqlarında çəkiç, üzəngi və zindan adlanan üç sümük var. Əgər məməlilərin ən mürəkkəb və iç-içə keçmiş sistem və bədən quruluşları mutasiyalar nəticəsində sürünənlərdən təkamülləşmişsə, qalıq qeydlərində bu keçidi göstərən çoxlu sayda qalıq olmalıdır. Məsələn, süd vəzləri tam meydana gəlməmiş, dərisində yarı pulcuqlar-yarı tüklər olan, qıçlarının bir qismi uzanmış, bir qismi hələ də sürünənlərin qıçı kimi daha qısa və bənzəri yarımçıq, tamamlanmamış xüsusiyyətlərə sahib canlıların qalıqlarına yer üzü təbəqələrində mütləq rast gəlməliydik. Ancaq bu cür

tək bir qalıq belə yoxdur. Çünki bu cür canlılar tarix boyu heç vaxt yaşamamışdır, çünki yaşasaydılar qalıqları tapırdı.

Həmçinin, atlardan insanlara, dələlərdən fillərə qədər bir çox məməli növü və cinsi vardır. Bu növlərin hamısının sürünənlərdən təkamülləşdikləri iddia edilir. Məməlilərin ortaya çıxmasının isə 100 milyon il davam etdiyi iddia edilir. Buna görə də bu qədər uzun bir müddət ərzində, çoxlu sayda növün meydana gələ bilməsi üçün, milyonlarla ara keçid forması qalığı tapılmalıdır. Ancaq təkamülçülərin tapmağı ümid etdikləri ara keçid formalarının birinə belə qalıq qeydlərində rast gəlinməmişdir. Təkamülçülər yalnız *therapsida* dəstəsinə aid və "məməliyə bənzər sürünənlər" olaraq da məlum olan qrupun qalıqlarını sürünənlərlə məməlilər arasındakı ara keçid forması olaraq göstərilir. Ancaq saxta ara keçid formalar hissəsində incəlikləriylə araşdırılacağı kimi bu iddiaları əsassızdır.

Məməlilərin əcdadı olaraq göstərilən "məməliyə bənzər sürünənlərin" nəslə tükənmişdir və bu canlılar qalıq qeydlərində qəfildən meydana çıxır və qəfildən yox olurlar.

Məməliyə bənzər sürünənlərin nəsilələrinin tükənmiş olması təkamülçülərə bu canlıların qalıqları üzərində istədikləri kimi fərziyyə irəli sürmə imkanı verir. Halbuki, yalnız bir neçə sümüyə baxaraq növlər arasında bir bənzərlik yaratmaq məqbul bir üsul deyil. Bəzi təkamülçülər skeletləri arasında bənzərlik olan canlıların yumşaq toxumalarının da bənzər olduğu yanılmasına qapılırlar. Michael Denton təkamülçülərin bu yanılması haqqında bu şərhə verir:

...Skeletləri baxımından bir-birinə çox yaxın kimi görünən qalıq canlıların əslində bütün bioloji xüsusiyyətləri nəzərə alındığında bir-birinə uzaq olduqları görünür, eynilə plasentalı və kisəli itlərdə olduğu kimi. Bundan əlavə, məməliyə bənzər sürünənlər kimi heç bir nümayəndəsi qalmayan qrupların yumşaq bioloji xüsusiyyətlərinin məlum olan sürünən və ya məməlilərdən tamamilə fərqli olma ehtimalı vardır. Bu isə onların məməli əcdadı olma ehtimallarını tamamilə ortadan qaldırır. Eynilə, canlı selakantın tapılmasıyla yumşaq bədən quruluşundakı gözlənilməyən və rhipidistian qohumlarının ata-baba statuslarına şübhə edilməsinə səbəb olan xüsusiyyətlərin ortaya çıxması kimi.⁴⁰

Məməliyə bənzər sürünənlərin beyinlərinin öyrənilməsi nəticəsində bu canlıların məməli xüsusiyyətlərinə sahib olmadıqları, tamamilə sürünənlərə bənzədikləri nəticəsi əldə edilmişdir. Məməlilər, beyin həcmi ilə bütün sürünənlərdən (və "məməliyə bənzər sürünənlərdən") fərqlənirlər:

*...Bənzər faktorlar məməliyə bənzər sürünənlər kimi digər klassik keçid qruplarının da mövqelərini kölgə altına salır. **Məməliyə bənzər sürünənlərin anatomiyları və fiziologiyalarının tamamilə sürünən olma ehtimalını nəzərə almamaq olmaz.** Yumşaq bioloji xüsusiyyətləriylə əlaqədar əlimizdəki tək dəlil kəllə daxili quruluşlarıdır. Və bunlar sinir sistemləri baxımından **tamamilə sürünən olduqlarını** göstərir. Kəllə daxili quruluşlarını araşdırma mövzusunda digər nüfuzlu şəxslərdən daha təcrübəli olan Jerison, məməliyə bənzər sürünənlərin beyinləri haqqında bu şərhə verir: "... Bu heyvanların beyinləri tipik olan çox aşağı onurğalı beynidir...". Kəllə daxili quruluşlarının gözlənilən*

*beyin ölçülərinin həcminə çox yaxın olduğu və bunlar beyin ölçüsündəki maksimum limiti göstərdiyi üçün məməliyə bənzər sürünənlərin məməlilərin beyinlərinə yaxın ölçülərdə beyinləri olması mümkün deyil... **Bir sözlə, məməliyə bənzər sürünənlər beyinləri baxımından məməlilərə deyil, sürünənlərə bənzəyir...***"

Məməliyə bənzər sürünənlərin beyinlərində məməlilərə bənzər xüsusiyyətlər olmasıyla əlaqədar əslində az sayda iddia var... Önbeyin yeri müəyyənləşdirilə bildiyi dərəcədə, sürünən ölçülərində və formasındadır. Məlum olan ən qədim məməli qalıqlarında isə vəziyyət belə deyil.

Haqqında qaneedici bir dəlili olan ilk məməli (yəni üst yura dövrünə aid olan triconodon) böcək yeyən heyvanlar və ya Virjinya Opossumu (kiçik bir məməli növü) kimi indiki vaxtda yaşayan "ibtidai" məməlilərlə eyni səviyyədə idi. Tamamilə özüylə bənzər böyüklüyə sahib sürünənlərdən daha böyük beyinli idi.⁴¹

"Məməliyə bənzər sürünənlərə" əslində yalnız çənə, oynaq yerlərinə görə belə bir oxşarlığa əsasən tərif verirlər. Halbuki, tək bir xüsusiyyət belə bir tərif vermək üçün kifayət etməz.⁴²

Bu canlıların üzərində aparılan araşdırmalar da bunların məməlilərlə heç bir əlaqəsinin olmadığı istiqamətində nəticə verir. Məsələn, *morganucodon* 1973-cü ildə London Universiteti Kolleci, zoologiya bölməsindən dr. K. A. Kermak və başqa tədqiqatçılar tərəfindən *cynodont*, yəni əsl sürünən mərhələsini keçmiş bir ara keçid forması olaraq tanındı. Çində və Britaniyanın Uels bölgəsində bir çox *morganucodon* parçası tapıldı. Bu, təxminən eyni dövrlərdə dünyanın dənizlə bir-birindən ayrılmış iki müxtəlif ucunda, eyni keçid mərhələlərinin yaşandığını göstərirdi ki, bu da qeyri-mümkün idi. Tədqiqatçılar "*morganucodon*"nun və daha əvvəl yaşamış olan "*Kuehneotherium*"un çənə sümükləri baxımından tam bir sürünən olduqlarını ifadə etdilər.⁴³

Sürünənlərlə məməlilər arasında ara keçid forması olduqları iddia edilən bu canlılar haqqında başqa bir problem isə zamanla əlaqədardır. Bu məməliyə bənzər sürünənlər böyük sürünən dövrünün sonunda deyil, əvvəlində ortaya çıxırlar. Bu isə xəyali təkamül ağacına görə 100 milyon il erkən ortaya çıxdıqları mənasını verir.

Tom Kemp "*New Scientist*" jurnalındakı "The Reptiles That Became Mammals" (Məməliyə Çevrilən Sürünənlər) başlıqlı təkamülçü yazısında məməliyə bənzər sürünənlərin qalıq qeydlərində qəfildən ortaya çıxdıqlarını belə qəbul edir:

Məməliyə bənzər sürünənlərin hər bir növü qalıq qeydlərində qəfildən ortaya çıxır və özlərindən əvvəl heç bir əcdadları yoxdur. Bir müddət sonra eyni şəkildə qəfildən arxalarında nəsiləri olan bir növ buraxmadan yox olurlar.⁴⁴

Bütün bunlar sürünənlərin məməlilərə təkamülləşdiyi istiqamətindəki fərziyyənin heç bir elmi əsasının olmadığını göstərir. *Təkamülçü paleontoloq Roger Lewini, "ilk məməliyə necə keçildiyi hələ də bir sirrdir"* demək məcburiyyətində qoyan çıxılmaz vəziyyət davam edir.⁴⁵

Digər bir tərəfdən məməlilərin öz aralarındakı kateqoriyalarının mənşəyi də təkamül nəzəriyyəsi baxımından qaranlıqdır. Təkamülçü zooloq Erik Lombard, "Evolution" (Təkamül) adlı jurnalda belə yazır:

Məməlilər sinfi daxilində təkamüllü qohumluq əlaqələri (filogenetik qohumluqlar) qurmaq üçün məlumat axtaranlar peşman olacaq.46

Bir sözlə, məməlilərin mənşəyi digər canlı qruplarında olduğu kimi təkamül nəzəriyyəsiylə heç bir şəkildə uyğunlaşdırıla bilmir.

Dəniz məməlilərinin əsl mənşəyi

Balinalar və delfinlər eynilə quruda yaşayan məməlilər kimi doğduqları balalarını əmizdirdikləri, ağciyərlə nəfəs alıb bədənlərini istilətdikləri üçün "dəniz məməliləri" olaraq tanınan canlı qrupunu meydana gətirirlər. Dəniz məməlilərinin mənşəyi isə təkamülçülər tərəfindən açıqlanması ən çətin mövzulardan biridir. Bir çox təkamülçü qaynaqda əcdadları quruda yaşayan dəniz məməlilərinin uzun bir təkamül müddəti nəticəsində dəniz mühitinə keçəcək şəkildə təkamülləşdikləri irəli sürülür. Buna görə də guya əcdadları olan balıqların "sudan quruya keçmə" müddəti yaşadığı fərz edilən dəniz məməliləri, ikinci bir təkamül müddətinin nəticəsi olaraq təkrar su mühitinə qayıtmışdılar. Halbuki bu nəzəriyyə heç bir paleontoloji dəlilə əsaslanmır və məntiqi baxımdan da ziddiyyətlidir.

Təkamül nəzəriyyəsinin balinaların mənşəyi haqqındakı iddiası bir "qalıqlar silsiləsinə" əsaslanır. Bir sıra canlılar bir-birinin arxasınca düzülür və bunların "balina təkamülünün ara keçid formaları" olduğu irəli sürülür. Bu canlıların yaşadıkları geoloji dövrə görə yerləri təkamülçülərə görə belədir:

Pakicetus (50 milyon il əvvəl > Ambulocetus (49 milyon il əvvəl) > Rodhocetus (46.5 milyon il əvvəl) > Procetus (45 milyon il əvvəl) > Kutchicetus (43-46 milyon il əvvəl) > Dorudon (37 milyon il əvvəl) > Basilosaurus (37 milyon il əvvəl) > Aetiocetus (24-26 milyon il əvvəl)

Bu sxemin bir çox yanıldıcı xüsusiyyəti var. Ancaq əvvəlcə ən vacib olanını açıqlayaq. Sxemdəki ilk iki canlı, yəni *pakicetus* və *ambulocetus* təkamülçülərə görə bir "yeriyən balina"dır, amma həqiqətdə quruda yaşayan bir məməli olan bu canlılara "balina" olaraq tərif vermək tamamilə xəyali, hətta gülməli bir iddiadır.

Əvvəlcə *pakicetusa* nəzər salaq.

Uzun adı *pakicetus inachus* olan bu nəslə tükənmiş məməliyə aid qalıqlar ilk dəfə 1983-cü ildə gündəmə gəldi. Qalığı tapan P. D. Gingerich və köməkçiləri, canlılığın sadəcə kəlləsini tapmalarına baxmayaraq, heç çəkinmədən onun "ibtidai balina" olduğunu iddia etdilər.

Halbuki qalığın "balina" ilə heç bir əlaqəsi yoxdu. Skeleti bildiyimiz canavarlara bənzəyən dörd ayaqlı bir quruluşdaydı. Qalığın tapıldığı yer paslanmış dəmir filizinin də tapıldığı və ilbiz, tısbağa və ya timsah kimi quruda yaşayan canlıların da qalıqlarının olduğu bir bölgə idi; yəni dəniz yatağı deyil, quru parçası idi.

Bəs dörd ayaqlı quruda yaşayan bir canlı olan bu qalıq niyə "ibtidai balina" olaraq elan edilmişdi? Yalnız dişlərindəki və qulaq sümüklərindəki bəzi xüsusiyyətlərdən ötrü! Halbuki bu xüsusiyyətlər *pakicetus* ilə balinalar arasında bir əlaqə yaratmaq üçün dəlil ola bilməz. Canlılar arasındakı anatomik bənzərliklərə əsaslanaraq qurulmaq istənilən bu kimi nəzəri əlaqələrin əksəriyyətinin olduqca çürük olduğunu təkamülçülər də qəbul edir. Əgər Avstraliyada yaşayan dimdikli məməli olan ördəkburunlar və ördəklər nəsilləri tükənmiş canlılar olsaydılar, təkamülçülər eyni məntiqə (dimdik bənzərliyinə əsaslanaraq) bunları da bir-birlərinin qohumu olduğunu bəyan edəcəkдилər. Halbuki ördəkburun bir məməli, ördək isə bir quşdur və aralarında təkamül nəzəriyyəsinə görə də bir qohumluq əlaqəsi yaradıla bilməz. Eyni şəkildə təkamülçülərin "yeriyən balina" olduğunu bəyan etdiyi *pakicetus* da fərqli anatomik xüsusiyyətlərə sahib olan xüsusi bir növdür. Necə ki, onurğalı paleontologiyasının nüfuzlu şəxslərindən Carroll, *pakicetusun* da daxil edilməsi lazım olan *mesonychid* ailəsinin "*qəribə xarakterlərdən meydana gələn bir birləşmə göstərdiyini*" ifadə edir.⁴⁷ Bu tip "mozaik canlıların" təkamül prosesi keçirmiş ara keçid forması hesab edilə bilməyəcəyini, Quld kimi aparıcı təkamülçülər də qəbul edir.

Yaradılışı müdafiə edən yazıçı Ashby L. Camp, "The Overselling of Whale Evolution" (Balina Təkamülünün Şişirdilmiş Təbliğatı) başlıqlı məqaləsində *pakicetus* kimi quruda yaşayan məməlilərin də daxil olduğu *mesonychid*lərin sinfinin, *qədimi balinaların*, yəni nəslə tükənmiş balinaların əcdadı olduğu istiqamətindəki iddianın əsassızlığını belə açıqlayır:

Təkamülçülərin mesonychidlərin qədimi balinalara çevrildiyi mövzusunda özlərindən əmin olmalarının səbəbi, həqiqi nəsil əlaqəsində iştirak edən bir növü müəyyənləşdirə bilməmələrinə baxmayaraq, məlum olan mesonychidlər və qədimi balinalar arasında bəzi bənzərliklərin olmasıdır. Ancaq bu bənzərliklər, xüsusilə də (iki qrup arasındakı) böyük fərqliliklər əsasında bir əcdad əlaqəsi iddia etmək üçün kifayət etmir.

Bu kimi olduqca subyektiv müqayisələr, indiyə qədər bir çox müxtəlif məməli və hətta sürünən qrupunun balinaların əcdadı olaraq irəli sürülməsindən məlumdur.⁴⁸

Xəyali balina təkamülü sxemində *pakicetusdan* sonra gələn ikinci qalıq canlı, *ambulocetus natansdır*. İlk dəfə 1994-cü ildə "Science" jurnalında dərc olunan bir məqalə ilə elan olunan bu qalıq da, təkamülçülər tərəfindən zorakı üsulla "balinalaşdırılmaq" istənilən quruda yaşayan bir canlıdır.

Həqiqətdə nə *pakicetusun*, nə də *ambulocetusun* balinalarla bir qohumluqları olduğuna dair heç bir dəlil yoxdur. Təkamül sxemində *pakicetus* və *ambulocetusunda* sonra dəniz məməlilərinə keçilir və *procetus*, *rodhocetus* kimi *qədimi balina* (nəslə tükənmiş balina) növləri sıralanır. Qeyd olunan bu canlılar həqiqətən də suda yaşayan nəslə tükənmiş məməlilərdir. Ancaq *pakicetus* və *ambulocetus* ilə bu dəniz məməliləri

arasında çox böyük anatomik müxtəlifliklər var. Canlıların qalıqları araşdırıldığında birbirlərinə bağlanan "ara keçid forma"ların olmadığı açıq şəkildə görünür:

- Dörd ayaqlı quruda yaşayan bir məməli olan *ambulocetus*da onurğa çanaq sümüyündə bitir və bu sümüyə bağlı olan güclü qıç sümükləri uzanır. Bu quruda yaşayan tipik bir məməli heyvan anatomiyasıdır. Balinalarda isə onurğa quyruğa tərəf uzanır və çanaq sümüyü yoxdur. Necə ki, *ambulocetusdan* 10 milyon il qədər sonra yaşadığı düşünülen *basilosaurus* da eynilə bu anatomiyaya sahibdir. Yəni tipik bir balinadır. Quruda yaşayan bir canlı olan *ambulocetus* ilə bir balina olan *basilosaurus* arasında isə heç bir "ara keçid forması" yoxdur.

- *Basilosaurusun* və kaşalotun onurğalarının alt hissəsində onurğayla əlaqəsi olmayan kiçik sümüklər vardır. Təkamülçülər bunların "kiçilmiş qıçlar" olduğunu iddia edir. Halbuki bəhs olunan sümüklər *basilosaurusda* "cütləşmə vəziyyətini almağa kömək edir", kaşalotta isə "çoxalma orqanlarına dəstək verir".⁴⁹ Onsuz da olduqca əhəmiyyətli bir funksiyanı öz boynuna götürmüş olan skelet parçalarını başqa bir funksiyanın "korlanmış orqanı" olaraq adlandırmaq, təkamülçü ön mühakimədən başqa bir şey deyil.

Nəticədə dəniz məməlilərinin quruda yaşayan məməlilərlə aralarında bir "ara keçid forması" olmadan, özünəməxsus bədən quruluşlarıyla ortaya çıxdıqları həqiqəti dəyişməmişdir. Ortada bir təkamül zənciri yoxdur. Robert Carroll bu həqiqəti istəmədən və təkamülçü bir dillə də olsa belə qəbul edir: "*Birbaşa balinalara uzanan bir mesonychid xəttinə tərif vermək mümkün deyil*".⁵⁰ Balinalar mövzusunda tanınmış bir mütəxəssis olan rus elm adamı G. A. Mchedlidze də təkamülçü olmasına baxmayaraq, *pakicetus*, *ambulocetus natans* və bənzəri dörd ayaqlı guya "balina əcdadı olan namizədlərin"ə bu şəkildə tərif verilməsinə qoşulmur və onlara tamamilə ayrı bir qrup olaraq tərif verir.⁵¹

Bir sözlə, dəniz məməlilərinin quruda yaşayan canlılardan təkamülləşdiyi istiqamətindəki təkamülçü ssenari əsassızdır. Ssenarinin qalan qismi, yəni dəniz məməlilərinin öz aralarındakı təkamülü iddiası da yenə çıxılmaz vəziyyətdədir. Təkamülçülər elmi təsnifatda *archaeocetea* (arxaik, yəni qədimi balinalar) olaraq tanınan nəslə tükənmiş xüsusi dəniz məməliləriylə, yaşayan balina və delfinlər arasında bir qohumluq əlaqəsi yaratmağa səy göstərirlər. Halbuki həqiqətdə həmin mövzu üzrə mütəxəssisləşmiş kəslər başqa cür düşünürlər. Təkamülçü paleontoloq Barbara J. Stahl belə yazır:

*Bu qədimi balinaların çevik bədənələri və özlərinə xas mişar dişləri, bunların yaqin ki, hər hansı bir müasir balinanın əcdadı ola bilməyəcəyini açıq şəkildə göstərir.*⁵²

Dəniz məməlilərinin mənşəyi mövzusunda təkamülçü ssenari molekulyar biologiyanın təsbitləri baxımından da çıxılmaz vəziyyətdədir. Klassik təkamülçü ssenari balinaların iki böyük qrupunun, yəni dişli balinaların (*odontoceti*) və bıçlı balinaların (*mysticeti*) eyni bir əcdaddan təkamülləşdiyini fərz edir. Amma Brüssel Universitetindən Michel Milinkovitch yeni bir nəzəriyyə ilə bu fikrə qarşı çıxmış, anatomik bənzərliyə əsasən yaradılan sözügedən fərziyyənin molekulyar təsbitlər tərəfindən çürüdüldüyünü belə vurğulamışdır:

Cetaceanların (balinaların) böyük qrupları arasındakı təkamüllü əlaqələr, morfoloji və molekulyar analizlərin çox fərqli nəticələr verməsindən ötrü daha da problemlidir. Morfoloji və davranış təsbitlərinə baxılaraq, edilən ənənəvi şərh ekologiyaya sahib dişli balinaların (təxminən 67 növ) və filtr sistemiylə qidalanan baletli balinaların (10 növ) iki ayrı monofilotik (öz daxilində tək kökdən gələn) qrup olduğunu fərz edir... Digər bir tərəfdən, DNT üzərində aparılan filogenetik (təkamüllü qohumluq) analizləri... Və amin turşularının müqayisəsi... Uzun müddətdir ki, qəbul edilən bu təsnifatla ziddiyyət təşkil edir. Dişli balinaların bir qrupu, yəni kaşalotlar morfoloji baxımdan özlərindən olduqca uzaq olan balen balinalarına digər odontocetlərdən (dişli balinalardan) daha yaxın görünürlər.⁵³

Bir sözlə, dəniz məməliləri daxil edilmək istənildikləri xəyali təkamül sxemlərinin hər birinə sanki üsyan edir.

Qurudan dənizə qayıdışın qeyri-mümkünlüyü

"Nature" jurnalının elmi yazıçısı Henry Gee bu əhəmiyyətli həqiqəti bəyan edir: "Qalıqların bir-birindən ayıran interval o qədər böyükdür ki, mümkün ola biləcək ata-nəvə əlaqəsi haqqında qəti bir şey deyilə bilməz".⁵⁴

Dəniz məməlilərinin əcdadı olduğu iddia edilən qalıqlar arasında isə milyonlarla illik nəsil fərqi vardır. Bir insanın ulu anasının kim olduğunu tapa bilməsi əldə yazılı qeydlər olmasına baxmayaraq, çox çətindir və bəzən tapıla da bilməz. Buna görə də ara keçid forma olduqları iddia edilən qalıqların bir-biriylə ata-nəvə əlaqəsinə sahib olduqları, ancaq bir fərziyyə ola bilər.

İkinci olaraq növlər arasında yalnız bəzi bənzərliklərə baxaraq, aralarında ata-nəvə əlaqəsi yaratmağa çalışmaq doğru deyil. Bu gün gördüyümüz fərqli orqanizmlər arasındakı təəccüblü bənzərliklər Darvindən əvvəl də məlum idi və bu bənzərliklər ortaq bir yaradılışın məhsulu olaraq qəbul edilirdi. Buna görə də bu bənzərliklərə baxaraq bunu təkamülün bir dəlili olaraq irəli sürmək elmi bir çıxarış deyil.

Həmçinin təkamülçülər ara keçid forması olduğunu iddia etdikləri canlıların, necə olub da, suya çox yaxşı adaptasiya ola bilmiş bir canlıya çevrildiyini, bunun hansı mexanizmlərlə reallaşdığını açıqlamalıdır.

Yalnız "ön ayaqlar üzgəcə çevrildi, arxa ayaqlar yox oldu, bədəndəki tüklər yox oldu və bildiyimiz balinanın dərisinə çevrildi" demək kifayət etməz. Ön ayaqların üzgəcə çevrilə bildiyinə və ya quruda yaşayan canlının sudakı həyata ən yaxşı şəkildə adaptasiya ola biləcəyi şəkildə fizioloji dəyişikliklər keçirərək bədən formasını tamamilə dəyişdirə biləcəyinə dair dövrümüzdəki canlılardan əlimizdə heç bir dəlil yoxdur.

Təbiətdə təkamülçülərin iddia etdikləri çevrilişi reallaşdırma biləcək heç bir mexanizm yoxdur.

Quruda yaşayan canlıların dənizdə yaşaya bilmək üçün ehtiyacı olan adaptasiyaları nəzərə alıqda, belə bir çevrilmə üçün "qeyri-mümkün" sözünün belə qeyri-kafi qaldığı görünür. Baş verdiyi iddia edilən xəyali təkamül prosesi ərzində bu adaptasiyalardan hər hansı birinin əskikliyi belə canlıların yaşamasına imkan verməyəcək.

Quşların əsl mənşəyi

Təkamülçülərin guya quşların təkamül keçirdiyi ilə əlaqədar fərqli ssenariləri var və bunlara aid heç bir dəlil də yoxdur. Bunların ən məşhur olanına görə, quşlar *theropod* dinozavrları olaraq tanınan ətyeyən bir dinozavr növündən təkamülləşmişdir. Təkamülçülərin elmi dəlillərlə dəstəkləyə bilmədikləri bu iddia üçün Smitson İnstitutu Təbiət Tarixi Muzeyindən ornitoloq təkamülçü Storrs Olson "*dövrümüzün ən böyük yalanlarından biri*" ifadəsini bildirir.⁵⁵

Olson, quşların dinozavrlardan təkamülləşdiyini iddia edənləri tənqid edir, ancaq özü də quşların mənşəyinə dair başqa bir təkamüllü şərh gətirə bilmir.

Quruda yaşayan bir canlı uçma qabiliyyəti qazana bilmək üçün bir çox anatomik və fizioloji dəyişiklik keçirməlidir. Təkamül nəzəriyyəsi isə nə bu dəyişmələrin necə reallaşdığını açıqlaya bilir, nə də belə bir dəyişmənin baş verdiyinə dair qalıq qeydlərindən dəlil təqdim edə bilir. Buna görədir ki, "quşlar dinozavrdır" nəzəriyyəsi, təkamül nəzəriyyəsinə müdafiə edən bəzi bioloq və paleontoloqlar tərəfindən də qəbul edilmir. Məsələn, dünyanın ən aparıcı ornitoloqlarından (quş alimlərindən) Alan Feduccia (Şimali Karolina Universiteti) və Larry Martin (Kanzas Universiteti), quşların məlum olan hər hansı bir dinozavr qrupundan təkamülləşmiş ola bilməyəcəyi fikrindədirlər. Xüsusilə də Feduccia təkamülə inanmasına baxmayaraq, dinozavrlar və quşlar arasındakı fərqləri vurğulayır, bu fərqlərin çox böyük olduğunu və buna görə də quşların özlərindən əvvəlki dinozavrlardan təkamülləşmiş ola bilməyəcəyini dəlillərlə göstərir.

Quşlarla sürünənlər arasındakı bəzi fərqləri xatırlatmaq təkamül nəzəriyyəsinin niyə quşların təkamülü mövzusunda böyük bir çıxılmaz vəziyyətdə olduğunu göstərmək baxımından faydalı olacaq:

1) Quşların ağciyərləri, sürünənlərdən və digər bütün quruda yaşayan onurğalılardan tamamilə fərqli bir quruluşdadır. Quşlarda quruda yaşayan onurğalılardan əksinə, hava ağciyər içində tək istiqamətdə hərəkət edir və beləcə quş daima oksigen alıb karbon qazı buraxa bilir. Quşlara məxsus bu quruluşun quruda yaşayan adi bir onurğalı heyvanın ağciyərindən təkamülləşmiş olması qeyri-mümkündür, çünki ara keçid quruluşuna sahib bir canlının nəfəs alması mümkün deyil.⁵⁶

2) Alan Feduccia və Julie Nowicki tərəfindən 2002-ci ildə quşlar və sürünənlərin embrionları arasında aparılan müqayisələr iki canlı qrupunun ayaq quruluşlarının çox böyük fərqlilik göstərdiyini və aralarında təkamüllü bir əlaqə yaradılmasının qeyri-mümkün olduğunu sübut etmişdir.⁵⁷

3) İki canlı qrupunun kəlləsi arasındakı ən son müqayisələr də eyni nəticəni verir. Andre Elzanowski 1999-cu ildə apardığı bir tədqiqat nəticəsində "*theropod* dinozavrlarının çənə və damaqlarında quşlarınkı ilə bənzər xüsusiyyətlərin olmadığı" nəticəsinə gəlmişdir.⁵⁸

4) Dişlər quşlar ilə sürünənləri bir-birindən ayıran fərqlərdən biridir. Keçmişdə yaşamış bəzi quşların dimdiklərində dişlərinin olduğu məlumdur. Uzun müddət təkamülə bir dəlil kimi göstərilən bu vəziyyətin heç də elə olmadığı, çünki quş dişlərinin çox xüsusi olduğu isə vaxt keçdikcə məlum olmuşdur. Feduccia bu mövzuda belə yazır:

*Bəlkə də theropodlarla quşlar arasındakı ən əhəmiyyətli fərq dişin quruluşu və yerləşmə formasıyla əlaqədardır. Xüsusilə də məməli paleontologiyasının əsasını ən çox diş morfolojiyasının meydana gətirdiyi qəbul edilsə, quş və theropod dişləri arasındakı böyük fərqlərə niyə daha çox əhəmiyyət verilmədiyi təəccüblüdür. Bir sözlə, quş diş (arxeopteriks, hesperornis, parahesperornis, ichthyornis, cathayornis və bütün dişli, mezozoy erasına aid quşlarda müşahidə olunduğu kimi) bir-birinə olduqca bənzərdir və theropod dişlərindən çox fərqlidir... Dişin forması, çıxma və yenilənmə forması da daxil olmaqla yanaşı, quşlarla theropod dişləri taməldə heç bir cəhətdən ortaq bir xüsusiyyətə sahib deyil.*⁵⁹

5) Quşlar istiqanlı, sürünənlər isə soyuqqanlı canlılardır. Bu, olduqca fərqli iki müxtəlif metabolizmin olması deməkdir və aradakı çevrilmənin təsadüfi mutasiyalarla baş verməsi mümkün deyil. (Dinozavrların istiqanlı olduqları istiqamətindəki nəzəriyyə isə, bu çətinliyi aradan qaldıra bilmək üçün ortaya atılmışdır. Ancaq hər hansı bir dəlilə əsaslanmayan bu nəzəriyyənin əsassızlığını göstərən bir çox dəlil vardır.)⁶⁰

6) Sürünənlərin pulcuqları, quşların isə tükləri vardır. Bu tamamilə fərqli iki strukturun bir-birinə təkamülləşməsi isə qeyri-mümkündür.

7) Sürünənlərin sümükləri ağır, qalın və içi doludur. Quşların sümükləri isə daha nazikdir və içləri boşdur. Bu şəkildə daha yüngül olan sümüklər quşların daha rahat uçmalarına imkan verir.

Bunlar quşlarla sürünənlər arasındakı fərqlərdən yalnız bir neçəsidir. Bir sürünən quş xüsusiyyətləri qazana bilmək üçün bir çox mutasiyaya məruz qalmalıdır. Məsələn, sürünənin yalnız ön ayaqlarının qanadlara çevrilə bilməsi üçün sürünən çoxlu sayda mərhələli dəyişikliyə məruz qalmalıdır. Ayağının genetik məlumatına çatan hər mutasiya ayaqda bəzi kiçik dəyişikliklər aparmalı, hər dəfə ayaq bir az daha çox qanad xüsusiyyəti qazanmalıdır. Məsələn, ayaqlarında mərhələli şəkildə tüklər meydana gəlməyə başlamalıdır. Tüklər də yenə mərhələli şəkildə meydana gəlməlidir. Məsələn, əvvəlcə tükün kökü, sonrakı nəsillərdə isə digər xüsusiyyətləri meydana gəlməlidir. Ayaq barmaqları hər nəsildə bir az daha yox olmalı, ayaq getdikcə daha çox qanada

bənzəməlidir. Bu çox yavaş, mərhələli dəyişmələr isə qalıq qeydlərində müşahidə edilməlidir. Eyni vəziyyət canlıların ağciyərləri, pulcuqlarının tüklərə çevrilməsi, dişlərin quruluşundakı dəyişmələr və digər xüsusiyyətləri üçün də keçərlidir. Mövzumuz ara keçid formaları olduğu üçün, mutasiyaların bu qədər geniş və mərhələli dəyişmələri reallaşdırma xüsusiyyətlərinə sahib olmadığı mövzusuna toxunulmur. Ancaq qısa şəkildə ifadə etmək lazımdırsa, mutasiyalar daim canlılara zərər verir. Həmçinin təsadüfən baş verdikləri üçün bir orqanı mərhələli şəkildə, hər dəfə hədəfə çataraq, başqa bir orqana çevirə biləcək plan və təşkilatlanma qabiliyyətinə və şüura sahib deyil. (*Ətraflı məlumat üçün baxın. Harun Yahya, Hayatın Gerçek Kökeni, 2. Baskı, Araştırma Yayıncılık İstanbul, Mart 2003*)

Əgər həqiqətən də bir təkamül prosesi baş vermiş olsaydı, onda sürünənlərlə quşlar arasında, əlimizdə təkamül prosesini göstərən milyonlarla ara keçid forması fosili olmalı idi. Ancaq, bu günə qədər tək bir dənə belə yarı sürünən-yarı quş fosili tapıla bilməmişdir. Tapılan qalıqlar ya nəslə tükənmiş quşlara, ya da sürünənlərə aiddir. Mətbuatda tez-tez qarşılaşdığımız dino-quş hekayələri isə, ətraflı şəkildə araşdırılacağı kimi bir göz boyamadan ibarətdir. Bunların heç biri quşların təkamülündəki itmiş halqa olma xüsusiyyətinə sahib deyil.

Uçan sürünənlərin quşların əcdadı olduğunu zənn etmə yanılması

Təkamül nəzəriyyəsi haqqında bir tərəfli və qulaqdan eşitmə məlumatlara sahib olan və bu məlumatsızlıqdan ötrü də nəzəriyyənin doğru olduğuna inanan bəzi insanlar uçan sürünənlərin quşların əcdadı olduğunu zənn edir. Ancaq uçan sürünənlər ilə quşlar arasında heç bir əlaqə yoxdur və belə ki, heç bir təkamülçü qabiliyyətli quşların bu canlılardan təkamülləşdiyini irəli sürmür.

Uçan sürünənlər ya da başqa bir sözlə uçan dinozavrlar, elm adamları tərəfindən *pterosaur* olaraq adlandırılan nəslə tükənmiş bir canlı qrupudur. Bunların mənşəyi təkamül nəzəriyyəsi baxımından böyük bir çıxılmaz vəziyyətdir, çünki qalıq qeydlərində özlərinə məxsus bədən quruluşlarıyla birlikdə qəfildən ortaya çıxırlar. Onurğalı paleontologiyası sahəsində dünyanın ən aparıcı bir neçə adından biri olan Carroll, təkamülçü olmasına baxmayaraq bu mövzuda *"trias dövründə ortaya çıxan bütün uçan sürünənlər (pterosaur) uçmaq üçün çox xüsusi bir bədən quruluşuna sahibdirlər... Əcdadlarının nə olduğu mövzusunda və uçuşlarının mənşəyinin ilk mərhələləri haqqında isə heç bir tapıntı yoxdur"* deyir.⁶¹

Uçan sürünənlərin qanad quruluşu isə çox qəribədir: Uçan sürünənlərin qanadları üzərində digər sürünənlərin ön ayaqlarında olduğu kimi beş ədəd barmaqları vardır. Ancaq dördüncü barmaq digər barmaqlardan orta hesabla iyirmi dəfə uzundur və qanad da bu barmağın altında uzanır. Əgər uçan sürünənlər quruda yaşayan sürünənlərdən

təkamülləşmiş olsaydı, bəhs olunan dördüncü barmaq da yavaş-yavaş, mərhələli şəkildə uzanmış olmalıydı. Amma buna aid heç bir fosil dəlili olmadığı kimi, belə bir uzanmanın təbii seleksiya-mutasiya mexanizmləri ilə açıqlanması da mümkün deyil; çünki ara keçid mərhələləri canlıların əllərini funksiyasız hala gətirəcəyi, amma uçmasını da təmin etməyəcəyi üçün faydasız olacaqdır.

Qanad quruluşları tamamilə fərqli olan quşlar ilə uçan sürünənlər arasında təkamüllü bir qohumluq olduğunu xəyal etmək isə böyük bir səhvdir. Bir insan ağcaqanadların və ya bir məməli növü olan yarasaların da qanadlı olmalarına əsaslanaraq bu canlı qrupları və quşlar arasında təkamüllü bir əlaqə irəli sürdükdə nə qədər böyük bir cahillik göstərərsə, uçan sürünənlər ilə quşları əlaqələndirməyə çalışmaq da o cür axmaqlıqdır.

Tüklü dinozavr nağılları

Quş tüklərinə sahib dinozavrlar və ya başqa bir adla "dino-quşlar", ötən 10 il ərzində darvinist mətbuatın təbliğat vasitələrindən biri oldu. İnsanları keçmişdə yarı quş-yarı dinozavr canlıların yaşadığına inandırmaq üçün, bir-biri arxasınca qəzet başlıqlarında "dino-quş" xəbərləri dərc olundu, çəkilən yeni sxemlər və "mütəxəssis"lərin etdiyi özünə arxayın şərhərdən istifadə edildi. Halbuki keçmişdə yarı quş-yarı dinozavr canlıların yaşadığına dair heç bir dəlil yoxdur.

Bu mövzuda fikirlərinə müraciət edilməsi lazım olan əhəmiyyətli bir ad, Şimali Karolina Universitetinin biologiya bölməsindən fəaliyyət göstərən Alan Feducciadır. Dr. Feduccia quşların mənşəyi mövzusunda dünyanın ən aparıcı nüfuzlu şəxslərindən biridir. Ornitologiya (quş elmi) sahəsində ən əhəmiyyətli 5 ad sayılması lazım gəlsə, birinin dr. Feduccia olacağına şübhə yoxdur. Dr. Feduccia təkamül nəzəriyyəsini də qəbul edir, quşların təkamüllə ortaya çıxdıqlarına da inanır. Ancaq onu "dino-quş" tərəfdarlarından və digər bəzi gözübağlı təkamülçülərdən fərqləndirən cəhət, təkamül nəzəriyyəsinin bu mövzudakı anlaşılmazlığı qəbul etməsi və qəsdən davam etdirilən əslində isə heç bir əsası olmayan "dino-quş" bolluğuna etibar etməməsidir.

Alan Feduccianın The American Ornithologists Union (Amerikan Ornitoloqlar Birliyi) tərəfindən nəşr olunan və ornitologiyanın texniki mübahisələrinə zəmin olan *"The Auk"* jurnalının son buraxılışında qələmə aldığı, oktyabr 2002-ci il tarixli **"Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem"** (Quşlar Dinozavrdır: Mürəkkəb Bir Problemə Sadə Bir Cavab) başlıqlı yazıda çox əhəmiyyətli məlumatlar verilir. Dr. Feduccia John Ostrom tərəfindən 1970-ci illərdə gündəmə gətirilən və o vaxtdan bəri qızğın bir şəkildə müdafiə olunan quşların dinozavrlardan təkamülləşdiyi nəzəriyyəsinin elmi dəlillərdən məhrum olduğunu belə bir təkamülün mümkün olmadığını təfərrüatlarıyla birlikdə izah edir.

Bu mövzuda Feduccia tək deyil. Pensilvaniya Universitetindən anatomiya professoru təkamülçü Peter Dodson da, quşların *theropod* dinozavrlarından təkamülləşdikləri iddiasına şübhə ilə baxdığını açıqlayır.⁶²

Feduccia Çində tapıldığı irəli sürülən "dino-quş"lar haqqında isə çox əhəmiyyətli bir həqiqəti açıqlayır: Tüklü dinozavr olaraq irəli sürülən sürünən qalıqlarının üzərində olan "tüklər" in ilkin tüklər olsa belə, quş tükü olduğu dəqiq deyil. Əksinə "dino-fuzz" adlanan bu qalıq izlərinin quş tükləriylə əlaqəsinin olmadığını göstərən bir çox dəlil vardır. Feduccia belə yazır:

*İlkin quş tüklərinə sahib olduğu irəli sürülən qalıqların əksəriyyətini araşdırmış kəslər olaraq, mən və digər bir çox mütəxəssis bu strukturların ilkin quş tükləri (protofeathers) olduğuna dair inandırıcı bir dəlil görmürük. Bir çox Çin qalığı, "dino-fuzz" olaraq adlandırılan qəribə bir görünüşə malikdir, amma nə qədər ki, bu material quş tükləriylə bənzər hesab olunsa da, bu istiqamətdəki dəlillər inandırıcılıqdan çox uzaqdır.*⁶³

Feduccia bu təsbitindən sonra bəzi paleontoloqların bu mövzuda ön mühakiməli davrandıqlarını da belə ifadə edir:

*... (Dino-quş nəzəriyyəsini müdafiə edən paleontoloqlara görə) Quşlar dinozavrdır; buna görə də dromaeosaurlar (theropod dinozavrlar) üzərində qorunmuş hər hansı bir sapabənzər quruluş mütləq ilkin quş tükü olmalıdır.*⁶⁴

Feducciaya görə bu ön mühakiməni çürüdən səbəblərdən biri, quşlarla arasında heç bir əlaqə yaradıla bilməyəcək qalıqlarda da, bəhs olunan "dino-fuzz" izlərinə rast gəlinməsidir:

*Ən əhəmiyyətli dino-fuzz indi artıq xeyli sayda kateqoriyada kəşf edilir. Bunların bəziləri hələ də açıqlanmamışdır, amma xüsusilə də Çində tapılmış bir pterosaur (uçan sürünən) və bir therizinosaur (ətyeyən bir dinozavr qrupu) bunlar tapılmışdır. Ən təəccüblü vəziyyət isə dino-fuzza çox bənzərən dəri liflərinin yura dövrünə aid bir ichthyosaur da tapılmış və detallı bir şəkildə təsvir edilmiş olmasıdır. (Ichthyosaurlar nəslə tükənmiş dəniz sürünənləridir.) Bəhs olunan canlılardakı şaxələnmiş liflərin bəziləri görünüş baxımından "ilkin quş tükləri" (protofeather) adlanan və (Çinli paleontoloq) Xu tərəfindən təsvir edilən strukturlara çox bənzəyir. Guya "ilkin quş tüklərinin" archosaurlarda (mezozoy erasına aid sürünənlərdə) belə bol şəkildə olması, bunların quş tükləriylə heç bir əlaqəsinin olmadığını öz özlüyündə başına göstərən bir dəlildir.*⁶⁵

Feduccia keçmişdə də qalıqların ətrafında bəzi strukturların tapıldığını, ancaq qalığa aid olduğu güman edilən bu strukturların sonradan qeyri-üzvi maddələr olduğunun müəyyənləşdirildiyini xatırladır:

*İnsanın ağına, Solnhofen qalıqlarında tapılan və dendritlər olaraq tanınan kola bənzər izlər gəlir. Bitkiyə bənzər formalarına baxmayaraq, bu strukturların əslində qalıq yataqlarında, çatlardan və ya qalıqların sümüklərindən oksidlənərək sızan manqan məhlulunun təsirindən yaranan qeyri-üzvi strukturlar olduğu artıq məlumdur.*⁶⁶

Qaldı ki, "tüklü dinosavrlar" yaşamış olsa belə, bu dinosavr-quş təkamülü iddiasına bir dəlil olmaz. Çünki sözügedən dinosavrlarda mövcud olduğu irəli sürülən "tüklər", bənzərsiz bir yaradılışa sahib olan quş tükləriylə heç bir bənzərlik göstərmir. Quş tükləri olduqca özünəməxsus və mürəkkəb bir quruluşda yaradılmışdır. Həmçinin quş tüklərinin biokimyəvi quruluşu da çox müxtəlifdir. Haqqında danışılan canlılarda isə quş tüklərinə bənzər bir quruluş qətiyyənlə yoxdur. Konnektikut Universitetində fiziologiya və nevrobiologiya professoru olan A. H. Brusha görə "quş tüklərinin zülal quruluşu digər onurğalılarda heç birində müşahidə olunmayan, tamamilə özünəməxsus" bir quruluşdur.⁶⁷

Həmçinin quş tükləri mürəkkəb olduğu üçün belə bir quruluşun təkamülünü göstərən bir çox ara keçid forması tapılmalıdır. Ancaq belə bir ara keçid forması yoxdur. Bu həqiqət "Nature" jurnalında belə etiraf edilir:

*Tüklər mürəkkəb strukturlardır. Quş qalığı qeydlərində qəfildən özlərini bürüzə vermələrinin açıqlanması çətin, çünki qalığı qeydlərində heç bir ara keçid quruluşuna rast gəlinməmişdir.*⁶⁸

Buna görə də tüklü bir dinosavr tapılsa belə bu heç vaxt quşların dinosavrlardan təkamülləşdiyinə bir dəlil sayılmaz, çünki quş tükləri tamamilə özünəməxsus bir quruluşdadır və başqa bir quruluşdan təkamülləşdiklərini göstərən heç bir dəlil də yoxdur.

Bu mövzuda diqqət çəkici başqa bir məqam isə "tüklü dinosavr" olaraq gündəmə gətirilən qalıqların hamısının Çində tapılmış olmasıdır. Görəsən bu qalıqlar niyə dünyanın başqa heç bir yerində deyil, ancaq Çində tapılır? Həm də Çindəki qalığı yataqları yalnız "dino-fuzz" kimi naməlum bir quruluşu deyil, həmçinin quş tüklərini də olduqca yaxşı bir şəkildə qoruyub saxlaya biləcək bir quruluşa sahibdir? Feduccia da eyni qəribəliyə diqqət çəkir:

Həmçinin, niyə bədənin xarici səthinin gizlənmə bildiyi başqa yataqlarda olan başqa theropodların və digər dinosavrların heç bir "dino-fuzz"a sahib olmadıqları, əksinə hər hansı bir quş tükü bənzəri quruluşdan tamamilə məhrum olub, əsl sürünən dərisinə sahib olduqları da açıqlanmalıdır? Və niyə dino-fuzza sahib Çinli dromaeosaur qalıqlarının, normalda gözləniləcəyi şəkildə quş tükü sapları yoxdur (əgər bunlar həqiqətən mövcud olsa) asanlıqla qorunmuş ola biləcəyi halda? ⁶⁹

Bəs Çində tapılan bütün bu qondarma "tüklü dinosavrlar" nədir? Sürünənlərlə quşlar arasında ara keçid formaları kimi göstərilən bu varlıqlar əslində hansı canlılardır?

Feduccia "tüklü dinosavr" olaraq göstərilən canlıların bir hissəsinin "dino-fuzz" sahibi nəslə tükənmiş sürünənlər, bəzilərinin isə əsl quşlar olduğunu açıqlayır:

Aydındır ki, əslində Çinin Yixian və Jiufotang bölgələrindəki təbaşir dövrünə aid göl yataqlarında iki fərqli qalığı vardır; biri "dino-fuzz" qalıqlarını nümayiş etdirən (belə ki, bunun yaxşı bir nümunəsi guya "tüklü dinosavr"ların ilk nümunəsi olan Sinosauroptryx'tir) -qrupdur. O biri isə həqiqi quş tüklərinə sahib olanlardır (Nature jurnalının üz qabığında göstərilən və tüklü dinosavrlar olaraq təqdim edilən, ancaq sonradan əhəmiyyətsiz, uçmayan quşlar olduğu məlum olan qalıqlar kimi).⁷⁰

Yəni bütün dünyaya "tüklü dinovavr" və ya "dino-quş" olaraq göstərilən qalıqlar, ya toyuqlar kimi uça bilməyən bəzi quşlara, ya da "dino-fuzz" adlanan, ancaq quş tükləriylə əlaqəsi olmayan təbii bir quruluşa sahib olan sürünənlərə aiddir. **Ortada quşlar və sürünənlər arasında "ara keçid forma" meydana gətirəcək tək bir qalıq belə yoxdur.**

Yaş problemi və "kladistik" yanılması

"Dino-quş" bolluğunu qızıışdıran bütün təkamülçü qaynaqlarda israrla nəzərə alınmayan, hətta gizlənən çox əhəmiyyətli bir həqiqət vardır: Yanılcı bir şəkildə "dino-quş" ya da "tüklü dinovavr" dedikləri qalıqların yaşları 130 milyon ildən çox deyil. Halbuki "yarı quş" olaraq göstərmək istədikləri bu canlılardan ən azı 20 milyon il daha yaşlı olan, əsl bir quş onsuz da vardır: Bu *arxeopteriksdır*. Məlum olan ən qədim quş olma xüsusiyyəti daşıyan *arxeopteriks*, qüsursuz uçuş əzələlərinə, uçuş tüklərinə və əsl quş skeletinə sahib bir quşdur. 150 milyon il əvvəl dünya səmasında müvəffəqiyyətli bir şəkildə süzülmüşdür. Vəziyyət belə olduqda *arxeopteriksdən* xeyli sonrakı tarixlərdə yaşamış canlıların quşların ibtidai əcdadları olaraq göstərilməsi axmaqlıqdır. Ancaq təkamülçülər belə bir axmaqlığı müdafiə etmək üçün bir də "üsul" tapmışlar.

Bu üsulun adı "kladistik"dir. Bu termin son 20-30 ildir ki, paleontologiya sahəsində tez-tez istifadə edilən yeni bir qalıq şərh etmə üsuludur. Kladistik üsulu müdafiə edənlər tapılan qalıqların yaşlarının tamamilə nəzərə alınmamasını, yalnız əldəki qalıqların özünəməxsus xüsusiyyətlərinin bir-biriylə müqayisə edilməsini və bu müqayisə nəticəsində ortaya çıxan bənzərliklərə görə təkamüllü nəsil ağacları yaradılmasını müdafiə edirlər.

Bu fikri müdafiə edən təkamülçü bir internet saytında qalıq yaşı *arxeopteriksdən* xeyli gənc olan *velociraptorun arxeopteriksin* əcdadı hesab edilməsinin niyə "məntiqli" (!) olduğu belə açıqlanır:

İndi bunu soruşa bilərik: Velociraptor, arxeopteriksdən sonra gəlmiş olmasına baxmayaraq, necə onun əcdadı ola bilər?

*Çünki qalıq qeydlərindəki boşluqlardan ötrü, qalıqlar hər vaxt "tam vaxtında" ortaya çıxmaz. Məsələn, son təbaşir dövrünə aid olan, Madaqaskarda tapılmış rahonavis adlı yeni bir qalıq quşlarla velociraptor kimi bir sürünən arasında keçid forması kimi dayanır, amma 60 milyon il gec ortaya çıxmışdır. Amma heç kim bunun gec ortaya çıxmasının itmiş halqa olmasına maneçilik törətdiyini demir, çünki çox uzun bir müddət yaşamış ola bilər. Bu kimi nümunələr "xəyali əlaqələr" olaraq adlandırılır; onların mümkün ola biləcək əcdadlarına və mümkün ola biləcək nəvələrinə də sahib olduğumuz təqdirdə, **bu heyvanların daha əvvəl də yaşadıklarını fərz edirik.** 71*

Kladistiye yaxşı və qısa bir şəkildə izah edən bu açıqlama, bu üsulun nə qədər böyük bir təhrif olduğunu da göstərir. Təkamülçülər açıq şəkildə qalıq qeydlərinin nəticələrini öz

nəzəriyyələrinin tələblərinə uyğun olaraq təhrif edirlər. 70 milyon illik bir qalığın sahibi olan bir növün əslində 170 milyon il bundan əvvəl də yaşadığını fərz etməyin və buna uyğun təkamüllü bir qohumluq əlaqəsi yaratmağın təhrifdən başqa bir mənası yoxdur.

Pensilvaniya Universitetindən anatomiya professoru Peter Dodson da guya dinoquşların ilk quşlardan sonra tapılmasının bir problem olduğunu və kladistik metoduyla gətirilən həllin "məcburi" bir həll olduğunu ifadə edir:

Mən şəxsən quş bənzəri maniraptoran theropodların quşların mənşəyindən 25-75 milyon il sonra tapılmasını bir problem kimi görməyə davam edirəm... Xəyali əcdadlar əslində məcburi bir həlldir, kladistik metodu tərəfindən zəruri hesab olunan münasib olmayan bir həlldir. Əlbəttə ki, gec təbəşir maniraptoranların quşların həqiqi əcdadları olmadığı, yalnız qardaş sinif olduğu etiraf edilir. Yura dövründə yüksək dərəcədə törəmiş, sürətlə təkamülləşən maniraptoranların quşlara təkamülləşdiyinə və sonra da bu yüksək dərəcədə inkişaf etmiş nəslin təkamüllü bir sabitliyə daxil olduğuna və milyonlarla il ərzində heç dəyişmədən qaldığına inanmamağımızı gözlənilir? 72

Kladistik üsul əslində təkamül nəzəriyyəsinin qalıq qeydləri qarşısındakı məğlubiyyətinin gizli bir etirafı və yeni bir ölçüsüdür. Yekunlaşdırmaq lazımdırsa;

1) Darvin, qalıq qeydləri ətraflı şəkildə araşdırıldığında, bildiyimiz növlərin hamısının arasını dolduracaq "ara keçid formalarının" tapılacağını irəli sürmüşdür. Nəzəriyyənin istədiyi budur.

2) Ancaq 150 illik paleontoloji səy, ara keçid formalarını ortaya çıxarmamış, bu canlıların izinə rast gəlinməmişdir. Bu nəzəriyyə üçün böyük bir məğlubiyyətdir.

3) Ara keçid formalar tapıla bilmədiyi kimi, yalnız bənzərliklərindən ötrü birlərinin əcdadı olaraq elan edilə biləcək canlıların yaşları da ziddiyyətlidir. Daha "ibtidai" kimi görünən bir canlı, daha "yetkin" kimi görünən bir canlıdan daha gec ortaya çıxır.

Məhz bu son nöqtə təkamülçüləri kladistik adlanan əsassız üsulu yaratmağa məcbur etmişdir.

Kladistiklə birlikdə darvinizm **"elmi tapıntılara əsaslanan bunlardan yola çıxan"** bir nəzəriyyə olmadığını, əksinə **"elmi tapıntıları təhrif edən, bu tapıntıları öz fərziyyələrinə görə dəyişdirən"** bir dini sistem olduğunu açıq şəkildə göstərir.

Quş tüklərinin mənşəyi

Tüklər yalnız quşlara xas bir xüsusiyyətdir. Təkamülçülər ən mürəkkəb quruluşdakı tüklərin sürünənlərin pulcuqlarından təkamülləşdiyini irəli sürür. Ancaq qalıq qeydlərində (quşların digər xüsusiyyətləri kimi) tüklərin də mərhələli şəkildə təkamülləşdiklərini göstərən heç bir ara keçid forması yoxdur. Qalıq qeydlərində sürünənlərin pulcuqları, quş tükləri, dəri və ya məməli tükləri vardır, ancaq quş tüklərinə mərhələli bir keçid olduğunu

göstərən, qismən pulcuqlu qismən də tüklü strukturlara heç bir canlıda rast gəlinməmişdir.

Bəzi təkamülçülər quşların sümüklərinin içinin boş olduğu üçün yaxşı qalıq buraxmadıqlarını irəli sürürlər. Halbuki bu qətiyyəni doğru deyil. Xüsusilə də müəyyən şərtlərdə məsələn, göllərin ətrafında, daxili bölgələrdəki su mühitlərində və dəniz bölgələrində quşlar və tükləri çox yaxşı qalıq buraxırlar. Nəticə etibarilə quş qalıqlarına çox sıx rast gəlinir.

Qalıq qeydlərində yarı tük-yarı pulcuq və ya yarı dəri-yarı tük strukturlar tapılmadığı kimi, dövrümüzdəki tüklərdən daha az tükü olan heç bir quruluşa rast gəlinməmişdir.⁷³ Qədim quşlar üzərində mütəxəssis olan Kanzas Universitetindən Larry Martin və Blanding Dinosaur muzeyinin müdiri S. A. Czerkas, "*American Zoology*" jurnalındakı məqalələrində "*məlum olan ən qədim tüklər... forma və mikroskopik incəlik baxımından onsuz da müasirdir*" deyirlər.⁷⁴

Məsələn, *arxeopteriks* məlum olan ən qədim quşdur və dövrümüzdəki quşlardan fərqlənən özünəməxsus bir quruluşa sahib olmasına baxmayaraq, mükəmməl, tamamilə dövrümüzdəki quş tükləriylə bənzər tüklərə sahibdir.⁷⁵

*Arxeopteriks*in mükəmməl şəkildə qorunmuş və 150 milyon yaş verilən tüklərinin analizi nəticəsində hər detalının dövrümüzdəki quş tükləriylə eyni olduğu nəticəsinə gəlinmişdir.⁷⁶ Hələ 1910-cu ildə tanınmış ornitoloq və təbiət tarixi yazıçısı W. P. Pyecraft, *arxeopteriks* tükünün indiki vaxtda məlum olan tam inkişaf etmiş quş tüklərindən heç bir baxımdan fərqli olmadığını ifadə etmişdi.⁷⁷ Və o tarixdən dövrümüzdə qədər əldə edilən zəngin qalıq qaynağı bu həqiqəti dəyişdirməmişdir. Bunlarla yanaşı indiki vaxtda dinosavrların dəriləriylə əlaqədar bir çox təsbit var. Bunların qiymətləndirilməsiylə əldə edilən nəticəyə görə, dinosavr dəriləri "*tüklü dərilərin ilki olma xüsusiyyətini daşıyır*".⁷⁸

Təkamülçülərin quş tüklərinin necə təkamülləşdiyi haqqındakı iddiaları "bir-biriylə ziddiyyət təşkil edən nəzəriyyələr"⁷⁹ meydana gətirmişdir. Təkamüllə əlaqədar keçmiş dərslərdə xəyali quş tükü ara keçid formalarından danışılır və bunların yaxın vaxtlarda qalıq qeydlərində tapılacağı irəli sürülür. Ancaq bu günə qədər bu ümid olunan ara keçid formalarının heç biri tapılmamışdır. Bir çox təkamülçü yenə də quş tüklərinin sürünənlərin pulcuqlarından təkamülləşdiyini iddia etməyə davam edir. Bu iddialarına görə sürünənlərin pulcuqları mərhələli şəkildə uzanmış, saçaqlanmış və vaxt ərzində quşun uçmasını daha da asanlaşdıracaq şəkildə quşu daşımağa əlverişli hala gəlmişdir.⁸⁰ Ancaq bunlar heç bir elmi dəlilə əsaslanmayan, tamamilə xəyal gücünə əsaslanan fərziyyələrdir.

Həqiqətdə quş tükləriylə sürünənlərin pulcuqları arasında böyük morfoloji müxtəlifliklər olduğu üçün aralarında çoxlu sayda ara keçid forması olmalıdır. Ancaq qalıq qeydlərində belə bir quruluşa aid qalıqlar yoxdur.⁸¹

Kəhrəba içindəki quş tükləri

Ən qədim quş tüklərindən biri, təbaşir dövrünə (144-65 milyon il bundan əvvəl, mezozoy erasının sonu) aid bir kəhrəbanın içində tapıldı. Tük sapı və nazik tükləri tamamilə qorunmuşdu və hətta bu tükün hansı növ quşa aid olduğu da aydın olurdu. Yaşı 165 milyon il əvvələ qədər gedib çıxan quş tüklərinin olmasına baxmayaraq, qalıq qeydlərində quş tüklərinin uydurma təkamülünə dair bir dəlil belə yoxdur. Kolumbiya Universiteti bioloqunun ifadəsiylə *"sürünənlərin pulcuqlarıyla ilkin quş tükü arasındakı bütün ara keçid qalıqlarının heç birinə sahib deyilik"*.⁸² Qalıq qeydlərində çox sayda quş qalığı var və hamısının da mükəmməl tükləri var. Bu səbəblə də quş tüklərinin mənşəyi darvinistlərə məlum deyil.⁸³

İnsanın əsl mənşəyi

İnsanın mənşəyi təkamülçülər üçün ən çox problem təşkil edən mövzulardan biridir. Skelet quruluşu, iki ayaqlı olması, əllərindən istifadə etməsi, beyni, kəlləsi və daha bir çox fizioloji və anatomik xüsusiyyətləriylə yanaşı insan ağılı və şüuruyla digər canlılardan çox fərqlənir. İnsanların meymunlarla eyni bir xəyali əcdaddan təkamülləşdiyini iddia edən təkamülçülər, bunun üçün lazım olan böyük dəyişmələrin təsadüfi mutasiyalarla necə reallaşdığını açıqlamalı və hər bir xüsusiyyətin mərhələli şəkildə inkişafını qalıq qeydlərində göstərməlidirlər. Ancaq təkamülçülərin əlində insanın qondarma təkamülünü sübut edə biləcəkləri tək bir qalıq belə yoxdur. Bioloq və riyaziyyatçı Marcel-Paul Schutzenberger, təkamül nəzəriyyəsinin insanın mənşəyini şərh etmə mövzusunda problemlərindən bəzilərini belə yekunlaşdırır:

*Həm mərhələli, həm də sıçrayışlı təkamülü müdafiə edənlər insanları digər meymunlardan fərqləndirən bioloji sistemlərin guya eyni anda ortaya çıxmasına inandırıcı bir şərh gətirməkdən məhrumdurlar. Bu bioloji sistemlər arasında; iki ayaqlılıq, bunun normal nəticəsi olaraq çanaq sümüyünün dəyişməsi və mütləq beyincik, daha qabiliyyətli bir əl, toxunma hissənin daha çox olduğu barmaq ucları; səs üçün lazım olan qırtlaqdakı dəyişiklik; sinir sistemində, xüsusilə də səsə tanınmasını təmin edən gicgah nahiyələrində dəyişiklik sayıla bilər. Embriyogenetik baxımından bu anatomik sistemlər bir-birlərindən tamamilə fərqlidirlər. Hər dəyişiklik bir qabiliyyətdir... Bu qabiliyyətlərin eyni anda ortaya çıxma zəruriliyi çox təəccüblüdür. Bəzi bioloqlar bunun xromosomun bir qabiliyyəti olduğunu irəli sürürlər. Hər hansı biri bu qabiliyyətin həqiqətən mövcud olduğunu fərz edərək onu yenidən tapa bilərmi? İlk bəliqədə bu qabiliyyət varmı? Həqiqət budur ki, biz **konseptual bir iflasla** üz-üzəyik.⁸⁴*

Təkamülçülər bir tərəfdən insanın guya təkamülü mövzusunda çarəsizliklərini gizlətmək, digər bir tərəfdən də özlərini ovundurmaq üçün keçmişdə yaşamış və nəslə

tükənmiş bəzi meymun növlərinin və insan irqlərinin qalıqlarını xəyali bir ardıcılıq əsasında yan-yana düzürlər. Bu qalıqların heç biri meymunabənzər canlılardan insana doğru bir təkamül prosesinin baş verdiyini göstərmir. Bu qalıqların xəyali maketləri, şəkilləri və təkamülçülərin tərəfli şərhləriylə insanın təkamülü nəzəriyyəsinə guya elmi bir görünüş və etibarlılıq qazandırılmağa çalışılır.

“Nature” jurnalının redaktoru Henry Gee, “Nature” jurnalının 12 iyul 2001-ci il tarixli buraxılışında dərc olunan məqaləsində təkamülçülər tərəfindən insanın əcdadı olduğu iddia edilən hominid (insanabənzər) qalıqların sadədən mürəkkəbə doğru bir ardıcılığa sahib olmadığını, əksinə qeydlərdə bu qalıqların bir anda ortaya çıxdığını ifadə edir. Məqalədə təkamül nəzəriyyəsinin 150 ildir ki, ümid edilən dəlili olan "ara keçid formaların" mövcud olmadığı, fərqli növlərin həmişə qəfildən ortaya çıxdığı belə bir bənzətməylə açıqlanır:

Hominid qalıqlarının kəşfi, sənişin avtobuslarına bənzəyir. Bir müddət heç biri olmadığı halda, eyni anda 3-ü birdən ortaya çıxır.85

Gee, “In Search of Deep Time” (Zamanın Başlangıcını Axtararkən) adlı kitabında isə insanın sözdə təkamülü sxeminin (aşağıda) ata-nəvə əlaqələri haqqında heç bir məlumat vermədiyini, "itmiş halqa" olmadığını və insana doğru mərhələli şəkildə bir inkişaf müşahidə olunmadığını, sxemdəki canlıların müxtəlif yerlərdən ortaya çıxdıklarını ifadə edir.86

Gee, "insanın təkamülü ilə əlaqədar qalıq dəlilləri parça-parça olub müxtəlif şərhlərə açıqdır. Şimpanzelərin təkamülü ilə əlaqədar qalıq qeydləri isə tamamilə əskikdir" deyərək, insanın guya təkamülü ilə əlaqədar dəlillərin yoxluğunu yenidən vurğulayır.87

Təkcə Henry Gee bu cür etiraflar etmir. Corc Vaşinqton Universitetindən professor Bernard Wood da, “Nature” jurnalındakı bir məqaləsində insanın təkamüllü mənşəyi ilə əlaqədar taksonomik və filogenetik əlaqələrin naməlum olduğunu belə ifadə edir:

Bizim öz cinsimizin (genus), yəni homonun məlum olan ən qədim nümayəndələrinin taksonomiyasının (təsnifatının) və filogenetik (təkamüllü qohumluq) əlaqələrinin naməlum olması diqqət çəkici bir vəziyyətdir. Mütləq tarixləndirmə metodlarındakı inkişaf və qalıqların yenidən şərh olunması, sadə, çəkilmiş bir insan təkamülü modelini müdafiə oluna bilməz hala gətirmişdir ki, bu modeldə ağıllı insan avstralopiteklərdən sonra gəlir və sonra da homo erectus vasitəsilə homo sapiensə təkamülləşir. Amma, (bu modelə qarşılıq) hər hansı bir alternativ ortaq fikir də ortaya çıxmamışdır.88

Harvard Universitetindən zoologiya və biologiya professoru Richard Lewontin də, insanın guya təkamülünün qalıq qeydlərində heç bir dəlili olmadığını belə etiraf edir:

Homo sapiensin mənşəyindən əvvəlki uzaq keçmişə nəzərə aldığımızda tamamlanmamış və bir-biriylə əlaqəsiz bir qalıq qeydiylə qarşılaşırıq. Bəzi paleontoloqlar tərəfindən irəli sürülən həyəcanlı və optimist iddialara baxmayaraq, birbaşa əcdadımız olaraq təsbit edilə biləcək heç bir hominid növünə aid qalıq yoxdur... Hominid olaraq qəbul edilən ən qədim qalıqlar ibtidai daş alətlərlə əlaqələndirilən, Mary və Luis Leakey

tərəfindən Olduvai Gorgedə və Afrikanın başqa yerlərində tapılan məşhur qalıqlardır. Bu qalıq hominidlər 1,5 milyon ildən daha əvvəlki dövrlərdə yaşayıblar və beyinləri bizim beyinimizin yarısı qədərdir. Bunlar əsla bizim növümüzün üzvləri deyildilər və bizim əcdadlarımızın nəslindən və ya bizim əcdadlarımıza bənzəyən bir nəsildən olub-olmadıqlarını belə bilmirik. 89

“Time” jurnalının müəlliflərindən qatı bir təkamülçü olan Michael D. Lemonick də insanın təkamülü mövzusunda çarəsizliyini "How Man Began" (İnsan Necə Doğuldu?) başlıqlı məqaləsində belə ifadə etmişdir.

Ancaq bir əsrdən çox davam edən qazıntılara baxmayaraq, qalıq qeydləri insanı dəli edərcəsinə əskik qalmağa davam edir. Çox az saydakı əlamət, hətta şəklə uyğun gəlməyən tək bir sümük belə hər şeyi alt-üst edə bilər. Demək olar ki, hər böyük ixtira ənənəvi anlayışda dərin izlər qoymuş və elm adamlarını qızğın müzakirələr mühitində yeni nəzəriyyələr yaratmağa məcbur etmişdir.90

Qərribə olan isə təkamülçülərin bu həqiqətləri görmələrinə, yəni əllərində təkamülü sübut edən heç bir dəlil olmadığını bilmələrinə baxmayaraq, hələ də nəzəriyyəni müdafiə etmələridir. Bu təkamülçülərin nəzəriyyələri mövzusunda nə qədər fanatik olduqlarını, həmçinin elmə və ağıla zidd hərəkət edə bildiklərini göstərən dəlillərdən biridir.

Təkamülçülərin xəyali əcdadları

Heç bir dəlili olmayan insanın təkamülü iddiası, insanın nəsil ağacını *avstralopitek* adlı meymun növüylə başlandır. İddiaya əsasən *avstralopitek* vaxt keçdikcə ayağa qalxmış, beyni böyümüş və müxtəlif mərhələlərdən keçərək insan (*homo sapiens*) halına gəlmişdir. Ancaq qalıq tapıntıları bu ssenarini dəstəkləmir. Hər cür ara keçid forması iddiasına baxmayaraq, insan və meymunlara aid qalıqlar arasında keçilməz bir sərhəd vardır. Həm də bir-birinin əcdadı olaraq göstərilən növlərin əslində eyni dövrdə yaşamış müasir növlər olduqları aşkarlanmışdır.

Avstralopitek

Təkamülçülər insanların guya ilk meymunabənzər əcdadlarına "cənub meymunu" mənasını verən *avstralopitek* adını verirlər. Bu canlılar həqiqətdə nəslə tükənmiş qədim bir meymun növündən başqa bir şey deyil. *Avstralopitek* cinsinin müxtəlif növləri tapılsa da yalnız *avstralopitek afarensis* (1974-cü ildə tapıldığına dünyaya insanın təkamülünün

sübutu olaraq təqdim edilən 'Lucy'n təmsil etdiyi növ) insanın əcdadı qəbul edilir. Ancaq *avstralopitek* qalıqları üzərində aparılan hərtərəfli analizlər bunların nəslə tükənmiş meymun növləri olduğunu göstərmişdir.

"Australopithecine"lərin ilk növbədə Afrikada 4 milyon il qədər əvvəl ortaya çıxdıqları və 1 milyon il əvvələ qədər də yaşadıkları hesab olunur. *"Australopithecine"lərin* hamısı dövrümüzdəki meymunlara bənzəyən nəslə tükənmiş meymunlardır. Hamısının beyin həcmi dövrümüzdəki şimpanzelərin beyin həcmiylə bərabər və ya daha kiçikdir. Əllərində və ayaqlarında dövrümüzdə yaşayan meymunlardakı kimi ağaclara dırmaşmağa xidmət edən çıxıntılar mövcuddur və ayaqları budaqlara yapışmaq üçün tutucu xüsusiyyətlərə sahibdir. Boyları qısadır (ən çoxu 130 sm.) və eynilə dövrümüzdə yaşayan meymunlardakı kimi erkək *"australopithecine"nin* dışından daha iridir. Kəllələrindəki yüzlərlə detal, bir-birinə yaxın gözlər, iti azı dişləri, çənə quruluşu, uzun qollar, qısa qıçlar kimi bir çox xüsusiyyət bu canlıların dövrümüzdəki meymunlardan fərqli olmadıklarını göstərən dəlillərdir.

Bu mövzudakı təkamülçü iddia isə *"australopithecine"lərin* tam bir meymun anatomiyasına sahib olmalarına baxmayaraq, digər bütün meymunların əksinə insanlar kimi şaquli vəziyyətdə yeridikləri nəzəriyyəsidir.

Halbuki *avstralopitek* cinsi üzərində aparılan bir çox araşdırmada bu növün insana bənzər şəkildə yeriyə bilmədiyi və iki ayaqlı olmadığı nəticəsinə gəlinmişdir:

1. Dünya səviyyəsində tanınmış anatomiyaçı Lord Zuckerman, özü də təkamül nəzəriyyəsini mənimsəməsinə baxmayaraq, *"australopithecine"lərin* yalnız adı bir meymun növü olduqları və qətiyyən şaquli vəziyyətdə yerimədikləri nəticəsinə gəlmişdir.⁹¹

2. Bu mövzudakı tədqiqatlarıyla tanınmış digər bir təkamülçü anatomiyaçı Charles E. Oxnard da *avstralopitek* cinsinin skelet quruluşunun dövrümüzdəki oranqutanların skelet quruluşuna bənzədiyi nəticəsinə gəlmişdir.⁹²

3. 1994-cü ildə İngiltərədə Liverpul Universitetindən Fred Spoor və qrupu *avstralopitekin* skeletiylə əlaqədar qəti bir nəticəyə gəlmək üçün əhatəli bir araşdırma apardı. Skeletlərdə bədənin yerə görə mövqeyini müəyyənləşdirən "ilbiz" adlı bir orqan üzərində araşdırmalar həyata keçirildi. Spoorun gəldiyi nəticə, ***avstralopitekin* insanlarınkına bənzər bir yeriyiş formasına sahib olmadığı idi.**⁹³

4. 2000-ci ildə B. G. Richmond və D. S. Strait adlı elm adamlarının həyata keçirdiyi və *"Nature"* jurnalında dərc olunan bir araşdırmada *"australopithecine"lərin* ön qol sümükləri təhlil edildi. Müqayisəli anatomik tədqiqatlar bu növün indiki vaxtda yaşayan və 4 ayaq üstündə yeriyən meymunlarla eyni ön qol anatomiyasına sahib olduğunu göstərdi.⁹⁴

Necə ki, bundan illərlə əvvəl tanınmış təkamülçü Richard Leakey də *"australopithecine"lərin* yeriyiş formalarının meymunlarınkına bənzədiyini demişdi:

*Əslində Rudolf "australopithecine"ləri "ikiqat yeriyişli" vəziyyətinə, indiyə qədər gəlib çıxan Afrikalı meymunlar qədər yaxın ola bilər.*⁹⁵

Paris Təbiət Tarixi Muzeyindən Christine Berg də 1994-cü ildə *“Journal of Human Evolution”* adlı jurnalda dərc olunan yazısında *avstralopitekin* yerimə və durma formalarını tədqiq etmiş və insanlardan çox fərqli olduqları nəticəsinə gəlmişdir:

*Mövcud nəticələr avstralopitekin iki ayaqlılığının homo cinsindən fərqli olmasının lazım olduğu nəticəsinə gətirir. Yalnız avstralopitekin yerişkən omba və dizlərini uzatma qabiliyyəti daha az olduğu üçün deyil, ancaq həmçinin də çanaq sümüyünü və qıçlarının alt hissəsini daha fərqli hərəkət etdirdiyi üçün. Göründüyü kimi “australopithecine” insanlardan diqqətə çarpan dərəcədə fərqli bir şəkildə, belə ki, yayxana-yayxana yeriyir, çanaq sümüyü və çiyinləri onurğasının ətrafında fırlanırdı. Bu cür bir yeriyiş insanın iki ayaqlılığına nəzərən daha çox enerji tələb edir.*96

London Təbiət Tarixi Muzeyinin paleontologiya bölməsindən professor Peter Andrews də *avstralopitekin* daha çox meymunabənzər xüsusiyyətlər göstərdiyini, ağaclarda yaşamağa uyğun ayaq quruluşuna sahib olduğunu ifadə edir. Professor Andrews *“Nature”* jurnalında dərc olunan məqaləsində belə deyir:

İnkişaf xüsusiyyətləri də insandan çox meymunlara bənzəyir. Filogenetik baxımdan insandırlar və ya deyillər, ancaq mənə görə ekoloji baxımdan hələ də meymun olaraq qəbul edilməlidirlər. 97

Professor Charles E. Oxnard, *“australopithecine”*lərin ara keçid forması və ya insanabənzər varlıq ola bilməyəcəklərini, bunların xüsusi bir qrup olduqlarını belə qəbul edir:

*Hər vəziyyətdə ilkin tədqiqatlar avstralopitek qalıqlarının insanabənzər canlı olduğunu və ya ən pis ehtimalla insanlarla Afrika meymunları arasında keçid forması olduqlarını irəli sürsə də, bütün dəlillərinin təhlil olunması həqiqətin fərqli olduğunu göstərir. Bu qalıqlar açıq şəkildə həm insanlardan, həm də Afrika meymunlarından fərqlənirlər... Avstralopitek özünəməxsusdur...*98

Avstralopitekin insanın əcdadı hesab oluna bilməyəcəyi, məşhur fransız elm jurnalı *“Science et Vie”* kimi elmi jurnallar tərəfindən də qəbul edilir. 1999-cu ilin may buraxılışında bu mövzu jurnalın üz qabığı idi. *Avstralopitek afarensis* növünün ən əhəmiyyətli qalıq nümunəsi hesab olunan *“Lucy”*ni mövzu olaraq götürən jurnal **“Adieu Lucy” (Əlvida Lucy)** başlığından istifadə edərək *avstralopitek* növündən olan meymunların insan nəslinin mənşəyi olmadığı və bunların nəsil ağacından çıxarılmasının lazım olduğunu yazmışdır.99

Avstralopitekin vaxt keçdikcə iki ayaqlı hala gəldiyi nəzəriyyəsinin əsassızlığını göstərən son bir təsbit, Afrika ölkələrindən olan Uqandanın Bvindi meşələrində rast gəlinən şimpanzelərdir. Liverpool Universitetinin tədqiqatçılarından Robin Crompton şimpanzələrin iki ayaq üzərində yerimələrini kəşf etmişdir. Şotlandiyanın *“The Scotsman”* qəzetində *“İki Ayaqlı Meymunlar Darvini Tapdaladı”* başlığıyla verilən xəbərdə Crompton bu şərh verir: *“Bu vəziyyət ümumi şəkildə qəbul edilən, dörd ayağı üzərində yeriyən şimpanzələrdən təkamülləşdiyimiz iddiasına ziddir”*.100

Göründüyü kimi *avstralopitekin* insanın əcdadı hesab olunması üçün heç bir səbəb yoxdur. Bu cinsə aid canlılar nəslə tükənmiş bir meymun növündən başqa bir şey deyil.

Ağıllı insan

Avstralopitekin skelet və kəllə strukturlarının şimpanzelərdən demək olar ki, fərqlənməməsi və canlıların şaquli vəziyyətdə yeridikləri iddiasının da möhkəm dəlillərlə çürüdülməsi, təkamülçü paleoantropoloqları olduqca çətin vəziyyətdə buraxmışdır. Çünki xəyali təkamül sxemində *avstralopitekdən* sonra *homo erectus* gəlir. *Homo erectus* adının əvvəlindəki "*homo*", yəni "insan" terminindən də aydın olduğu kimi bir insan qrupudur və skeleti də tamamilə şaquli vəziyyətdədir. Kəllə həcmi *avstralopitekin* kəllə həcmindən iki mislinə bərabərdir. Şimpanzeyə bənzər meymun növü olan *avstralopitekdən*, müasir insandan fərqsiz bir skeletə sahib olan *homo erectusa* keçmək isə təkamülçü nəzəriyyəyə görə də mümkün deyil. Buna görə də "əlaqə"lər, yəni "ara keçid forma"lar lazımdır. Məhz *ağıllı insan* anlayışı bu zərurətdən yaranmışdır.

Ağıllı insan təsnifatı 1960-cı illərdə ailəcə "qalıq ovçusu" olan Leakeylər tərəfindən ortaya atıldı. Leakeylərə görə *ağıllı insan* olaraq təsnif etdikləri bu yeni canlı növü, şaquli vəziyyətdə yerimə qabiliyyətinə, nisbətən böyük bir beyin həcminə, daşdan və taxtadan hazırlanmış alətlərdən istifadə etmə qabiliyyətinə sahib idi. Bu səbəblə də insanın əcdadı ola bilərdi.

Halbuki 80-cı illərin ortalarından sonra tapılan eyni növə aid yeni qalıqlar, bu fikri tamamilə dəyişdirəcəkdi. Yeni tapılan qalıqlara istinad edən Bernard Wood və Loring Brace kimi tədqiqatçılar bunların "alətlərdən istifadə edə bilən insan" mənasını verən *ağıllı insan* əvəzinə "alətlərdən istifadə edə bilən Cənubi Afrika meymunu" mənasını verən *avstralopitek habilis* olaraq təsnif edilməsinin lazım olduğunu dedilər. Çünki *ağıllı insan*, *avstralopitek* adı verilən meymunlarla bir çox orta xüsusiyyət daşıyırdı. Eynilə *avstralopitek* kimi uzun qollu, qısa qıçlı və meymunabənzər bir skelet quruluşuna sahib idi. Əl və ayaq barmaqları dırmaşmaq üçün əlverişliydi. Çənə strukturları tamamilə müasir meymunlarıninkinə bənzəyirdi. 630 sm³-lik beyin həcmi də bunların meymun olduqlarının bir göstəricisi idi. Bir sözlə, bəzi təkamülçülər tərəfindən bir ara keçid forması olaraq göstərilən *ağıllı insan*, əslində bütün digər "*australopithecine*"lər kimi nəslə tükənmiş bir meymun idi.

Sonrakı illərdə aparılan tədqiqatlar *ağıllı insanın* həqiqətən də *avstralopitekdən* fərqli bir canlı olmadığını göstərdi. 1984-cü ildə Tim White tərəfindən tapılan və OH62 adı verilən skelet və kəllə qalığı, bu növün müasir meymunlardakı kimi kiçik bir beyin həcminə, budaqlara dırmaşmağa xidmət edən uzun qollara və qısa qıçlara sahib olduğunu göstərdi.

Amerikalı antropoloq Holly Smithin 1994-cü ildə apardığı hərtərəfli analizlər də yenə *ağıllı insanın* əslində *homo*, yəni insan deyil, meymun olduğunu göstərdi. Smith, *avstralopitek*, *ağıllı insan*, *homo erectus* və *homo neandertalensis* növlərinin dişləri üzərində apardığı analizlər haqqında belə deyirdi:

Dişlərin inkişafı və quruluşuna əsaslanaraq apardığımız analizlər, avstralopitek və ağıllı insan növlərinin Afrika meymunlarıyla eyni kateqoriyada olduqlarını, ancaq homo erectus və neandertal növlərinin müasir insanlarla eyni quruluşa sahib olduğunu göstərir.101

Həmin ildə Fred Spoor, Bernard Wood və Frans Zonneveld çox fərqli bir üsulla yenə eyni nəticəyə gəldilər. Bu üsul başda ifadə etdiyimiz kimi insan və meymunların daxili qulaqlarında olan və tarazlığı təmin etməyə xidmət edən yarım dairəvi kanalların müqayisəli analizinə əsaslanırdı. Spoor, Wood və Zonneveld insan morfolojiyasını göstərən ilk qalıqların *homo erectus* qrupuna aid olduğunu, *avstralopitekin* (və *avstralopitek robustus* olaraq tanınan "*paranthropus*"un) isə klassik meymun xüsusiyyətlərinə sahib olduğunu belə yekunlaşdırdılar:

İnsan qalıqları arasında müasir insan morfolojiyasını göstərən ilk növ homo erectusdur. Əksinə, Cənubi Afrikadan gələn avstralopitek və paranthropus olaraq şərh olunan kəllədəki yarım dairəvi kanal ölçüləri, dövrümüzə qədər yaşayan böyük meymunlara bənzəyir.102

Stw 53 adındakı *ağıllı insan* nümunəsi üzərində də tədqiqatlar aparan Spoor, Wood və Zonneveld təəccüblü bir şəkildə "Stw 53-ün, "*australopithecine*"lərdən daha az iki ayaqlı hərəkətlər göstərdiyini" tapdılar. Bu *ağıllı insan* nümunəsinin *avstralopitek* növündən daha çox meymuna bənzədiyi mənasını verirdi. Buna görə də sözügedən elm adamları Stw 53-ün "*australopithecine*"ində və *homo erectus*da müşahidə olunan morfolojiyalar arasında ara keçid olmasının mümkün olmadığını nəticəsinə gəldilər.103

Wood və Kolard 1999-cu ildə "*Science*" jurnalında dərc olunan yazılarında isə gəldikləri nəticəni belə təkrarladılar:

Homo üçün təsdiqlənə biləcək meyarlar əsasında yaradılaraq düzəldilmiş bir tərif təqdim edirik; və buna görə ağıllı insan və homo rudolfensis'in homo cinsinə aid olmadığı nəticəsinə gəlirik.104

Hətta S. Scherer-Hartwig və R. D. Martin kimi bəzi elm adamları da apardıqları tədqiqatlar nəticəsində *ağıllı insan avstralopitekdən* daha çox meymun xüsusiyyətləri göstərdiyini ifadə etdilər:

Avstralopitek afarensisə (AL 288-1, "Lucy") və ağıllı insana (OH 62, "Lucyun uşağı") isnad edilən yetkin skeletlərinin hər ikisi də alt və üst üzvlərin qalıqlarını ehtiva edir. Bu skeletlərin fərqli əza sümüyü ölçüləri arasındakı əlaqə Afrika meymunlarınınkı və insanlarınkı ilə müqayisə edildi. Təəccüblü bir şəkildə OH62-in Afrika meymunlarına AL 288-1-dən daha çox bənzədiyi aşkarlandı. Ancaq skeleti 1 milyon il daha yaşlı olan avstralopitek afarensis ağıllı insanın əcdadı olaraq qəbul edilir.105

İan Tattersall isə "The Many Faces of *Homo habilis*" (*Ağıllı İnsanın Fərqli Üzləri*) adlı məqaləsində bu şərhi verir:

*Getdikcə daha da aydınlaşır ki, ağıllı insan digər heç bir təsnifata aid edilə bilməyən qalıqların bir yerə toplandığı səbət halına gəldi və bu haliyla bir çox cəhətiylə bir-birinə heç bənzəməyən bir çox insani qalığın toplandığı kateqoriya olaraq qalır.*¹⁰⁶

Başdan bəri araşdırdığımız bütün bu təsbitlərin nəticəsini yekunlaşdırmaq lazımdırsa, bu iki əhəmiyyətli nəticəyə gəlinə bilər:

(1) *Ağıllı insan* adıyla xatırlanan qalıqlar, əslində *homo*, yəni insan siniflərinə deyil, *avstralopitek* (meymun) siniflərinə daxildir.

(2) Həm *ağıllı insan*, həm də *avstralopitek* növləri əyilmiş vəziyyətdə yeriyən, yəni meymun skeletinə sahib canlılardır. İnsanlarla əlaqələri yoxdur, insanın guya nəsil ağacındakı ara keçid formaları deyildirlər.

Homo erectus

Homo erectus "şaquli vəziyyətdə yeriyən insan" mənasını verir. Təkamülçülər bu insanları "erect", yəni "şaquli" sifətiylə əvvəkilərdən fərqləndirmək məcburiyyətində qalmışdılar. Çünki əldəki bütün *homo erectus* qalıqları, *avstralopitek* ya da *ağıllı insan* nümunələrinin əksinə şaqulidir. ***Müasir insanın skeletiylə homo erectus skeleti arasında heç bir fərq yoxdur.***

Təkamülçülərin *homo erectus* "ibtidai" hesab etmələrinin ən əhəmiyyətli dayaq nöqtələri isə, kəllə həcmnin (900-1100 sm³) müasir insanın kəllə həcmnin orta ölçüsündən kiçik olması, ensiz alnı və qalın qaş çıxıntılarıdır. Halbuki bu gün də dünyada *homo erectus*la orta hesabla eyni kəllə ölçüsündə bir çox insan yaşayır (məsələn, piqmeylər) və bu gün də müxtəlif irqlərdə ensiz aln və qaş çıxıntıları vardır (məsələn, Avstraliyanın yerli əhalisi olan aborigenlərdə).

Kəllə həcmi müxtəlifliyinin zəka və bacarıq cəhətdən heç bir fərq meydana gətirmədiyi isə məlum bir həqiqətdir. Zəka beynin həcminə görə deyil, beynin içindəki təşkilata görə dəyişər.¹⁰⁷

Homo erectus dünyaya tanıdan qalıqlar, hər ikisi də Asiyada olan Pekin adamı və Yava adamı qalıqları idi. Ancaq vaxt keçdikcə bu iki qalığın da saxta olduğu məlum oldu. Pekin adamı yalnız gipsdən düzəldilmiş və əsli itmiş modellərdən ibarətdi, Yava adamı isə bir kəllə parçasından və ondan metrərlə uzaqda tapılmış bir çanaq sümüyündən ibarətdi, həmçinin bunların eyni canlıya aid olduğuna dair heç bir əlamət yox idi. Bu səbəblə də Afrikada tapılan *homo erectus* qalıqları getdikcə daha çox əhəmiyyət qazandı.

Afrikada tapılan *homo erectus* qalıqlarının ən məşhuru olan Turkana Uşağının da araşdırılmasıyla *homo erectus*un müasir insandan heç bir fərqi olmadığını qatılşdı.

Təkamülçü paleoantropoloq Richard Leakey belə *homo erectus*la müasir insan arasındakı müxtəlifliyin irqi müxtəliflikdən başqa bir məna daşmadığını belə ifadə edir:

Hər hansı bir adam fərqləri görə bilər: Kəllənin forması, üzün ölçüsü, qaş çıxıntısının kobudluğu və s. ancaq bu fərqlər hal-hazırda müxtəlif ərazilərdə yaşayan insan irqləri arasındakı fərqlərdən daha çox deyil. Belə bir variasiya, birliklər bir-birindən uzun müddət intervallarında ayrı tutulduqları vaxt ortaya çıxır.108

Konnektikut Universitetindən professor William Laughlin, eskimoslar və Aleut adalarında yaşayan insanlar üzərində uzun illər ərzində anatomik tədqiqatlar aparmış və bu insanlarla *homo erectus*un təəccüblü dərəcədə bir-birlərinə bənzədiklərini görmüşdür. Laughlinin gəldiyi nəticə bütün bu irqlərin əslində *homo sapiens* növünə (müasir insana) aid fərqli irqlər olmasıdır:

Hamısı homo sapiens növünə aid olan eskimoslar və Avstraliya yerliləri kimi uzaq qruplar arasındakı böyük fərqlilikləri nəzərə aldığımızda, homo erectusun da öz daxilində fərqli xüsusiyyətlərə sahib olan bu növə (homo sapiensə) aid olduğu nəticəsinə gəlmək çox məntiqlidir.109

*Homo erectus*un süni bir təsnifat olduğu, *homo erectus* kateqoriyasına aid edilən qalıqların əslində *homo sapiens*dən ayrı bir növ hesab olunacaq qədər fərqli xüsusiyyətlərə sahib olmadığı elmi jurnallarda da getdikcə daha çox dilə gətirilir. "American Scientist" jurnalında bu mövzudakı mübahisələr və 2000-ci ildə bu mövzuda keçirilən bir konfransın nəticəsi belə yekunlaşdırılır:

Senckenberg konfransında iştirak edənlərin əksəriyyəti Miçiqan Universitetindən Milford Wolpoff, Kanberra Universitetindən Alan Thorne və həmkarları tərəfindən başlatılan və homo erectusun taksonomik yeri barəsində qızğın mübahisəyə başladılar. Bunlar (Wolpoff və Thorne) güclü bir şəkildə homo erectusun bir növ olaraq etibarlı olmadığını, tamamilə ortadan qaldırılmasının lazım olduğunu müdafiə etdilər. Onlara görə homo cinsinin bütün üzvləri 2 milyon il əvvəldən dövrümüzə qədər dəyişmələrə olduqca əlverişli və geniş sahələrə yayılmış tək bir növ, homo sapiens növüydü və bu növ daxilində təbii sınımlar və alt kateqoriyalar yox idi. Konfransın mövzusu homo erectusun mövcud olmamasıydı.110

Yuxarıdakı nəzəriyyəni müdafiə edən elm adamlarınının gəldiyi nəticə "*homo erectus* *homo sapiens*dən fərqli bir növ deyil, *homo sapiens* daxilindəki bir irqdir" şəklində də yekunlaşdırıla bilər. Bir insan irqi olan *homo erectus* ilə "insanın təkamülü" ssenarisində özündən əvvəl gələn meymunlar (*avstralopitek*, *ağıllı insan* və *homo rudolfensis*) arasında isə böyük bir yarıq vardır. Yəni qalıq qeydlərində ortaya çıxan ilk insanlar təkamül prosesi olmadan eyni anda və qəfildən ortaya çıxıblar.

Homo sapiens archaic, homo heidelbergensis və kromanyon

Homo sapiens archaic xəyali təkamül sxeminin müasir insandan əvvəlki pilləsini meydana gətirir. Əslində bu insanlar haqqında təkamülçülər baxımından deyiləcək bir şey yoxdur, çünki bunlar müasir insandan ancaq çox cüzi fərqlərlə ayrılırlar. Hətta bəzi tədqiqatçılar bu irqin nümayəndələrinin indiki vaxtda hələ də yaşadıklarını deyərək Avstraliyalının yerli əhalisi olan aborijenləri nümunə göstərirlər. Aborijenlərin də eynilə bu irq kimi qalın qaş çıxıntılına, daxilə doğru əyilmiş çənə quruluşuna və bir az daha kiçik bir beyin həcminə sahibdirlər. Həmçinin yaxın bir keçmişdə Macarıstanda və İtaliyanın bəzi şəhərlərində bu insanların yaşadıklarına dair çox əhəmiyyətli tapıntılar ələ keçirilmişdir.

Təkamülçü ədəbiyyatda *homo heidelbergensis* olaraq adlandırılan təsnifat isə əslində *homo sapiens archaic*lə eyni şeydir. Eyni insan irqini tərif etmək üçün bu iki ayrı anlayışdan istifadə edilməsinin səbəbi, təkamülçülər arasındakı fikir ayrılıqlarıdır. *Homo heidelbergensis* təsnifatına daxil edilən bütün qalıqlar anatomik cəhətdən müasir Avropalılara çox bənzəyən insanların dövrümüzdən 500 min, hətta 780 min il əvvəl İngiltərədə və İspaniyada yaşadıklarını göstərir.

Kromanyon təsnifatı isə 30 000 il əvvələ qədər yaşadığı güman edilən bir irqdir. Qübbə formasındakı bir kəlləyə, geniş bir alına malikdir. 1600 sm³-lik kəllə həcmi müasir insanın kəllə həcmindən orta ölçüsündən çoxdur. Kəllədə qalın qaş çıxıntıları vardır və arxa hissədə neandertal adamının və *homo erectus*ün özünəməxsus xüsusiyyəti olan sümük çıxıntısı vardır.

Avropalı bir irq kimi qəbul edilməsinə baxmayaraq, kromanyon kəlləsinin quruluşu və həcmi hal-hazırda Afrika və tropik iqlim bölgələrdə yaşayan bəzi irqlərə çox bənzəyir. Bu bənzərliyə əsaslanaraq, kromanyonun Afrika mənşəli keçmiş bir irq olduğu güman edilir. Digər bəzi paleoantropoloji təsbitlər kromanyon və neandertal irqlərinin bir-birləriylə qarışaraq bəzi müasir irqlərin özülünü meydana gətirdiklərini göstərir.

Nəticə etibarilə bu insanların heç biri "ibtidai növ"lər və ya ara keçid formaları deyil. Tarix boyu yaşamış və ya digər irqlərə qarışaraq assimilyasiya olmuş ya da nəsilləri tükənib yox olaraq tarix səhnəsindən çəkilməmiş fərqli insan irqləridir.

Qalıq qeydlərində insanların həmişə insan, meymunların da həmişə meymun olduqları görünür

Bura qədər araşdırıldığı kimi qalıq qeydlərindən əldə edilən məlumatlar insanın təkamülü ssenarisinin heç bir elmi əsasının olmadığını göstərir. Qalıq qeydlərində ya insanlara, ya da meymun və meymunabənzər canlılara aid qalıqlar mövcuddur; təkamülçülərin tapmağı ümid etdikləri ara keçid formalarından isə əsər-əlamət yoxdur. Necə ki, belə bir təkamülü təmin edə biləcək bir təbiət mexanizmi də yoxdur. Hələ tək bir zülal molekulunun təsadüfən necə meydana gələ biləcəyini açıqlaya bilməyən təkamül

nəzəriyyəsinin insan kimi olduqca mürəkkəb bir bədənə, düşünmək, sevinmək, qərar vermək, dərk etmək, estetikadan və sənətdən zövq almaq, musiqi bəstələmək, şəkil çəkmək, kitab yazmaq kimi qabiliyyət və xüsusiyyətlərə sahib bir varlığın təsadüfi mutasiyalar nəticəsində meymunabənzər heyvanlardan necə təkamülləşdiyini açıqlaya bilməsi qətiyyən qeyri-mümkündür.

Bir sözlə, insanın təkamüllə meydana gəldiyinə dair heç bir dəlil yoxdur və onsuz da belə bir dəyişmənin olması da qeyri-mümkündür. Təkamülçülərin bunu qəbul etmək istəməmələri həqiqəti dəyişdirməz. İnsanın yaradıcısı təsadüflər deyil, aləmlərin Rəbbi, üstün və güclü olan uca Allahdır.

Saxta ara keçid formalar

Bura qədər olan hissələrdə təkamül nəzəriyyəsi üçün ən əhəmiyyətli olan ara keçid formalarına aid qalıqların tapılmadıqlarından danışdıq. Ancaq buna baxmayaraq, təkamülçü kitablarda, jurnallarda və ya bəzi dərsliklərdə adı çəkilən "ara keçid formaları" vardır. Hətta bunların bir çoxu, məsələn, *arxeopteriks* və ya Lucy təkamül nəzəriyyəsinin simvolu halına gəlmişdir. Bəzən də qəzet və jurnallarda "itmiş halqa tapıldı" bənzəri başlıqlarla dərc olunan xəbərlər oxuyarsınız. Bu xəbərlərdə tapılan bir qalığın təkamülçülərin illərdir ki, axtardığı ara keçid forması olduğu iddia edilir. Elə isə bu adı çəkilən ara keçid formaları nələrdir?

Bu hissədə bir çoxunu ələ alacağımız bu uydurma ara keçid formaları əslində ara keçid formalar deyildirlər. Hamısı başqa bir növlə arasında ata-nəvə əlaqəsi olmayan, özünəməxsus və əskiksiz quruluşda növlərə aid canlıların qalıqlarıdır. Ancaq təkamülçülər tərəfli şərhələrlə, bəzən də hiyləgər üsullardan istifadə etməklə bunları ara keçid formalar kimi tanıdırlar. Sonrakı səhifələrdə də görülcəyi kimi bütün bu saxta ara keçid formaları təkamülçülərin arasında da mübahisə mövzudur. Hətta həqiqətləri qəbul etməkdən çəkinməyən bəzi təkamülçülər bunların ara keçid forması olmadıqlarını qəbul edərək, bu həqiqəti elan edirlər.

Selakant

Selakant təxminən 150 sm uzunluğunda, iri quruluşlu, zirehi xatırladan və bütün bədənini örtən qalın pulcuqlara sahib bir balıqdır. Sümüklü balıqlar (*osteichthyes*) sinfinə daxildir və qalıqlarına ilk olaraq Devon (408-360 milyon il arası) dövrünə aid süxurlarda rast gəlinir. 1938-ci ilə qədər bir çox təkamülçü zooloq bu canlının bədənindəki iki ədəd cüt üzgəcdən istifadə edərək dəniz döşəməsində yeridiyini və dəniz-quru heyvanları

arasında bir keçid forması olduğunu fərz edirdi. Təkamülçülər bu iddialarına dayaq olaraq əllərində olan selakant qalıqlarının üzgəclərindəki sümüklü strukturları göstərirdilər. Ancaq 1938-ci ildə baş verən bir hadisə bu ara növ iddiasını tamamilə çürütdü. Cənubi Afrika Respublikası sahillərində canlı bir *selakant* tutuldu! Üstəlik ən azı 70 milyon il əvvəl yox olduğu düşünülmən bu canlı növü üzərində aparılan tədqiqatlar ***selakantların 400 milyon ildir ki, heç bir dəyişikliyə məruz qalmadıqlarını*** göstərirdi.

“Focus” jurnalının 2003-cü il Aprel buraxılışında bu tapıntının meydana gətirdiyi təəccüb hissi bu ifadələrlə qeyd olunur:

*Əslində canlı dinozavr tapılışdı bu daha az təəccüblü olardı. Çünki qalıqlar selakantın dinozavrların səhnəyə çıxmasından 150-200 milyon il əvvəl yaşadığını göstərir. Bir çox elm adamınının quruda yaşayan onurğalılarının əcdadı olaraq göstərdiyi, ən azı 70 milyon il əvvəl yox olduğu hesab edilən balıq diri halda tapılmışdı!*¹¹¹

Sonrakı illərdə hamısı diri olmaqla təxminən 200 ədəd selakant (*latimera chalumnae*) tutuldu. Heç bir dəyişikliyə məruz qalmayan balıqların 150-600 metr dərinlikdə yaşadıkları və mükəmməl bir bədənə sahib olduqları məlum oldu. 1987-ci ildə Max Planck İnstitutundan professor Hans Fricke, Geo adındakı mini sualtı qayığıyla Afrikanın şərqində yerləşən Komor adaları ətrafında 200 metrə qədər dərinliyə enərək bu canlıları təbii mühitlərində müşahidə etdi. Sümüklü üzgəclərin tetrapodlarda (dörd ayaqlı quruda yaşayan canlılarda) yerinə funksiyasını yerinə yetirən çıxıntılarla heç bir funksional əlaqəsinin olmadığını gördü.

“Focus” jurnalında bu tədqiqatın nəticələri belə qeyd olunur:

Elastiki üzgəclərinin dörd ayaqlı quruda yaşayan onurğalılarinkına bənzər bir funksiyası yox idi. Bunlar heyvanın baş aşağı və geriye doğru da daxil olmaqla, hər istiqamətə üzməsinə təmin edirdi.¹¹²

400 milyon illik bir müddətdə heç bir dəyişiklik keçirməyən bir canlı olan *selakant* təkamülçüləri çox çətin vəziyyətdə buraxmışdır. Üstəlik *selakantların* heç bir dəyişiklik keçirmədiyi 400 milyon il davam edən qitə hərəkətləri də düşünüldükdə təkamülçülərin tamamilə çarəsiz qaldıqları görünür. “Focus” jurnalında bu mövzuda bunlar qeyd olunur:

*Elmi məlumatlara əsasən dövrümüzdən təxminən 250 milyon il əvvəl bütün qitələr birləşmiş vəziyyətdə idi. Pangeya adlanan bu böyük quru parçasını tək və nəhəng bir okean əhatə edirdi. Təxminən 125 milyon il əvvəl qitələrin yer dəyişdirməsi nəticəsində Hind okeanının ərazisi genişləndi. İndiki vaxtda selakantların təbii mühitlərinin əhəmiyyətli bir hissəsini meydana gətirən Hind okeanındakı vulkanik mağaralar da qitə hərəkətlərinin təsirindən meydana gəldi. Məhz bütün bu məlumatlar əsasında qarşımıza əhəmiyyətli bir həqiqət çıxır. Təxminən 400 milyondan bəri yaşayan bu heyvanların təbii mühitlərində baş verən bu qədər dəyişikliyə baxmayaraq dəyişmədiyi həqiqəti!*¹¹³

Tam 400 milyon illik bir dövrdə *selakantın* heç bir dəyişikliyə məruz qalmaması, canlılar aləminin təkamüllə meydana gəldiyi və canlılarda daimi bir təkamül olduğu nəzəriyyəsiylə açıq şəkildə ziddiyyət təşkil edir.

Həm də selakant təkamül nəzəriyyəsinin xəyali bir keçidlə bir-birinə bağladığı dənizdə və quruda yaşayan canlılar arasındakı dərin yarıqanı aşkarlayır. Professor Keith S. Thomsonun *“The Story of the Coelacanth”* (Selakantın Hekayəsi) adlı kitabında bu məlumatlar verilir:

*Məsələn, məlum olan ən qədim selakant (diplocercides) da qətiyyən eyni şəkildə dimdik şəklinə olan bir orqana (kəllənin daxilində olan jelə bənzər bir maddə ilə dolu kisə və ona bağlı altı şar, zooloqlar tərəfindən dimdik şəklinə olan bir orqan deyər adlandırılır), xüsusi bir kəllə oynağına, içi boş kürək ipinə (xorda) və az sayda dişə sahib idi. Bütün bunlar qrupun Devon dövründən bəri (400 milyon ərzində) demək olar ki, heç dəyişmədiyini göstərdiyi kimi, **qalıq qeydləri arasında böyük bir boşluğun olduğunu da göstərir. Çünki bütün selakantlarda müşahidə olunan orta xüsusiyyətlərin ortaya çıxmasını göstərən ata qalıqlar zəncirinə sahib deyilik.***¹¹⁴

Selakantın təkamülü rədd edən mürəkkəb bədən quruluşu

Selakantın heç bir əcdadı olmadan qəfildən ortaya çıxması və milyonlarla il ərzində heç bir dəyişikliyə məruz qalmamasıyla yanaşı, *selakantların* mürəkkəb bədən quruluşları da təkamülçülər baxımından böyük bir problemdir. Cənubi Afrikada yerləşən və dünya səviyyəsində tanınan JLB Smith Balıq Elmi İnstitutunun direktoru professor Michael Bruton *selakantı* olduqca mürəkkəb bir heyvan kimi tərif edir.

Doğum bu canlıların mürəkkəb xüsusiyyətlərindən biridir. *Selakantlar* balalarını doğmaqla dünyaya gətirirlər. Portaqal böyüklüyündəki yumurtaları balığın içində olarkən çatlayar. Üstəlik balaların ananın bədənindən plasentaya bənzər bir orqan sayəsində qidalandıqlarına dair məlumatlar mövcuddur. Placenta balanı oksigen və qida ilə təmin edən, həmçinin balanın bədənində tənəffüs və həzmdən artıq qalan maddələri kənarlaşdıran mürəkkəb bir orqandır. Karbon dövrünə aid (360-290 milyon il əvvəlki dövr) embrion qalıqları belə bir mürəkkəb sistemin məmülilərin ortaya çıxmasından xeyli əvvəl mövcud olduğunu göstərir.¹¹⁵

Digər bir tərəfdən *selakantların* ətrafdakı elektromaqnetik sahələrə həssas olduğunun aşkarlanması bu canlılarda mürəkkəb bir duyğu orqanının da varlığını göstərmişdir. Elm adamları balığın rostral orqanının beynə bağlı olduğu sinirlərin iş rejiminə baxaraq bu orqanın elektromaqnit sahələri hiss etmə vəzifəsini yerinə yetirdiyini qəbul edirlər. Bu mükəmməl orqanın ən qədim *selakant* qalıqlarında belə mövcud olması, digər mürəkkəb strukturlarla birlikdə ələ alındığında təkamülçülərin həll edə bilməyəcəyi bir problemi daha ortaya çıxarır. Bu problem *“Focus”* jurnalında belə ifadə edilir:

Qalıqlara görə balıqların ortaya çıxdığı tarix dövrümüzdən təxminən 470 milyon il əvvələ uyğun gəlir. Selakantın ortaya çıxması isə bu tarixdən 60 milyon il sonradır. Çox

ibtidai xüsusiyyətlərə sahib olması gözlənilən bu varlığın ən mürəkkəb bir quruluşa sahib olması insanı təəccübləndirir.

Bütün bunlar təkamül nəzəriyyəsinə böyük bir zərbədir: Placentaya bənzər bir orqanın və elektromaqnit dalğaları qəbul edən mürəkkəb strukturların bu qədər keçmiş dövrlərdə qüsursuz şəkildə tapıldıqlarının göstərilməsi, təbiət tarixində təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi kimi sadədən mürəkkəbə doğru mərhələli şəkildə təkamül yaşanmadığını açıq şəkildə göstərir.

Selakantdan təkamülə başqa bir zərbə: Qan xüsusiyyətləri

1966-cı ildə tutulan bir selekant, tutulduqdan dərhal sonra donduruldu. Elm adamları balığın qanı üzərində tədqiqat apardıqlarında çox təəccübləndilər: *Selakant* köpək balığı qanı daşıyırdı!

Selakantdan başqa bütün sümüklü balıqlar (*osteichthyes*) dəniz suyu içib duzu bədənlərindən kənarlaşdıraraq su ehtiyaclarını ödəyirlər. *Selakantın* bədəninə olan sistem isə qığırdaqlı balıqlar (*chondrichthyes*) sinfində olan köpək balığının bədəninə olan sistem kimidir. Köpək balığı zülalların parçalanması nəticəsində əmələ gələn naşatır spirtini sidik cövhərinə çevirir və insan üçün ölümcül ola biləcək dozalarda sidik cövhərini qanda saxlayır. Ətrafdakı suyun duzluluq dərəcəsinə görə qanda olan bu maddələrin miqdarı nizamlanır, nəticədə qan dəniz suyu ilə izotonik vəziyyətə gəldiyindən (daxildəki və xaricdəki suların osmotik təzyiqlərinin tarazlandığı, yəni eyni sıxlığa çatdığı üçün) bədəndə su itkisi baş verməz. *Selakantın* qaraciyərinin sidik cövhəri ifraz etmək üçün lazımı fermentlərə sahib olduğu da aşkarlanmışdır. Yəni *selakant* aid edildiyi sinfin başqa heç bir növündə olmayan və ancaq on milyonlarla il sonra köpək balıqlarında əmələ gələn özünəməxsus qan xüsusiyyətlərinə sahibdir.

"*Focus*", *selakantda* köpək balığı qanının olmasını, professor Keith S. Thomsonun ifadəsiylə "təkamüllü bir problem" olaraq xarakterizə edir. Jurnal problemi daha da açıq vəziyyətə gətirərək və molekulyar analizlərə əsaslanaraq qığırdaqlı balıqlar sinfindəki köpək balıqlarıyla sümüklü balıqlar sinfindəki *selakantlar* arasında heç bir təkamüllü qohumluğun yaradıla bilmədiyini ifadə edir. Göründüyü kimi iki canlı arasındakı oxşarlığa gətiriləcək heç bir təkamül xarakterli açıqlama yoxdur. Təkamülçülərin əksəriyyətinin oxşarlığı açıqlamaq məqsədiylə müraciət etdikləri molekulyar analiz üsulları belə bu mövzuda heç bir fayda vermir. Veriləcək tək şərh bu canlıların ortaq bir yaradılışla, yəni Allahın yaratmasıyla yaradıldıqları həqiqətidir.

Seymouria

Seymouria bəzi təkamülçülərin "sürünənlərin əcdadı" olaraq göstərdikləri amfibiya növüdür. Halbuki *seymourianın* bir ara keçid forması ola bilməyəcəyi, *seymourianın* yer üzündə ilk dəfə ortaya çıxmasından 30 milyon il əvvəl də sürünənlərin yaşadıklarının öyrənilməsiylə məlum olmuşdur. Ən qədim *seymouria* qalıqları alt perm təbəqəsinə, yəni bundan 280 milyon il əvvələ aiddir. Halbuki məlum olan ən qədim sürünən növləri olan *hylonomus* və *paleothyris*, alt Pensilvaniya təbəqələrində tapılmışdır ki, bu təbəqələr 330-315 milyon il əvvələ aiddir.¹¹⁶ "Sürünənlərin əcdadı"nın sürünənlərdən xeyli sonra yaşamış olması, əlbəttə ki, qeyri-mümkündür.

Therapsida

Therapsidlər təkamülçülərin sürünənlərlə məməlilər arasında ara keçid forması olaraq göstərdikləri bir canlı növüdür. Bu iddianın əsassızlığını əvvəlki hissələrdə araşdırmışdıq, burada isə qısa şəkildə təkrarlayaq.

Therapsida dəstəsinə aid canlıların qalıqları təkamülçülərin iddialarını sübut etməz. Hər şeydən əvvəl *therapsidlər* qalıq qeydlərində darvinizm tərəfindən gözlənilən xronoloji ardıcılıqda ortaya çıxmaz. Təkamülçülərin iddialarının doğru ola bilməsi üçün *therapsida* qalıqları ən çox sürünən çənəsi xüsusiyyəti daşıyandan, ən çox məməli çənəsi xüsusiyyətləri daşıyana doğru bir ardıcılığa sahib olmalıdır. Ancaq qalıq qeydlərində belə bir ardıcılıq müşahidə olunmur.

Məşhur darvinizm tənqidçisi Filip Conson "*Darvin on Trial*" adlı kitabında bu mövzu haqqında bu şərhi verir:

*(Sürünənlər və məməlilər arasında) Süni bir nəsil mənşəyi ardıcılığı yaradıla bilər, ancaq bu yalnız fərqli alt qruplara aid növləri istəyə uyğun bir şəkildə qarışdıraraq və onları xronoloji ardıcılığa zidd şəkildə düzərək reallaşdırıla bilər.*¹¹⁷

Therapsidlərin məməlilərlə ortaq olan tək xüsusiyyəti qulaq və çənə sümükləridir. Sürünənlərin və məməlilərin çoxalma sistemləri və digər orqanlarındakı böyük fərqlər araşdırıldığında isə sürünənlərin məməlilərə necə təkamülləşmiş ola biləcəyi sualının cavablandırılmaqdan çox uzaq olduğu görünəcək. Daha da irəliyə getsək, işlər daha da çətinləşəcək; xüsusilə də meymunlar, atlar, yarasalar, balinalar, qütb ayıları, dələlər, gövşəyənlər kimi bir çox fərqli kateqoriyanı ehtiva edən bir qrup olan məməlilərin necə olub da təsadüfi mutasiyalar və təbii seleksiya ilə sürünənlərdən təkamülləşmiş ola biləcəkləri sualı cavabsızdır.

Arxeopteriks

Arxeopteriks təkamülçülərin quşların guya təkamülündə dəlil göstərdikləri ən əhəmiyyətli canlıdır. Bir çox təkamülçü *arxeopteriks*in həm sürünən, həm də quş xüsusiyyətlərinə sahib olan bir ara keçid forması olduğunu irəli sürür. Ancaq indiki vaxtda Alan Feduccia kimi tanınmış təkamülçü şəxslər belə bu iddianın əsassız olduğunu qəbul edir.

Dövrümüzdən təxminən 150 milyon il əvvəl yaşamış olan *arxeopteriks*in qalıqları üzərində aparılan son tədqiqatlar bu quşun bir ara keçid forması deyil, yalnız müasir quşlardan bir qədər fərqli xüsusiyyətlərə sahib, nəslə tükənmiş bir quş növü olduğunu göstərmişdir.

Təkamülçülərin *arxeopteriks* ilə əlaqədar ara keçid forması iddiaları və cavabları

1. Sonradan tapılan döş sümüyü: Yaxın vaxta qədər *arxeopteriks*in "sternum"unun, yəni döş sümüyünün olmaması, canlının uça bilməyəcəyinin ən əhəmiyyətli dəlili olaraq göstərilirdi. (Döş sümüyü, uçmaq üçün lazım olan əzələlərin yapışdığı döş qəfəsinin altında olan bir sümükdür. İndiki vaxtda uça bilən və ya uça bilməyən bütün quşlarda, hətta quşlardan çox ayrı bir ailəyə aid olan uça bilən məməli yarasalarda belə bu döş sümüyü vardır.)

Ancaq 1992-ci ildə tapılan yeddinci *arxeopteriks* qalığı bu dəlilin səhv olduğunu göstərdi. Çünki bu axırncı tapılan *arxeopteriks* qalığında təkamülçülərin çox uzun müddətdir ki, yox hesab etdikləri döş sümüyü vardı.¹¹⁸

Bu tapıntı *arxeopteriks*in tam uça bilməyən bir yarı quş olduğu istiqamətindəki iddiaların ən vacib dayaqını etibarsız hala saldı.

2. Tüklərin quruluşu: *Arxeopteriks*in həqiqi mənada uça bilən bir quş olduğunun ən əhəmiyyətli dəlillərindən biri də, heyvanın tüklərinin quruluşu oldu. *Arxeopteriks*in müasir quşlardan fərqlənməyən asimmetrik tük quruluşu, canlının mükəmməl şəkildə uça bildiyini göstərirdi. Məşhur paleontoloq Carl O. Dunbarın ifadə etdiyi kimi, "*tüklərinə əsasən bu varlıq tam bir quş xüsusiyyəti göstərirdi*".¹¹⁹

Paleontoloq Robert Carroll isə mövzu haqqında bu şərhi verir:

*Arxeopteriks*in uçuş tüklərinin həndəsi quruluşu müasir uçan quşlarınkıyla tamamilə eynidir, uçmayan quşların tükləri isə simmetrikdir. Tüklərin qanad üzərindəki düzeni də müasir quşlarınkına bənzəyir... Van Tyne və Bergerə görə *arxeopteriks*in qanadlarının ölçüsü və forması, toyuq cinsindən olan quşlar, qumrular, ağacdələnlər, meşəcəllüləri və

oturaq sərçəkimilərin bir çoxu kimi bitki örtüyünün cüzi boşluqları boyu hərəkət edən quşlarınkına bənzəyir... Uçuş tükləri ən azı 150 milyon ildən bəri sabitdir (dəyişməmişdir).120

3. Qanadlarındakı pəncələr və ağızındakı dişlər: Təkamülçülər *arxeopteriksin* qanadlarında pəncələrin və ağızında dişlərin olmasını, bu canlının bir ara keçid forması olduğunun ən əhəmiyyətli dəlili hesab edirdilər. Halbuki bu xüsusiyyətlər canlının sürünənlərlə hər hansı bir şəkildə bir əlaqəsinin olduğunu göstərməz. Çünki indiki vaxtda yaşayan iki növ quşda da, yəni *touraco corythaix* və *opisthocomus hoazin*"də də budaqlara yapışmağa xidmət edən pəncələr var. Və bu canlılar heç bir sürünən xüsusiyyətinə sahib olmayan tam bir quşdur. Buna görə də *arxeopteriksin* qanadlarında pəncələrinin olduğu və bu səbəblə də bir ara keçid forması olduğu iddiası əsassızdır.

Arxeopteriksin ağızındakı dişləri də yenə bu canlının bir ara keçid forması olduğunu göstərməz. Təkamülçülər bu dişlərin bir sürünənlərə aid bir xüsusiyyət olduğunu irəli sürərək yanılırlar. Çünki dişlər sürünənlərə aid bir xüsusiyyət deyil. İndiki vaxtda bəzi sürünənlərin dişləri olduğu halda, bəzilərininki isə yoxdur. Daha da əhəmiyyətli olan məqam isə dişli quşların *arxeopterikslə* məhdudlaşmamasıdır. İndiki vaxtda dişli quşların yaşamadıqları bir həqiqətdir, ancaq qalıq qeydlərinə baxdığımız vaxt istər *arxeopteriks* ilə eyni dövrdə, istərsə də daha sonra, hətta dövrümüzə olduqca yaxın dövrlərə qədər "dişli quşlar" olaraq adlandırılıla biləcək ayrı bir quş qrupunun yaşadığını görürük.

Daha əhəmiyyətlisi isə *arxeopteriksin* və digər dişli quşların diş quruluşlarının, bu quşların guya təkamüllü əcdadları olan dinozavrların diş quruluşlarından çox fərqli olmasıdır. L. D. Martin, J. D. Stewart və K. N. Whetstone kimi məşhur ornitoloqların apardıqları ölçmə işlərinə görə, *arxeopteriksin* və digər dişli quşların dişlərinin üstü düz olub, kökləri isə genişdir. Halbuki bu quşların əcdadı olduğu iddia edilən *theropod* dinozavrlarının dişlərinin üstü mişar kimi çıxıntılıdır və kökləri də dardır.¹²¹ Eyni tədqiqatçılar həmçinin *arxeopteriks* ilə guya onun əcdadları olan *theropod* dinozavrlarının bilək sümüklərini müqayisə ediblər və aralarında heç bir bənzərlik olmadığını aşkarlayıblar.¹²²

Arxeopteriksin dinozavrlardan təkamülləşdiyini iddia edən ən aparıcı tanınmış şəxslərdən biri olan John Ostromun bu canlı ilə dinozavrlar arasında irəli sürdüyü bəzi "bənzərlik"lərin isə əslində səhv bir şərh olduğu S. Tarsitano, M. K. Hecht və A. D. Walker kimi anatomiyaçıların fəaliyyətləriylə ortaya çıxmışdır.¹²³

4. *Arxeopteriksin* qulaq quruluşu: A. D. Walker *Archaeopteryxin* qulaq nahiyəsini də öyrənmiş və qulaq quruluşunun indiki quşlarla eyni olduğunu bildirmişdir.¹²⁴

5. *Arxeopteriksin* qanadları: Uels Universiteti Biologiya Elmləri İnstitutundan J. Richard Hinchliffe embrionlar üzərində müasir izotop üsulundan istifadə edərək quşların

qanadlarının II, III və IV barmaqlardan meydana gəldiyi halda, *theropod* dinozavrlarının əllərinin I, II və III barmaqlardan meydana gəldiyini müəyyənləşdirmişdir. Bu arxeopteriks-dinozavr əlaqəsini müdafiə edənlər üçün böyük bir problemdir.¹²⁵ Hinchliffenin tədqiqat və müşahidələri məşhur elmi jurnal olan "Science"-in 1997-ci ildəki buraxılışında belə dərc olunmuşdur:

Theropodlarla quş sümükləri arasındakı yekcinslik "dinozavr-mənşəyi" fərziyyəsiylə əlaqədar digər bəzi problemləri ağıla gətirir. Bu problemlərdən bəziləri bunlardır: (i) Arxeopteriksin qanadıyla müqayisə etdikdə, (bədən böyüklüyünə görə) theropodun xeyli kiçik olan ön qolu. Bu cür kiçik qollar olduqca böyük bir dinozavrın yerdən yuxarıya doğru qanadlanması üçün yetərli bir ön qanad deyillər. (ii) Theropodlardakı bilək sümüyünün yalnız dörd növü var. Theropodların əksəriyyəti daha çox sayda bilək sümüyünə aid bədən hissələrinə sahibdir. Bunun arxeopterikslə bənzəməsi çox çətinidir. (iii) Vaxt uyğunsuzluğuyla əlaqədar bir paradoks isə bir çox theropod dinozavrının və xüsusilə də quşa bənzəyən dromaesaurların qalıq qeydlərində arxeopteriksdən daha sonra tapılmalarıdır.¹²⁶

6. Vaxt uyğunsuzluğu: Hinchliffenin ifadə etdiyi "vaxt uyğunsuzluğu", təkamülçülərin *arxeopteriks* haqqındakı iddialarına ən öldürücü zərbəni endirən həqiqətlərdən biridir. Amerikalı bioloq Jonathan Wells 2000-ci ildə nəşr olunan "icons of evolution" (təkamülün nişanələri) adlı kitabında *arxeopteriksin* təkamül adına sanki bir "ikon" (müqəddəs simvol) halına gətirildiyini, halbuki dəlillərin bu canlının "quşların ibtidai əcdadı" olmadığını açıq şəkildə göstərdiyini vurğulayır. Wellsə görə bunun əlamətlərindən biri, *arxeopteriksin* əcdadı olaraq göstərilən theropod dinozavrların əslində *arxeopteriksdən* daha gənc olmalarıdır:

Yerdə qaçan iki ayaqlı dinozavrlar arxeopteriksin nəzəri əcdadlarından gözlənilə biləcək bəzi xüsusiyyətlərə sahibdirlər, amma (qalıq qeydlərində) arxeopteriksdən daha sonra ortaya çıxarlar.¹²⁷

Bütün bunlar *arxeopteriksin* bir ara keçid forması olmadığını, yalnız "dişli quşlar" olaraq adlandırılıla biləcək ayrı bir sinfə aid olduğunu göstərir. Bu canlıni theropod dinozavrlarla əlaqələndirmək isə əsassızdır. Amerikalı bioloq Richard L. Deem də "Demise of the 'Birds are Dinosaurs' Theory" ("Quşlar Dinozavrdır" Nəzəriyyəsinin Sonu) başlıqlı məqaləsində quş-dinozavr təkamülü iddiası və *arxeopteriks* haqqında bunları yazır:

Son tədqiqatların nəticələri göstərir ki, theropod dinozavrlarının əlləri (ön qol sümüklərindəki) birinci, ikinci və üçüncü bölmələrdən törəmişdir, amma quşların qanadları ikinci, üçüncü və dördüncü bölmələrdən törəyər... 'Quşlar dinozavrdır' nəzəriyyəsiylə əlaqədar başqa problemlər də vardır. Theropodların ön ayaqları arxeopterikslə müqayisə edildiyi təqdirdə bədənlərinə görə çox kiçikdir. Bu canlıların bədən ağırlıqları da nəzərə alındıqda bir növ "ön-qanad" (proto-wing) meydana gətirəcəkləri görünür. Theropod dinozavrlarının çox böyük bir hissəsində (quşlarda olan) semilunatik bilək sümükləri yoxdur və arxeopterikslə heç bir oxşarlığı olmayan bəzi bilək parçalarına sahibdir. Bütün

theropodlarda V1 sinirləri digər bəzi sinirlərlə birlikdə kəlləni yandan tərk edər, quşlarda isə həmin sinirlər kəlləni ön tərəfdən özlərinə aid bir dəlikdən keçərək tərk edər. Başqa bir problem isə theropodların çox böyük bir qisminin arxeopteriksdən daha sonra ortaya çıxmış olmalarıdır.128

7. Digər qədim quş qalıqları: Son vaxtlarda tapılan bəzi qalıqlar arxeopterikslə əlaqədar təkamülçü ssenarinin əsassızlığını başqa cəhətlərdən ortaya qoymuşdur.

1995-ci ildə Çində Onurğalılar Paleontologiyası İnstitutunda tədqiqatlar aparan Lianhai Hou və Zhonghe Zhou adlı iki paleontoloq, *confuciusornis* olaraq adlandırdıqları yeni bir qalıq quş kəşf etdilər. 150 milyon illik *arxeopteriksə* yaxın yaşda olan (təxminən 140 milyon illik) bu quşun dişləri yox idi, dimdiyi və tükləri isə müasir quşlarla eyni xüsusiyyətlərinə sahib idi. Skelet quruluşu da müasir quşlarla eyni olan bu quşun qanadlarında arxeopteriksdə olduğu kimi pəncələr vardı. Quyruq tüklərinə dəstək verən "pygostyle" adlı quruluş bu quşda da müşahidə olunurdu.129 Bir sözlə, təkamülçülər tərəfindən bütün quşların ən qədim əcdadı hesab olunan və yarı sürünən olaraq qəbul edilən *arxeopteriksə* çox yaxın bir yaşa sahib olan bu canlı, müasir quşlara çox bənzəyirdi. Bu həqiqət arxeopteriksin bütün quşların ilkin əcdadı olduğu istiqamətindəki təkamülçü nəzəriyyələrlə ziddiyyət təşkil edirdi.

Çində 1996-cı ilin noyabr ayında tapılan başqa bir qalıq aranı daha da qarışdırdı. 130 milyon yaşındakı *liaoningornis* adlı bu quşun varlığı L. Hou, L. D. Martin və Alan Feduccia tərəfindən "Science" jurnalında dərc olunan bir məqaləylə elan olundu. *Liaoningornis* müasir quşlarda olan uçuş əzələlərinin yapışdığı döş sümüyünə sahib idi. Digər xüsusiyyətləriylə də bu canlı müasir quşlardan fərqlənmirdi. Tək fərqi ağızında dişlərinin olması idi. Bu vəziyyət dişli quşların heç də təkamülçülərin iddia etdikləri kimi ibtidai bir quruluşa sahib olmadıqlarını göstərirdi.130 Necə ki, Alan Feduccia "Discover" jurnalında dərc olunan şərhində *liaoningornisin* quşların mənşəyinin dinozavrlar olduğu iddiasını çürütdüyünü xəbər vermişdi.131

Arxeopterikslə əlaqədar təkamülçü iddiaları çürüdən başqa bir qalıq isə *eoalulavis* oldu. *Arxeopteriksdən* 25-30 milyon il daha gənc, yəni 120 milyon yaşında olduğu deyilən *eoalulavisin* qanad quruluşunun eynisinin dövrümüzdəki bəzi uçan quşlarda da olduğu müşahidə olunurdu. Bu da 120 milyon il əvvəl dövrümüzdəki quşlardan bir çox cəhətdən fərqlənməyən canlıların göydə uçduqlarını sübut edirdi.132

2002-ci ildə isə R. N. Melchor, S. də Valais, and J. F. Genise adlı elm adamları "Nature" jurnalında arxeopteriksdən 55 milyon il əvvəl yaşamış quşlara aid ayaq izləri tapdıqlarını açıqladılar:

Quşların məlum tarixi gec Yura dövründə (150 milyon il əvvəl) arxeopterikslə başlamışdır... Biz burada Argentinanın qalıq yataqlarından son Trias dövrünə aid açıq şəkildə quş xüsusiyyətləri göstərən, yaxşı qorunmuş və zəngin, bilinən ilk quş skeleti qeydlərindən ən azı 55 milyon il əvvələ aid ayaq izlərinin olduğunu müəyyənləşdiririk.133

Beləcə *arxeopteriks* və digər arxaik quşların bir ara keçid forması olmadıqları qəti bir şəkildə sübut edildi. Qalıqlar fərqli quş növlərinin bir-birlərindən təkamülləşdiklərini göstərmirdi. Əksinə müasir quşların və *arxeopteriksə* bənzər bəzi xüsusi quş növlərinin birlikdə yaşadıklarını sübut edirdi. Bu quşların bəzilərinin, məsələn *confuciusornis* və ya *arxeopteriks*in nəsli tükənmiş, dövrümüzə ancaq az sayda quş gəlib çatmışdır.

Jeholornis

Çində tapılan və *jeholornis* olaraq adlandırılan bir quş qalığının uzun quyruğa sahib olması bəzi təkamülçülərin bu qalığı quşların dinozavrlardan təkamülləşdiyinə dəlil olaraq göstərmələrinə səbəb oldu. Halbuki, təbiətdəki bir çox canlı növü başqa bir canlı növüylə bənzər xüsusiyyətlər daşıya bilir və bu növlərin bir çoxunun arasında təkamülçülər belə təkamüllü bir əlaqə yarada bilmirlər. Sözcəlişi sprutların göz quruluşu insanların göz quruluşuna çox bənzəyir. Amma sprutlarla insanlar arasında təkamüllü bir əlaqə olduğunu təkamülçülər belə iddia etmir. Ağcaqanadların da quşlar və ya yarasalar kimi qanadları vardır, ancaq bu növlərin heç biri arasında təkamülçülər baxımından təkamüllü bir qohumluq olduğunu irəli sürmək mümkün deyil. Buna görə də dinozavrlarla quşlar arasında bəzi bənzər xüsusiyyətlərin olması dinozavrların quşların əcdadı olduğuna dəlil olaraq göstərilə bilməz. Necə ki, illər keçdikcə quşların dinozavrlardan təkamülləşdikləri nəzəriyyəsinə qarşı çıxan və bu nəzəriyyənin səhvlərini ortaya qoyan ornitoloq alim professor dr. Alan Feduccia təkamülçü olmasına baxmayaraq, bu mövzuda belə deyir:

*Əgər biri toyuq skeletiylə dinozavr skeletinə durbinlə baxsa ikisinin bənzər olduğunu düşünə bilər. Ancaq yaxından və ətraflı şəkildə aparılan bir tədqiqat, aralarında bir çox fərqlərin olduğunu ortaya çıxarar. Theropod dinozavrlarının, məsələn, əyri və mişar kimi ucları olan dişləri mövcud idi, ancaq ilk quşların düz və çəngəl kimi olan dişləri mövcud idi və ucları mişar kimi deyildi. Həmçinin hər iki növün dişləri fərqli formalarda çıxır və yenilənirdi.*¹³⁴

Bundan əlavə fərqli canlı qruplarının xüsusiyyətlərini özündə saxlayan "mozaik canlılar"ın yaşadığı məlum bir həqiqətdir və bunların təkamül nəzəriyyəsinə dəlil olmadığı Stephen Jay Gould kimi aparıcı, tanınmış təkamülçü şəxslər tərəfindən də qəbul edilmişdir.¹³⁵

Məsələn, Avstraliyada yaşayan ördəkburun, məməli, sürünən və quş xüsusiyyətlərini eyni anda özündə daşıyır. Ancaq təkamülçülər bu canlıya nəzəriyyələri baxımından bir açıqlama gətirə bilmirlər. Quşun uzun bir quyruğunun olması da, onun dinozavrlardan təkamülləşdiyinə dəlil olmaz. Təkamül nəzəriyyəsinin tapmalı olduğu canlılar "ara keçid formalardır", mozaik canlılar deyil. Ara keçid formalar əskik, yarımçıq, funksiyasını tam yerinə yetirə bilməyən orqanlara sahib olan canlılar olmalıdır. Halbuki

mozaik canlıların sahib olduqları orqanların hər biri əskiksiz və qüsursuzdur. Məsələn, *jeholornis* tam və güclü uçan bir quşdur.

Həm də tapılan bu qalığın 100 milyon illik olduğu müəyyənləşdirilmişdir. Onsuz da bu quşdan təxminən 50 milyon il əvvəl uça bilən *arxeopteriks* kimi quşlar da var. Quşların yarı dinozavr-yarı quş əcdadlarının özlərindən 50 milyon il sonra yaşadıklarını iddia etmək, əlbəttə ki, məntiqsizdir.

Microraptor gui

2003-cü ilin yanvar ayında *microraptor gui* adı verilən 130 milyon illik bir qalığın varlığı dünyaya açıqlandı. Bu qalığın dörd qanadlı və ağacdan-ağaca süzülən bir dinozavra aid olduğu irəli sürüldü, bu tapıntının quşların dinozavrlardan təkamülləşdiyi nəzəriyyəsinə dəlil olduğu iddia edildi. Ancaq çox qısa bir müddət sonra bu iddianı dəstəkləyəcək dəlil olmadığı elm adamları tərəfindən açıqlandı.

Məsələn, "National Geographic" jurnalının may 2003-cü il buraxılışında Christopher P. Sloan tərəfindən qələmə alınan və "qanadların əfəndisi" başlıqlı yazıda, *microraptor guinin* təkamülçülər baxımından baş qarışdırmağa davam etdiyi bir çox elm adamının bu canlının uça bilməyəcəyi istiqamətində şərhlər verdiyi ifadə edilir. Sloan bu mövzuda bunları deyir:

*Lakin elm adamları m. guinin qanadlanacaq qədər sürətli şəkildə qaçdığını düşünmür. Bundan əlavə necə ki, bir qaçışçı uzun yubka geyinib qaçmağa çalışdığı təqdirdə büdrəyərsə, m. gui də ayaq tüklərindən ötrü eyni şəkildə büdrəmiş ola bilər. Elm adamlarına görə bu bol tüklər, bəlkə də, uçan dələlərdə olduğu kimi paraşüt təsiri meydana gətirirdi.*¹³⁶

Başqa elm adamları bu heyvanların ağacdan-ağaca süzülərkən uçmağa başladığı fərziyyəsinə də etiraz edir: Daha asan yol olduğu halda bu canlıların qanad çırpıb güc sərf etmələrini məntiqli görmürlər. Bəzi tədqiqatçılar *m. guinin* ayaq tüklərinin süzüləcək olsa belə, uçmağa əlverişli olmadığını irəli sürür.

Bir sözlə, dino-quş nəzəriyyəsi yalnız təbliğat və ön mühakiməylə davam etdirilən bir ehkamdır. *Microraptor gui* nümunəsində də görüldüyü kimi bu istiqamətdə edilən hər fərziyyə vaxt ərzində çürüyüb tərk edilməyə məhkumdur.

"*Sinovenator changii*" quşların əcdadı deyil

Təkamülçülər Çində tapılan 130 milyon illik "*sinovenator changii*" adlı dinozavr qalığının quşların əcdadı olduğunu irəli sürürlər. Halbuki bilinən ən qədim quş olan arxeopteriks, dövrümüzdən 150 milyon il əvvəl yaşamışdır, yəni bəhs olunan qalıqdan 20 milyon il daha yaşlıdır. Bu vəziyyətdə *sinovenator changiinin* quşların əcdadı olması qeyri-mümkündür, çünki müasir quşlarla eyni xüsusiyyətlərə sahib quşlarla eyni dövrlərdə, hətta onlardan 20 milyon il sonra yaşamışdır.

Sinovenator changiinin qalığında tüklərə rast gəlinməməsinə baxmayaraq, bəzi təkamülçülər bu canlının "yəqin ki, tüklü olduğunu" fərz edir. Bu fərziyyəyə dayaq olaraq, bu qalığın tapıldığı bölgədəki digər dinozavr qalıqlarının tüklü olduqları göstərilir.

Qalıqda tüklərin olmamasına baxmayaraq, bu qalığın tüklərinin olduğunu fərz etmək və bundan yola çıxaraq "dinozavrlar qəti olaraq quşların əcdadıdır" nəticəsini çıxarmaq, əlbəttə ki, elmi deyil. Bundan əlavə haqqında danışılan Yixian bölgəsində daha əvvəl tapılan dinozavr qalıqlarındakı tüklər mübahisə mövzudur. Bir çox elm adamı bu dinozavrlardakı strukturların tük olmadığını düşünür.

İrəli sürülən digər heç bir "tüklü dinozavr" namizədi də qəti deyil. Bu canlıların qalıqlarında bəzi "tükvari" strukturlara rast gəlinsə də, bunların əslində tük olmadığı aşkarlanmışdır. Əvvəlki səhifələrdə də öyrəniləni kimi Fedduccia kimi tanınmış şəxslər bu strukturların "kollagen lifləri" olduğunu və tük olaraq qəbul edilmələrinin böyük bir səhv olacağını müdafiə edirlər.¹³⁷

Atın təkamülü nağılı

Məməlilərin mənşəyi mövzusunda əhəmiyyətli yer tutan başlıq uzun müddətdir ki, təkamülçü qaynaqların baş tacı etdikləri "atın təkamülü" əfsanəsidir. Bu bir əfsanədir, çünki elmi tapıntılara deyil, təxəyyülə əsaslanır.

"Atın təkamülü"nü təmsil etdiyi iddia edilən sxemlər, yaxın bir vaxta qədər təkamül nəzəriyyəsinə dəlil olaraq göstərilən qalıq cərgələrinin ən başında gəlirdi. Halbuki bu gün bir çox təkamülçü atın təkamülü ssenarisinin əsassızlığını açıq şəkildə qəbul edir. 1980-ci ilin noyabr ayında Çikaqo Təbiət Tarixi Muzeyində 150 təkamülçünün qatıldığı, dörd gün davam edən və mərhələli təkamül nəzəriyyəsinin problemlərinin ələ alındığı bir yığıncaqda çıxış edən təkamülçü Boyce Rensberger, atın təkamülü ssenarisinin qalıq qeydlərində heç bir dayacağı olmadığını belə izah etmişdir:

Təxminən 50 milyon il əvvəl yaşamış dörd dırnaqlı, tülkü böyüklüyündəki canlılardan müasir dövrün daha böyük tək dırnaqlı atına bir sıra ardıcıl, mərhələli dəyişmə olduğunu irəli sürən məşhur, atın təkamülü nümunəsinin əsassız olduğu uzun müddətdir ki, bilinir.

Mərhələli dəyişmə əvəzinə hər növün qalıqları tamamilə fərqli olaraq ortaya çıxır, dəyişmədən qalır sonra da nəslə tükənir. Ara keçid formalar bilinmir.138

Rensberger ədalətli bir şəkildə atın təkamülü ssenarisindəki bu əhəmiyyətli problemi dilə gətirərkən əslində bütün nəzəriyyənin qalıq qeydlərindəki ən böyük çıxılmaz vəziyyətini, belə ki, "ara keçid formaları"nı gündəmə gətirmişdir.

Atın təkamülü sxemləri haqqında Amerikan Təbiət Tarixi Muzeyindən tanınmış təkamülçü paleontoloq Niles Eldredge də, hələ İngiltərə Təbiət Tarixi Muzeyinin aşağı mərtəbəsində olan bu sxem haqqında bunları deyir:

Həyatın təbiəti haqqında hər biri bir-birindən xəyali bir çox pis hekayə vardır. Bunun ən geniş yayılmış nümunəsi isə, bəlkə də, 50 il əvvəl hazırlanmış olan və hələ də aşağı mərtəbədə yerləşən atın təkamülü sərgisidir. Atın təkamülü bir-biri arxasınca yüzlərlə elmi qaynaq tərəfindən böyük bir həqiqət kimi təqdim edilmişdir. Ancaq indi bu cür iddiaları ortaya atan kəslərin verdikləri proqnozların, yalnız fərziyyə olduğunu düşünürəm.139

Bəs "atın təkamülü" ssenarisinin dayağı nədir? Bu ssenari Hindistan, Cənub Amerika, Şimal Amerika və Avropada müxtəlif dövrlərdə yaşamış fərqli növ canlılara aid qalıqların təkamülçülərin xəyal gücləri əsasında kiçikdən-böyüyə doğru düzülməsiylə yaradılan sxemlərlə ortaya atılmışdır. Müxtəlif tədqiqatçıların irəli sürdüyü 20-dən çox atın təkamülü sxemi vardır. Hamısı da bir-birindən fərqlənən bu nəsil ağacları haqqında təkamülçülər arasında da fikir birliyi yoxdur. Bu ardıcılıqdakı tək ortaq nöqtə 55 milyon il əvvəlki Eosen dövründə yaşamış *eohippus* (*hyracotherium*) adlı itə bənzər bir canlının atın ilkin əcdadı olduğuna inanılmasıdır. Halbuki atın milyonlarla il əvvəl yox olmuş əcdadı olaraq təqdim edilən *eohippus* hələ də Afrikada yaşayan və atla heç bir əlaqəsi və bənzərliyi olmayan *hyrax* adlı heyvanın demək olar ki, eynisidir.140

Atın təkamülü iddiasının əsassızlığı hər keçən gün aşkarlanan yeni qalıq tapıntılarıyla daha açıq şəkildə aydınlaşır. *Eohippus* ilə eyni təbəqədə dövrümüzdə yaşayan at cinslərinin də (*equus nevadensis* və *equus occidentalis*) qalıqlarının tapıldığı təsbit edilmişdir.141 Bu, dövrümüzdəki atla onun saxta əcdadının eyni dövrdə yaşadığını göstərir ki, atın təkamülü deyilən prosesin heç vaxt yaşanmadığının dəlilidir.

Təkamülçü yazıçı Gordon R. Taylor darvinizmin açıqlaya bilmədiyi mövzuları əhatə edən "*the great evolution mystery*" (böyük təkamül sirri) adlı kitabında at cərgəsi əfsanəsinin əslini belə izah edir:

*Darvinizmin bəlkə də ən ciddi zəifliyi, paleontoloqların böyük təkamüllü dəyişiklikləri göstərəcək olan qohumluq əlaqələrini və canlı ardıcılığını ortaya qoya bilməmələridir... At silsiləsi adətən bu mövzuda həll olmuş yeganə nümunə kimi göstərilir. Amma həqiqət budur ki, *eohippus*dan *equusa* qədər davam edən ardıcılıq çox əsassızdır. Bu ardıcılığın getdikcə artan bir bədən böyüklüyünü göstərdiyi iddia edilir, amma əslində ardıcılığın sonrakı mərhələlərinə qoyulan canlıların bəziləri (ardıcılığın ən başında yer alan) *eohippus*dan daha böyük deyil, əksinə daha kiçikdirlər. Fərqli qaynaqlardan gələn növlərin*

*bir yerə gətirilib inandırıcı bir görünüşə sahib olan bir ardıcılıqda arxa-arkaya düzülmələri mümkündür, amma tarixdə həqiqətən bu ardıcılıqda yer alanların bir-birlərindən sonra gəldiklərini göstərən heç bir dəlil yoxdur.*¹⁴²

Bütün bu həqiqətlər təkamül nəzəriyyəsinin ən etibarlı dəlillərindən biri kimi təqdim edilən atın təkamülü sxemlərinin heç bir etibarlılığı olmayan xəyali ardıcılıqlar olduğunu göstərir. Digər növlər kimi atlar da təkamüllü bir əcdada sahib olmadan yaradılmışdırlar.

Ramapithecus

Ramapithecus təkamül nəzəriyyəsinin ən böyük və ən uzun müddət davam edən yanımlarından biri olaraq qəbul edilir. Bu ad, 1932-ci ildə Hindistanda olan və insanla meymun arasında 14 milyon il əvvəl meydana gələn ayrılığın ilk pilləsi olduğu iddia edilən qalıq qeydlərinə verilmişdi. Tapıldığı 1932-ci ildən, tamamilə bir səhv olduğu aydınlaşdığı 1982-ci ilə qədər, 50 il ərzində də təkamülçülər tərəfindən qəti bir dəlil olaraq istifadə edildi.

Amerikalı təkamülçü dr. *Elwyn Simons*, *Ramapithecus* haqqında "*Scientific American*"ın may 1977-ci il buraxılışında belə yazmışdı: "*Bu nəslə tükənmiş meymun hominid nəsil ağacımızdakı ilk halqalardan biridir. Tapılan yeni nümunələr onu insan təkamülündə layiq olduğu yerə yerləşdirmişdir*". Simons daha sonra arxayın bir şəkildə sözünə bunu da əlavə etdi: "*(Ramapithecus sayəsində) Homo növünə qədər olan yol, bir ziddiyyət qorxusu olmadan açılmışdır*".¹⁴³

*Ramapithecus*un insan təkamülündəki əhəmiyyəti Simonsun "*Time*" jurnalında dərc olunan noyabr 1977-ci il tarixli yazısından da aydın olurdu. Belə deyirdi: "*Sanki, ramapithecus insanın tam bir əcdadı olmaq üçün dizayn edilmişdir. Əgər əcdadımız deyilsə, əlimizdə heç bir qəti dəlil yoxdur*".¹⁴⁴

Dr. Robert Eckhardt tərəfindən 1972-ci ildə "*Scientific American*"da dərc olunan bir neçə səhifəlik məqalədə *dryopithecus* (nəslə tükənmiş bir qorilla növü) ilə *ramapithecus* dişləri arasında aparılan 24 müxtəlif ölçmə işinin nəticələrinə yer verilmişdi. Dr. Eckhardt bu ölçülərlə daha əvvəl şimpanzelər arasında apardığı ölçüləri müqayisə etmişdi. Bu müqayisələrə əsasən hələ də yaşayan şimpanzelərin dişləri arasındakı fərq, *ramapithecus* və *dryopithecus* arasındakı fərqdən daha çox idi. Eckhardt gəldiyi nəticəni belə yekunlaşdırırdı:

*Əgər hominid anlayışından nəzərdə tutulan şey, kiçik bir üzə və kiçik bir çənəyə sahib bir meymun deyilsə, bu müddət ərzində (14 milyon il əvvəl) hər hansı bir insan-meymun arası canlının yaşadığına dair əlimizdə heç bir dəlil yoxdur.*¹⁴⁵

Richard Leakeyin də eynilə Eckhardt kimi, *ramapithecus* haqqında bəzi şübhələri var idi. Leakeyə görə bir neçə çənə sümüyü əsasında *ramapithecus* haqqında qəti bir

mühakimə yürütmək hələki çox tezdi. Leakey bu fikirlərini *"ramapithecusun yeri əvəzolunmaz deyil və parçalanmış qalıq tapıntıları özüylə bir çox sual gətirir"*¹⁴⁶ deyərək yekunlaşdırırdı.

İnsanlardakı çənə quruluşunun meymunlardakı "U" formasının əksinə, danışmağa imkan verəcək şəkildə parabolik ("V" formalı) olduğu çoxdan məlum idi. *Ramapithecusun* isə insanlardakı kimi parabolik bir çənəyə sahib olduğu düşünülürdü.

1961-ci ildə Elwyn Simonsun *ramapithecusun* alt çənə parçasına söykənən YPM 13799 kodlu yanlış bərpa işləri nəticəsində kəsici dişlər istisna olmaqla, digər dişlərin tamamilə parabolik bir quruluşda olduğu görünürdü. Bu bərpa işləri bir çox yazıçı tərəfindən qəbul edilmiş və müxtəlif fəaliyyətlərdə istifadə edilmişdi. 1969-cu ildə Genet-Varcin cütlüyü isə eyni parçalardan istifadə etməklə eynilə meymunlardakı kimi "U" şəkilli tamamilə müxtəlif bərpa işlərinin aparıla biləcəyini göstərdilər. *Həm də yaşayan meymunlardan da ramapithecusun xüsusiyyətlərinə sahib olan bir çox növ vardı. Efiopiyanın hündür ərazilərində yaşayan bir pavian növü (theropithecus galada), eynilə ramapithecus və "australopithecine"də olduğu kimi qısa, dərin bir üzə və o biri meymunlara nisbətən kiçik kəsici və doğrayıcı dişlərə sahib idi.*

Bu yeni ara keçid formasının bir yanılma olduğu və nəslə tükənmiş bir oranqutandan başqa bir şey olmadığı isə *"Science"* jurnalında dərc olunan 1982-ci il tarixli "insanlar bir əcdadını itirir" başlıqlı məqalədə belə xəbər verildi:

*Harvard Universiteti paleoantropoloqlarından David Pilbeama görə, bu günə qədər əcdadlarımızdan olduğunu düşündüyümüz bir qrup canlı ailə ağacımızdan çıxardılır. Bir çox paleoantropoloq ramapithecusların bizim Afrika meymunlarından ayrılmağımızdan sonrakı məlum olan ən qədim əcdadlarımız olduğunu deyirdi. Ancaq bunlar bir neçə diş və çənə parçasına əsaslanırdı. Bəlkə də, Pilbeama görə böyük çənə və qalın mina təbəqəsiylə örtülmüş dişlər insan əcdadlarının xüsusiyyətlərini daşıyır; ancaq alt çənə sümüyünün yeri, bir-birinə yaxın gözlər, damağın forması kimi daha diqqətə çarpan xüsusiyyətlər bunun bir oranqutan əcdadı olduğunu göstərir.*¹⁴⁷

Turkana uşağı

Afrikada tapılan *homo erectus* nümunələrinin ən məşhuru, Keniyadakı Rudolf gölü yaxınlığında tapılan **"turkana uşağı"** qalığıdır. Bu qalığın sahibinin 12 yaşında bir uşaq olduğu və böyüdüüyü vaxt təxminən 1,83 m boyunda olacağı müəyyən olunmuşdur. Qalığın şaquli skelet quruluşu müasir insandan fərqlənir. Amerikalı paleoantropoloq Alan Walker *"orta bilik səviyyəsinə sahib bir patoloqun bu qalığın skeletiylə, müasir insanın skeletini bir-birindən fərqləndirməsinin çox çətin olduğunu"* deyir. Walker kəlləni gördüyündə güldüyünü, çünki kəllənin *"bir neandertal kəlləyə həddindən artıq dərəcədə*

bənzədiyini" yazır.148 Neandertallar müasir insanın bir irqidirlər. Bu səbəbdən də *homo erectus* da yenə müasir insanın bir irqidir.

Yuxarıdakı nəzəriyyəni müdafiə edən elm adamlarının gəldikləri nəticə, "*homo erectus homo sapiensdən fərqli bir növ deyil, homo sapiens daxilindəki bir irqdir*" şəklində də yekunlaşdırıla bilər. Bir insan irqi olan *homo erectus* ilə "insanın təkamülü" ssenarisində özündən əvvəl gələn meymunlar (*avstralopitek, ağıllı insan və homo rudolfensis*) arasında isə böyük bir fərq vardır. Yəni qalıq qeydlərində ortaya çıxan ilk insanlar təkamül prosesi olmadan, eyni anda və qəfildən ortaya çıxmışdırlar.

Lucy

Lucy 1974-cü ildə Amerikalı antropoloq Donald Johanson tərəfindən tapılan məşhur qalığın adıdır. Bir çox təkamülçü "Lucy"nin insanla onun meymunabənzər əcdadları arasındakı ara keçid forması olduğunu iddia etmişdir. Ancaq sonrakı illərdə aparılan tədqiqatlar "Lucy"nin yalnız nəslə tükənmiş bir meymun növü olduğunu göstərmişdir.

Lucy əvvəlki səhifələrdə bəhs edilən və bir meymun növü olduğu, insanın təkamülü ilə əlaqəsi olmadığı göstərilən *avstralopitek* sinfinə aid bir növü təmsil edir. Bu növün (*avstralopitek afarensis*) şimpanzelərlə eyni böyüklükdə bir beyni vardır, qabırğaları və çənə sümüyü müasir şimpanzelərlə eyni formada, qolları və qıçları canlının bir şimpanze kimi yeridiyini göstərir. Hətta çanaq sümüyü də şimpanzelərininki kimidir.149

Daha əvvəl də bəhs edildiyi kimi təkamülçülər "Lucy"nin daxil olduğu *avstralopitek* qrupuna aid canlıların meymun xüsusiyyətləri göstərmələrinə baxmayaraq, insanabənzər bir duruş və yeriyiş formasına sahib olduğunu irəli sürürlər. Halbuki aparılan tədqiqatlar bunun doğru olmadığını göstərmişdir. Harvard antropoloqlarından William Howells, "Lucy"nin yeriyiş formasının insanların yeriyiş formasına bir keçid olmadığını yazır:

*"Lucy"nin yeriyiş formasının tam olaraq aydınlaşmadığına və "Lucy"nin ehtiyaclarını müvəffəqiyyətlə ödəməsinə baxmayaraq, bizim yeriyişimizə keçidə bənzər bir şey olmadığına dair ümumi bir fikir birliyi var.*150

Kaliforniya Universitetindən antropologiya professoru Adrienne Zihlman "Lucy"nin qalığının piqme şimpanzeləri ilə diqqət çəkəcək şəkildə bənzər olduğunu ifadə edir.151

Elmi yazıçı dr. Jeremy Cherfas da "*New Scientist*" jurnalında dərc olunan yazısında "Lucy"nin kəllə quruluşu üçün belə deyir:

*"Lucy"nin avstralopitek afarensisdə olduğu kimi şimpanzelərinə bənzəyən bir kəlləsi və buna uyğun bir beyni var.*152

Məşhur fransız elmi jurnalı "*Science et Vie*" də may 1999-cu il buraxılışında jurnalın üz qabığında "Lucy"nin şəkildən istifadə etmişdir. "**Adieu Lucy**" (**Əlvida Lucy**) başlığının istifadə edildiyi yazıda, *avstralopitek* növündən olan meymunların insanın nəsil ağacından

çıxarılmasının lazım olduğunu yazmışdır. St W573 kodlu yeni bir *avstralopitek* qalığı tapıntısına əsaslanaraq yazılan məqalədə bu cümlələr qeyd olunur:

Yeni bir nəzəriyyə avstralopitek cinsinin insan nəslinin mənşəyi olmadığını deyir... St W573 üzərində tədqiqat işləri aparmağa səlahiyyəti çatan tək qadın tədqiqatçının gəldiyi nəticələr insanın əcdadlarıyla əlaqədar aktual nəzəriyyələrdən fərqli olaraq, hominid nəsil ağacını devirir. Beləcə bu nəsil ağacında olan insan və onun əcdadları hesab olunan meymun cinsinə aid olan böyük meymunlar aradan götürülür... Avstralopitek və homo növləri (insanlar) eyni budaqda yerləşmir və homo növlərinin (insanların) əcdadları hələ də kəşf olunmağı gözləyir.153

Amerikanın "USA Today" qəzetində Tim Friend tərəfindən qələmə alınan bir məqalədə isə insanın əcdadı olaraq göstərilən Lucy (*avstralopitek afarensis*) haqqında bu şərh verilir:

"Lucy"nin elmi adı avstralopitek afarensisdir. İndiki vaxtda yaşayan bonobo şimpanzelərinə çox bənzəyir: Kiçik bir beyin, qabağa çıxmış üz və böyük azı dişləri. Ancaq insanın əcdadı qəbul edilən "Lucy"nin bu xüsusiyyəti son on ildə gözdən düşdü. Bir çox mütəxəssis insanın mənşəyini Lucy kimi bir əcdada bağlamağın çox sadə bir yanaşma tərzii olduğunu qəbul edir.154

Bu yazıda Smitson Təbiət Tarixi Muzeyi İnsanın Mənşəyi Proqramı Sədri Richard Pottsun şərhələrinə də yer verilir. Buna görə də Potts və daha bir çox təkamülçü mütəxəssis, "Lucy"nin artıq insanın nəsil ağacından çıxarılmasının lazım olduğunu qəbul edir.155

KNM-ER 1470 (Homo rudolfensis)

Richard Leakey 2,8 milyon yaş verdiyi və "KNM-ER 1470" olaraq adlandırdığı kəlləni antropologiya tarixinin ən böyük kəşfi kimi təqdim etmiş və böyük əks-səda oyandırmışdı. *Avstralopitek* kimi kiçik bir kəllə həcmi olan, ancaq insani üzə sahib olan canlı Leakeyə görə *avstralopitek* ilə insan arasındakı itmiş halqa idi. Ancaq bir müddət sonra KNM-ER 1470 kəlləsinin elmi jurnalların üz qabığı olan "insani" üzü həqiqətdə kəllə parçalarını birləşdirərkən edilən -bəlkə də qəsdli- səhvlərin nəticəsi olduğu aydınlaşacaqdı. İnsan üzü anatomiyası üzərində fəaliyyət göstərən professor Tim Bromage 1992-ci ildə kompyuter simulyasiyalarının köməyiylə aşkarladığı bu həqiqəti belə yekunlaşdırır:

KNM-ER 1470 üzərində bərpa işləri həyata keçirilərkən, üz eynilə müasir insanlarda olduğu kimi demək olar ki, kəlləyə tam paralel bir şəkildə qurulmuşdu. Halbuki apardığımız tədqiqatlar üzün kəlləyə daha meyilli bir şəkildə qurulmuş olmasını tələb edir. Bu isə eynilə avstralopitekədə gördüyümüz meymunabənzər üz xüsusiyyətini meydana gətirir.156

Bu mövzuda təkamülçü paleoantropoloq J. E. Cronin isə belə deyir:

Kobud şəkildə formalaşdırılmış üz, azacıq kəllə genişliyi və böyük azı dişlər kimi ilkin xüsusiyyətlər, KNM-ER 1470-in avstralopitek ilə ortaq ilkin xüsusiyyətlərdir... KNM-ER 1470 digər ilkin insan nümunələri kimi, o biri incə quruluşlu avstralopiteklə quruluş baxımından bir çox ortaq xüsusiyyət daşıyır. Bu xüsusiyyətlər digər son homo nümunələrində (yəni homo erectusda) olmaz.157

Miçiqan Universitetindən C. Loring Brace isə, çənə və diş quruluşu üzərində apardığı analizlərdə 1470 kəlləsi haqqında yenə eyni nəticəyə gəlmişdir:

"Çənənin böyüklüyü və azı dişlərinin tutduğu yerin genişliyi, ER 1470-in bir avstralopitek aid üz və dişlərə sahib olduğunu göstərir".158

KNM-ER 1470 üzərində ən azı Leakey qədər tədqiqat aparmış Con Hopkins Universiteti paleoantropoloqu professor Alan Walker də, bu canlının homo erectus ya da homo rudolfensis kimi bir "homo", yəni insan növünə daxil edilməməsi, əksinə avstralopitek sinfinə daxil edilməsinin lazım olduğunu müdafiə edir.159

Bir sözlə, avstralopitek ilə homo erectus arasında bir keçid forması kimi göstərməyə çalışılan homo habilis ya da homo rudolfensis kimi təsnifatlar tamamilə xəyalidir. Bu canlılar bu gün bir çox tədqiqatçının qəbul etdiyi kimi, avstralopitek ardıcılığının bir üzvüdürlər. Bütün anatomik xüsusiyyətləri bu canlıların bir meymun növü olduqlarını göstərir.

Bu həqiqət Bernard Wood və Mark Collard adlı iki təkamülçü antropoloqun 1999-cu ildə "Science" jurnalında dərc olunan araşdırmalarıyla daha da diqqətə çarpan hala gəlmişdir. Wood və Collard homo habilis və homo rudolfensis (Skull 1470 növü) kateqoriyalarının xəyali olduğunu, əslində bu kateqoriyalara daxil edilən qalıqların avstralopitek təsnifatı daxilində öyrənilməsinin lazım olduğunu belə açıqlamışdılar:

Qalıq növləri, daha yaxın zamanda, tam beyin həcmi, dil qabiliyyəti mövzusunda çıxarışlar, əl funksiyası və daşdan alətlər düzəltmə bacarıqları mövzusunda fantastika kimi təməllərə əsaslanaraq, homo kateqoriyasına daxil edilmişdir. Bir neçə şey istisna olmaqla, bu (homo) cinsin insan təkamülündəki tərfi, istifadəsi və homonun sərhədinin müəyyənləşdirilməsi, sanki problemsiz bir fakt kimi qəbul edilmişdir. Amma... yeni tapıntılar, mövcud tapıntılara gətirilən yeni şərhələr və paleoantropoloji qeydlər üzərindəki məhdudlaşdırmalar, təsnifatları homo cinsinə daxil etmək üçün istifadə edilən meyarları etibarsız hala salır... Praktikada qalıqlaşmış hominid növləri, homo kateqoriyasına, dörd əsas meyardan biri və ya daha çoxuna görə daxil edilir... Halbuki indi bu meyarlardan heç birinin qənaətbəxş olmadığı aydın olmuşdur. Kəllə həcmi problemlidir, çünki mütləq beyin tutumunun bioloji bir əhəmiyyəti olduğu fərziyyəsi mübahisəlidir. Eyni şəkildə beynin ümumi görünüşündən danışma funksiyasına aid etibarlı bir nəticə çıxarılmayacağına dair olduqca qaneedici dəlillər vardır və beynin danışma ilə əlaqədar nahiyələrinin daha əvvəlki işlərin işarə etdiyinin əksinə yerli olmadığına dair dəlillər vardır...

Digər bir sözlə h. habilis və h. rudolfensisə aid qalıq tapıntıları əlavə olunduğunda, homo cinsi yaxşı bir cins deyil. Bu səbəblə də h. habilis və h. rudolfensis homo cinsindən

çıxarılmalıdır... Hələlik həm h. habilisin, həm də h. rudolfensisin avstralopitek cinsinə keçirilməsini təklif edirik.160

Wood və Collardın gəldiyi nəticə izah etdiyimiz həqiqəti təsdiqləyir: Tarixdə "ibtidai insan əcdadları" yoxdur. Bu şəkildə göstərilən canlılar əslində *avstralopitek* cinsinə daxil edilməsi lazım olan meymunlardır. Qalıq qeydləri bu nəslə tükənmiş meymunlar ilə qalıq qeydlərində qəfildən ortaya çıxan *homo*, yəni insan növü arasında heç bir təkamüllü əlaqə olmadığını göstərir.

Sahelanthropus tchadensis

Təkamül nəzəriyyəsinin insanın mənşəyi haqqındakı iddialarını süquta uğradan ən son tapıntılardan biri isə 2002-ci ilin yazında Orta Afrika ölkəsi olan Çadda tapılan və *sahelanthropus tchadensis* adı verilən qalıq oldu.

Bu qalıq təkamülçü ətrafları bir-birinə qatdı. Dünya səviyyəsində məşhur olan "Nature" jurnalı qalığı elan edən xəbərində **"tapılan yeni kəllə insanın təkamülü haqqındakı düşüncələrimizi tamamilə yox edə bilər"** dedi.161

Harvard Universitetindən Daniel Lieberman bu yeni tapıntının "kiçik bir nüvə bombası qədər təsirli olacağı"nı dedi.162

Bunun səbəbi tapılan qalığın 7 milyon il yaşında olmasına baxmayaraq, "insanın ən qədim əcdadı" olduğu iddia edilən və 5 milyon il yaşındakı *avstralopitek* cinsindən olan meymunlara nisbətən (təkamülçülərin bu günə qədər əsas götürdükleri meyarlara görə) daha "insani" bir quruluşa sahib olması idi. Bu vəziyyət həqiqətdə hamısı nəslə tükənmiş meymun növləri arasında ən subyektiv və ön fikirli olan "insana bənzərlik" meyarlarına əsasən yaradılan təkamüllü əlaqələrin tamamilə xəyali olduğunu göstərirdi.

John Whitfield 11 İyul 2002-ci il tarixli "Nature" jurnalında dərc olunan "Oldest Member of Human Family Found" (İnsan Ailəsinin Ən Qədim Üzvü Tapıldı) başlıqlı məqaləsində Corc Vaşinqton Universitetindən təkamülçü antropoloq Bernard Wooddan sitat gətirərək bu fikri təsdiqləyirdi:

Universitetdə oxumağa başladığım 1963-cü ildə, insanın təkamülü bir nərdivan kimi görünürdü. Bu nərdivanın pillələri meymundan insana doğru irəliləyən və hər mərhələsi əvvəlkindən daha az meymunabənzər bir cərgə ara keçid formasından meydana gəlirdi... Amma indi insanın təkamülü (qarmaqarışiq) kola bənzəyir... Qalıqların bir-biriylə necə bir əlaqəyə malik olduğu və hər hansı birinin həqiqətən insanın əcdadı olub olmadığı hələ də mübahisəlidir.163

Yeni tapılan meymun qalığı mövzusunda "Nature" jurnalının redaktoru və aparıcı bir paleoantropoloq olan Henry Geenin etdiyi şərhlər ən əhəmiyyətli idi. Gee, "The Guardian"

qəzetində dərc olunan yazısında qalıq üzərində edilən mübahisələrə toxunur və belə yazırdı:

Nəticə nə olursa olsun bu kəllə bir daha və qəti olaraq göstərmişdir ki, keçmişdən bəri qəbul edilən (insanla meymun arasındakı) 'itmiş halqa' düşüncəsi axmaq bir düşüncədir... Hal-hazırda çox aydın şəkildə görülməlidir ki, onsuz da itmiş halqa düşüncəsi artıq tamamilə öz etibarlılığını itirmişdir.164

Orrorin tugensis

2000-ci ildə tapılan və Milenyum Adamı olaraq xatırlanan *Orrorin tugensis* isə on iki kiçik qalıq tapıntısına əsaslanan bir növdür. Qalıqları tapan fransız tədqiqatçılar Martin Pickford (Collège de France) və Brigitte Senut (Milli Təbiət Tarixləri Muzeyi, Paris) bu növün iki ayaq üzərində yeriyən canlılar olduğunu iddia etmələrinə baxmayaraq, bu fikir təkamülçülər arasında belə yayılmayıb. Bir çox təkamülçü bunun iki ayaq üzərində yeriyən bir növ ola bilməyəcəyini düşünür. London Universitetindən professor Leslie Aiello, bu növün iki ayaq üzərində yeridiyi iddiasının möhkəm təməllərə əsaslanmadığı, hətta bu növün insanların deyil, meymunların əcdadı ola biləcəyini düşünür.165

Orrorin tugensis qalığının insana aid bir qalıq olduğunu qəbul etmək istəyən təkamülçülər, bu vəziyyətdə dəfələrlə təbliğatını apardıqları Lucy qalığını zibilə atmaq məcburiyyətində qalmışdılar. Çünki *o. tugensis* tapan tədqiqatçılar bu növün görünüş baxımından *homo* cinsinə "*australopithecine*"lərdən, yəni "*Lucy*"nin də daxil olduğu *avstralopitek afarensis* və *a. anamensis* növlərindən daha yaxın olduğunu irəli sürürlər. Tədqiqatçılar təkamülün geriləmiş ola bilməyəcəyini müdafiə edir və *avstralopitek* cinsinin nəsil ağacından çıxarılmasını tələb edirlər.166

Nəticə etibarilə *o. tugensis* təkamülçülərin xəyali həyat ağacını mürəkkəbləşdirən və təkamülçüləri çıxılmaz vəziyyətdə qoyan başqa bir qalıq olaraq ədəbiyyatdakı yerini almışdır.

Yeni Java qalığı Sm4

İndoneziyanın Sambungman bölgəsində Pleystosen dövrünə (dövrümüzdən 1,8 milyon-10 000 il əvvəlki dövr) aid olduğu ifadə edilən və kalvaryumdan (üst kəllə sümüyündən) ibarət bir qalıq tapıldı. Təkamülçü tədqiqatçılar beyin həcmi 1006 cm³ olan bu kəllə qutusunun insanın guya ibtidai əcdadlarından olan müasir insana doğru bir ara keçid addım olduğunu irəli sürdülər. Bir sözlə "Sm 4" olaraq bilinən qalığın Javada daha əvvəl ələ keçirilmiş *homo erectus* nümunələri (Sangiran və Ngandong) arasında bir

təkamüllü keçid forması olduğu iddia edildi. Həm də Sm 4 qalığının əhəmiyyətli bir xüsusiyyətinin beyin kökü nahiyəsinin o biri Java nümunələrinə görə daha hərəkətli olduğu və bu xüsusiyyətiylə *homo sapiensə* bənzədiyi irəli sürüldü. Ancaq bu iddialar təkamülçü ön fikirlərə əsaslanırdı.

Təkamülçülər *homo erectus* qalıqlarını ibtidai insan olaraq xarakterizə edir və bunları xəyali nəsil ağaclarında guya "ara növ" kimi göstəririlər. Halbuki əvvəlki hissələrdə nəzərdən keçirildiyi kimi *homo erectusun* dövrümüzün insanı olan *homo sapienslə* eyni dövrdə yaşadığını göstərən dəlillər vardır.

Həm də tədqiqatçılar beyin həcmi 1006 sm^3 olaraq hesablanan kəllənin böyük ehtimalla gənc ya da orta yaşlı bir kişiyyə aid olduğunu güman edirlər. Ən böyük meymun kəlləsinin həcmnin 650 sm^3 -i keçmədiyi düşünülə, bunun bir insana aid olduğu dəqiqləşər. Qaş xətləri araşdırıldığında bunların dövrümüzdəki hər hansı bir insanda olması ən məqbul ölçülərdə olduğu aydınlaşır. Belə ki, bu insan indiki vaxtda yaşasa və izdihamlı bir yerdə müasir paltarlarla yerisəydi, o heç kim qəribə gəlməzdi.

Qalıq tapıntısını qiymətləndirən Amerikan Təbiət Tarixi Muzeyinin paleoantropoloqlarından Kenneth Mowbray bir təkamülçü olmasına baxmayaraq, Sm 4 qalığının bir ara növ olaraq təsnif edilməsinə qarşı çıxır, İndoneziya kəllə qalıqlarında müşahidə olunan fərqlərin hər hansı bir növ daxilində müşahidə olunmasının təbii müxtəliflikdən qaynaqlandığını ifadə edir. Mowbray "*National Geographic*"in internet saytındakı şərhində bunları söyləyir:

Əgər müasir insan populyasiyalarına baxsanız, qısa və yumru başlı insanlar; uzun və ensiz başlı insanlar görərsiniz; bunlar hər hansı bir populyasiya daxilində görünməsi normal variasiyalardır.167

Bir sözlə, "Sm 4" qalığı üzərində edilən təkamülçü fərziyyələr elmi dəlillərə əsaslanmır. "Sm4" ara keçid formasına deyil, insana aid bir qalıqdır.

Ardipithecus ramidus kaddaba

2001-ci ildə Kaliforniya Universiteti antropoloqlarından Haile Selaisinin Efiopiyada tapdığı və *ardipithecus ramidus kaddaba* adı verilən qalığın insanın ilk əcdadı olduğu iddia edildi və hətta qalığın təkamülçülərin 150 ildən bəri tapmağı ümid etdikləri yarı insan-yarı meymun bir varlıq olduğu irəli sürüldü. 12 İyul 2001-ci il tarixli "*Nature*" və 13 İyul 2001-ci il tarixli "*Science*" jurnallarında elan olunan xəbərə, "*Time*" kimi jurnallarda da səhifələr boyu yer verildi.168

Ancaq bəhs olunan qalıqla əlaqədar xəbərlərdə bir çox ziddiyyət vardı və təkamülçülər belə bu canlı qalığını insanın guya təkamülündə bir ara keçid qalıq olaraq qəbul etməyin mübahisə mövzusu olacağını qəbul edirdilər. Məsələn, tədqiqatın

nəticələrinin dərc olunduğu "Nature" jurnalının təcrübəli redaktoru Henry Gee tərəfindən jurnalın 12 iyul 2001-ci il tarixli buraxılışında qələmə alınan "Return to the Planet of Apes" (Meymunların Planetinə Çevriliş) başlıqlı məqalədə bu qalıqlardan yola çıxılaraq belə bir təsvirin mübahisə mövzusu olacağı ifadə edilmişdir:

A. r. kadabbanın bir alt növ kimi təsvir olunması mübahisə mövzusu olacaq...

Buna baxmayaraq tamamilə təkamülçü ön mühakimələrə əsaslanaraq, qalıq "ibtidai" insan növü deyə şərh olunmuş və təkamül nəsil ağacında boş qaldığı düşünülen bir yerə yerləşməsi daha münasib görülmüşdür.

Henry Geenin tənqidində bəhs olunan təkamülçü şərhlərin niyə həqiqətləri əks etdirmədiyi də açıqlanmışdır. Gee bu sümüklərə baxıldığında bu canlıların həyat stilləri, davranışları haqqında bir çox ehtimaldan bəhs edilə biləcəyini, ancaq bunların heç bir şəkildə elmi baxımdan qanəedici şərhlər ola bilməyəcəyini ifadə edir;

İrəli sürüləcək bu ehtimalların qanəedici olub olmayacağı isə öz özlüyündə bir problemdir.

Bir sözlə dilə gətirilən bu həqiqətlər şimpanze ilə insan arasındakı guya təkamül əlaqəsinin dayaqsız olduğunu açıq şəkildə ortaya qoyur.

İndi bu qalıqla əlaqədar təkamülçü elm adamlarının sərgilədikləri ziddiyyətləri ardıcılıqla nəzərdən keçirək.

1. Sümüklər bir-birindən kilometrərlə uzaqda və müxtəlif tarixlərdə tapılmışdır:

Tapılan qalıq yeddi sümük parçasından və 4 dişdən ibarətdir. "Time" jurnalı tək bir ayaq barmağı sümüyünü göstərərək "bu sümüyün canlının iki ayağı üzərində dayandığını göstərdiyini" iddia edir. Ancaq 8 səhifəlik yazının son səhifəsində bu ayaq barmağı sümüyünün digər sümüklərdən 16 km (10 mil) qabaqda tapıldığı ifadə edilir. "Nature"dəki orijinal hesabat araşdırıldığında daha da dəhşətli bir vəziyyətlə qarşılaşıldı. Bu hesabatda *ardipithecusun* sümüklərinin əslində "1997-ci ildən etibarən 5 fərqli bölgədən 11 müxtəlif insana aid nümunələrdən" toplandığı açıqlanır. Ayaq barmağı sümüyü isə 1999-cu ildə tapılmışdır və o biri sümüklərdən də 0,6 milyon il daha gəncdir. **Yəni bütün tapılan sümüklər eyni canlıya aid deyil və hətta eyni dövrdə yaşayan canlılara da aid deyil.** Bu şəkildə toplanmış sümüklərə baxaraq bir canlının xüsusiyyətləri haqqında şərhlər etmək və bu canlıyı insanın təkamülündə hər hansı bir yerə yerləşdirməyə çalışmaq elmlə əlaqəsi olmayan bir təbliğatdan başqa bir şey deyil.

2. Qalığın diş quruluşu xəyali insanın təkamülü ağacı baxımından ziddiyyətlər ehtiva edir:

A. r. *kaddaba* görünüş cəhətdən Tim Whitenin 1992-ci ildə tapdığı *ardipithecus ramidus* adlı qalıq ilə ortaq xüsusiyyətlərə sahib olduğu üçün *ardipithecus* qrupundan hesab olunmuşdur. Ancaq, qalığın diş quruluşu bu qruplaşdırma əməliyyatı üçün əhəmiyyətli bir ziddiyyət meydana gətirir. Çünki tapılan qalıq, 1992-ci ildə tapılan qalıqdan 1,5 milyon il daha yaşlıdır. Ancaq "Time" jurnalında da ifadə edildiyinə görə 4,4 milyon illik *ramidusun* dişləri 5,8 milyon illik *kadabbanın* dişlərindən daha çox meymunabənzər xüsusiyyətlər daşıyır. Yəni gənc olan qalığın dişləri yaşlı olana nisbətən daha çox meymunabənzər xüsusiyyətə malikdir. Halbuki təkamül nəzəriyyəsinə görə vaxt keçdikcə meymunabənzər xüsusiyyətlər getdikcə yox olmalıdır. Təkamülçülər tərəfindən əhəmiyyətsiz bir məlumat kimi nəql edilən bu həqiqət, sözügedən meymun-insan xəyali ardıcılığının əsassızlıqlarla dolu olduğunu göstərməsi baxımından əhəmiyyətlidir.

Antropologiya professoru və Arizona Dövlət Universitetində İnsanın Mənşəyi İnstitutunun direktoru olan Donald Johanson bu mövzuda edilən ön mühakiməli təsnifatı belə ifadə edir:

*5,5 milyon illik qalıqları 4,4 milyon illik qalıqlarla eyni növlərin üzvləri olaraq yan-yanaya qoyduğunuzda bunların bir ağac üzərindəki incə budaqlar ola biləcəyini diqqətə almazsınız. Hər şey düz bir xəttə yerləşməyə məcbur edilmişdir.*169

3. Bu canlı nəslə tükənmiş bir şimpanze növüdür

Bəzi təkamülçülər *ardipithecusun* insanlar və şimpanzelər arasındakı zəncirin bir halqası olduğunu qəbul edirlər. Ancaq Henry Gee bu qalığın insandan çox şimpanzəyə bənzədiyini ifadə edir.

"Science" jurnalının 13 iyul 2001-ci il tarixli buraxılışında bəhs olunan qalıqla əlaqədar dərc olunan yazıda Corc Vaşinqton Universitetindən Bernard Woodun bu şərhinə yer verilir:

Bu tapıntı insan və ya şimpanze əcdadı kateqoriyalarından birinə aid etmə məcburiyyəti hiss etmək səhvdir.

"Time" jurnalında isə Woodun bu sözlərinə yer verilir:

Bu bir insan əcdadı ya da şimpanze əcdadı olaraq təsnif edilməsi mümkün olmayan bir varlığın ilk nümunəsidir. Lakin bu onun hər ikisinin də ortaq bir əcdadı olduğunu göstərməz. Deyəsən quyruğu bu eşşəyə aid etmək çox çətin olacaq.

Təkamülçülər nəslə tükənmiş meymun növlərini insan ilə şimpanze arasındakı zəncirin bir parçası olaraq göstərməyə çalışırlar. Quyruqsuz meymunun latınca qarşılığı olan "*-pithecus*" əlavəsi ilə adlandırılan bu canlılar əslində növü tükənmiş quyruqsuz meymunlardır və insanın təkamülü üçün heç bir dəlil təşkil etmirlər. İnsanın guya əcdadı olaraq ifadə edilən qalıqlar əslində nəslə tükənmiş şimpanzelərdir. Məsələn, ən məşhur "-

pithecus" nümunəsi olan "Lucy"nin (*australopithecus afarensis*) şimpanzelərlə eyni böyüklükdə beyni vardır, qabırğaları və çənə sümüyü şimpanzelərlə eyni formadadır, qolları və qıçları canlının bir şimpanze kimi yeridiyini göstərir. Hətta çanaq sümüyü də şimpanzelərinki kimidir.170

Paleontologiya elmində dünyanın ən hörmətə layiq nüfuzlu şəxslərindən biri olaraq göstərilən John Mastropaolo isə ayaq barmağını şəxsən özü araşdırıb vəziyyətdən əmin olmaq istədi; *kadabbanın* barmağını insan, şimpanze və pavian barmağıyla müqayisə etdi. Anatomik meyarları riyazi baxımdan müqayisə edən Mastropaolonun gəldiyi nəticələr çox fərqli idi. Barmaq, şimpanze və pavian barmağına bənzəmirdi. İnsan barmağıyla olan bənzərliyi isə qeyri-kafi idi. Mastropaolonun təsbitləri Amerikan Fizioloji Dərnəyinin təşkil etdiyi San Diyeqo konfransında 27 avqust 2002-ci ildə açıqlandı. Yazının nəticəsində iki ayaq üzərində yeriyən təkamüllü əcdad təsbitinin xəyal gücünə əsaslandığı belə ifadə edilirdi:

Qalıq sümükləri üzərində aparılan obyektiv nəsil analizləri Haile-Selassienin çıxarışlarının zorakı fərziyyələr olduğunu sübut edir.171

Nəticə etibarilə bəhs olan *ardipithecus ramidus kadabba* qalığı da "Nature" jurnalında da ifadə edildiyi kimi şimpanzeyə bənzəyir və insanın mənşəyi ilə heç bir əlaqəsi yoxdur.

Kenyanthropus platyops

2001-ci ildə tapılan və düz bir üzə sahib olduğu üçün "düz üzlü adam" (flat faced man) olaraq adlandırılan *kenyanthropus platyops* adlı qalıq özünü tapan Meave Leakey və qrupu tərəfindən insanın əcdadı olaraq ictimaiyyətə elan olundu. Halbuki, bu 3,5 milyon illik kəllə təkamülçülərin xəyali "insanın təkamülünü göstərən nəsil ağacı"nı alt-üst edir, ziddiyyətləri daha da mürəkkəbləşdirirdi.

Dünyanın ən aparıcı təkamülçülərinin belə xəyali sxemlərində heç bir yerə qoya bilmədikləri bu qalıq, özündən sonra yaşamış olan bəzi meymun növlərinə (Lucy kimi) görə təkamülçü meyarlar baxımından daha inkişaf etmiş xüsusiyyətlərə sahib idi. Bu səbəblə də fərqli xüsusiyyətlərə sahib olan bu qalıq təkamülçülərin bütün sxemini alt-üst edirdi. Çünki bu qalığı hara yerləşdirəcəklərini bilmirdilər.

Əslində bu günə qədər tapılan və burada da ələ alınan qalıqların hamısına baxıldığında meymunla orta q bir əcdaddan təkamülləşən, yavaş-yavaş insana doğru yüksələn bir "təkamül sxemi" olmadığı açıq şəkildə görünür. Əksinə sxemdə tamamilə bir qarışıqlıq hakimdir.

BBC-in internet sahifəsində bu qalıqla əlaqədar xəbərdə göstərilən sxemdə də bu qarışıqlıq vurğulanmışdır. "**Qarışıq insanabənzər nəsil ağacı**" olaraq göstərilən sxemdə

heç bir nizamlı inkişaf olmadığı, əksinə bütün qalıq tapıntılarının bir-biriylə tamamilə əlaqəsiz xüsusiyyətlərə sahib olduqları müşahidə olunur. Sxemin altında da bu şərhə yer verilmişdir:

Elm adamları fərqli insanabənzər qalıqları bir-birləriylə əlaqələndirmə mövzusunda çətinlik çəkirlər.172

Corc Vaşinqton Universitetinin antropologiya bölməsindən Daniel E. Lieberman isə, "Nature" jurnalında dərc olunan məqaləsində *kenyanthropus platyops* haqqında bu şərhə vermişdir:

İnsanın təkamül tarixi çox mürəkkəb olub, həll oluna bilməmişdir. Hal-hazırda 3,5 milyon illik başqa bir növün tapılması ilə vəziyyət daha da qarışacaq kimi görünür... Kenyanthropus platyopsun bədən quruluşu əsasən insanın təkamülü və növlərin davranışı mövzuları barəsində özü ilə bir çox sual gətirir. Məsələn, niyə qeyri-adi bir şəkildə kiçik bir çənə dişinə və önə doğru qövsü çənə sümüyü olan böyük bir düz üzə eyni anda sahibdir? Böyük üzü və bənzər şəkildə yerləşdirilmiş çənə sümüyü olan bütün digər insanabənzər növlərin böyük bir dişi vardır. K. platyopsun qarşımızdakı bir neçə il ərzindəki ən əsas rolunun, birlikləri korlayıcı və insanabənzər varlıqlar arasındakı təkamüllü əlaqənin tədqiqatlarında qarşılaşılan qarışıqlığı vurğulayıcı bir rola sahib olacağını düşünürəm.173

BBC isə xəbəri "Düz Üzlü Adam Bir Tapmacadır", "Ağıl Qarışdıran Mənzərə", "Elmi Ziddiyyət" başlıqları ilə vermiş və xəbərdə belə deyilmişdir:

"Meave Leakey qrupu və Keniya Milli Muzeyinin kəşfi, onsuz da bulanıq olan insanın təkamülü cədvəlini daha da bulandırır".174

London Universiteti Kollecindən tanınmış təkamülçü dr. Fred Spoor isə yeni tapılan qalıq üçün *"gündəmə bir çox sual gətirdi"* şərhini vermişdir.175

Bir sözlə, təkamül nəzəriyyəsi bu şərh və etiraflardan da göründüyü kimi böyük bir çıxılmaz vəziyyətdədir. Xüsusilə də paleontologiya sahəsindəki hər yeni tapıntı təkamül nəzəriyyəsinə daha yeni bir ziddiyyət gətirir. İnsanın guya təkamülü üçün xəyali bir sxem müəyyənləşdirən təkamülçülər, nəslə tükənmiş müxtəlif meymun növlərinə və insan irqlərinə aid qalıqları arxa-arkaya düzərək sxemlərinə uyğun hala gətirməyə çalışırlar, ancaq heç bir qalıq sxemlərinə uyğun gəlmir. Çünki insan meymunla ortaq bir əcdaddan təkamülləşməmişdir. İnsanlar tarix boyu həmişə insan olmuşlar, meymunlar da həmişə meymun olaraq qalmışlar. Bu səbəblə də təkamül nəzəriyyəsi hər yeni elmi kəşflə yenə bir çıxılmaz vəziyyətə düşəcək.

Dmanisi kəllələri

2002-ci ildə Gürcüstanın paytaxtı Tiflis yaxınlığında Dmanisi bölgəsində 3 kəllə qalığı tapıldı. Bəzi təkamülçülər bu kəllələri guya insanın əcdadları olan ara keçid formaları kimi təqdim etmək istəyərkən, bir çox təkamülçü bu kəllələrin bəzi təkamülçü iddiaları "alt-üst etdiyi"ni etiraf etmək məcburiyyətində qaldı. Bu şəxslərdən biri olan Harvard Universitetindən Daniel Lieberman bu kəllənin, bəzi kəslərin ilk insanların Afrikadan köç etmələriylə əlaqədar düşüncələrini alt-üst edəcəyini dedi. 176

"Science" jurnalında isə üç kəllə qalığı üçün bu şərh verildi:

Hamısı bir yerdə araşdırıldığında Dmanisi kəllələri əcdadlarımızın Afrikanı daha əvvəl, təkamülün daha əvvəlki mərhələlərində, yəni ehtimal olunandan xeyli əvvəl tərəkətdiyini göstərir. Ancaq Dmanisi qalıqları insanın təkamül ağacında tam olaraq hansı yerə uyğun gəlirlər?, bir və ya bir neçə növümü təmsil edirlər? Bu suallar bir mübahisənin başlamasını alovlandırır.177

Təkamülçülər tapılan kəllələri necə təsnif edəcəklərinə qərar verə bilmədilər və hər biri ortaya ayrı bir fikir qoydu. "Science" jurnalında təkamülçülərin bu fikirlərinə yer verildi:

Qrup, yeni kəlləni əvvəlki iki kəllə kimi homo erectus olaraq təsnif edir... Əslində yeni kəllənin bəzi xüsusiyyətləri h. habilisə bənzəyir... Rightmire: "Əslində, əgər tədqiqatçılar ilk olaraq bu qalıqları tapsaydılar, onda bunları h. habilis olaraq təsnif edərdilər" deyir.178

Yəni Rightmireyə görə bu qalığın *h. erectus* olaraq təsnif edilməsinin səbəbi bu qalıqla eyni ərazidə tapılan digər qalıqların *h. erectus* olaraq təsnif edilməsiydi. Bu ifadələr qalıqların tamamilə təkamülçülərin istəklərinə, ön fikirlərinə və ümidlərinə görə müəyyənləşdirildiyinin bir ifadəsidir.

Amerikan Təbiət Tarixi Muzeyi antropoloqlarından İan Tattersall isə, yeni qalıqları nə *h. erectus*, nə də *h. habilis* olaraq təsnif etmədi və bu şərh verdi:

Bu nümunə ilk insanın hansı xüsusiyyətlərə sahib olduğunu yenidən nəzərdən keçirməyimizin lazım olduğunu vurğulayır.179

"National Geographic" jurnalı isə yeni qalığı **"kəllə qalığı Afrikadan çıxış nəzəriyyəsinə qarşı çıxır"** başlığı ilə xəbər verdi. Bu məqalədə Gürcüstandakı tədqiqatı aparan və sözügedən qalığı tapan David Lardkipanidzenin bu ifadələrinə yer verildi:

Dmanisidə tapılan hominidlər arasındakı müxtəliflik bunların həqiqətdə kim olduqlarını başa düşməyi çətinləşdirir. Bu müxtəliflik elm adamlarını 'homonun mənasını təkrar düşünməyə məcbur edir.180

Eyni qazıntı qrupuna daxil olan və həmçinin Şimali Texas Universitetinin arxeoloqu olan Reid Ferring isə bu mövzuda bunları demişdir:

Dmanis qalığı o dövrdə mövcud olmasını gözlədiyimiz hər hansı bir insan qrupundan xeyli fərqli xüsusiyyətlər göstərir.181

Bu qalıqlar haqqında müxtəlif açıqlamalar gətirən təkamülçülər yalnız bu kəslərlə məhdudlaşmır. Nyu York Siti Universitetindən Eric Delson, Pensilvaniya Dövlət Universitetindən Alan Walker, Miçigan Universitetindən Milford Wolpoff kimi təkamülçülər də, qalıq haqqında bir-birindən fərqli fikirlər irəli sürdülər.

Təkamül nəzəriyyəsi elmi dəlillərə əsaslanmayan uydurma ssenarilərlə, təbliğat üsulları ilə dəstəklənən bir nəzəriyyə olduğu üçün, təkamül nəzəriyyəsini dəstəkləyən bir qalıq tapmaq da qeyri-mümkündür. Darvinistlər xəyali bir təbiət tarixi yazıblar və qalıqların da buna uyğun gəlməsini istəyiblər. Halbuki bunun tam əksi reallaşır, hər yeni tapılan qalıq təkamül nəzəriyyəsini bir az daha çıxılmaz vəziyyətə salır.

Piltown Adamı adındakı saxta qalıq

Məşhur bir doktor və həmçinin də həvəskar bir paleontoloq olan Charles Dawson 1912-ci ildə İngiltərədə Piltown yaxınlığındakı bir çuxurda bir çənə sümüyü və bir kəllə parçası tapdığı iddiasıyla ortaya çıxdı. Çənə sümüyü meymun çənəsinə bənzəməsinə baxmayaraq, dişlər və kəllə insanınkılara bənzəyirdi. Bu nümunələrə "Piltown Adamı" adı verildi, 500 min illik bir tarix verildi və müxtəlif muzeylərdə insanın guya təkamülünə qəti bir dəlil olaraq göstərildi. 40 ildən çox bir müddət ərzində, haqqında bir çox elmi məqalə yazıldı, şərhlər edilərək şəkillər çəkildi. Dünyanın müxtəlif universitetlərindən 500-dən çox alim, Piltown Adamı haqqında doktorluq dissertasiyası hazırladı.¹⁸² Tanınmış Amerikalı paleoantropoloq H. F. Osborn da 1935-ci ildə "British Museum"u ziyarət edəndə *"təbiət sürprizlərlə doludur; bu, bəşəriyyət tarixindən əvvəlki dövrlər haqqında əhəmiyyətli bir fikirdir"* şərhini verdi.¹⁸³

1949-cu ildə isə "British Museum"un paleontologiya bölməsindən Kenneth Oakley yeni bir yaş müəyyənləşdirmə metodu olan "flüor sınağı" metodunu, bəzi köhnə qalıqlar üzərində sınaqdan keçirmək istədi. Bu üsulla Piltown Adamı qalığı üzərində də bir sınaq aparıldı. Nəticə çox təəccüblü idi. Aparılan sınaq nəticəsində Piltown Adamının çənə sümüyündə flüordan əsər-əlamət olmadığı məlum oldu. Bu nəticə çənə sümüyünün torpağın altında bir neçə ildən çox qalmadığını göstərirdi. Az miqdarda flüora sahib olan kəllə isə, yalnız bir neçə min illik olmalı idi.

Flüor metoduna əsaslanaraq aparılan sonrakı xronoloji tədqiqatlar, kəllənin tarixinin ancaq bir neçə min illik olduğunu göstərdi. Çənə sümüyündəki dişlərin isə süni olaraq yeyildiyini, qalıqların yanında tapılan ilkin vasitələrin isə polad alətlərlə yonulmuş adi bir təqlid olduğu məlum oldu. Bu saxtakarlıq Weinerin ətraflı bir şəkildə apardığı analizlərlə 1953-cü ildə qəti olaraq ortaya çıxarıldı. **Kəllə 500 il yaşındakı bir insana, çənə sümüyü də yeni ölmüş bir oranqutana aid idi!** Dişlər, insana aid olduğu təəssüratını vermək üçün sonradan xüsusi olaraq əlavə olunmuş və cərgəylə düzülmüş, oynaq yerləri isə yonulmuşdu. Daha sonra da bütün parçalar köhnə görünmələri məqsədiylə kalium-

dixromat ilə ləkələnildirilmişdi. Bu ləkələr sümüklər turşuya batırıldığı vaxt yox olurdu. *Saxtakarlığı ortaya çıxaran qrupdan olan Le Gros Clark, "dişlərə köhnəlmə təəssüratını vermək üçün, süni şəkildə bəzi dəyişikliklərin aparıldığı o qədər aydındır ki, necə ola bilər ki, bu izlər diqqətdən qaçmış ola bilər?"* deyərək təəccübləndiyini gizlədə bilmirdi.¹⁸⁴ Bütün bu hadisələrdən sonra Piltdown Adamı 40 ildən çox müddətdir ki, sərgilənməkdə olduğu "British Museum"dan tələm-tələsik çıxarıldı.

Nebraska Adamı qalmaqalı

1922-ci ildə Amerikan Təbiət Tarix Muzeyi müdir Henry Fairfield Osborn, Qərbi Nebraskadakı İlan Dərəsi yaxınlığında Pliosen dövrünə aid bir azı dişi qalığı tapdığını xəbər verdi. Bu diş iddiaya əsasən insan və meymunların orta xüsusiyyətlərini daşıyırdı. Çox keçmədən mövzuyla əlaqədar çox böyük elmi mübahisələr başladı. Bəziləri bu diş *pithecanthropus erectus* olaraq şərh edir, bəziləri isə bunun insana daha yaxın olduğunu deyirdilər. Böyük mübahisələrə səbəb olan bu qalığa "Nebraska Adamı" adı verildi. Bu qalığa tezliklə "elmi" ad da verildi: *Hesperopithecus haroldcooki*.

Bir çox nüfuzlu şəxs Osbornu dəstəklədi. Bu tək dişə əsaslanaraq Nebraska Adamının kəllə və bədəninin bərpa şəkilləri çəkildi. Hətta daha da irəli gedilərək Nebraska Adamının arvadı və uşaqlarının təbii mühitdə ailəvi şəkilləri də göstərildi.

Bütün bu ssenarilər tək bir dişdən çıxarılmışdı. Təkamülçülər bu "xəyali adamı" o dərəcədə mənimsədilər ki, William Bryan adlı bir tədqiqatçı tək bir azı dişinə əsaslanaraq bu qədər qəti hökmlə qərar verilməsinə qarşı çıxdıqda bütün diqqətləri öz üzərinə çəkdi.

Ancaq 1927-ci ildə skeletin digər parçaları da tapıldı. Tapılan yeni parçalara əsasən bu diş nə meymuna, nə də insana aid idi. Dişin *prosthennops* cinsinə aid olan vəhşi Amerika donuzunun nəslə tükənmiş bir növünə aid olduğu məlum oldu. William Gregory bu yanılmanı xəbər verdiyi "Science" jurnalında dərc etdiyi məqaləsinə belə bir başlıq vermişdi: "Göründüyü kimi *hesperopithecus* nə meymun, nə də insandır".¹⁸⁵ Nəticədə "*hesperopithecus haroldcooki*"nin və "ailəsi"nin bütün şəkilləri təcili surətdə ədəbiyyatdan çıxarıldı.

Archaeoraptor adındakı saxta dino-quş

Təkamül nəzəriyyəsinin müdafiəçiləri *arxeopteriksdə* axtarıqlarını tapa bilmədiklərindən ötrü 1990-cı illərdə digər bəzi qalıqlara bel bağladılar və bu illərdə dünya mediasında bir sıra "dino-quş qalığı" iddiası özünü göstərdi. Ancaq bu iddiaların yanlış bir şərh və hətta bir saxtakarlıq nümunəsi olduğu isə qısa bir müddətdə aydınlaşdı.

"Dino-quş" iddialarının ilk nümunəsi 1996-cı ildə böyük bir media təbliğatı ilə gündəmə gətirilən "Çində tapılan tüklü dinozavr qalıqları" hekayəsi idi. *Sinosauropteryx* adı verilən bir sürünən qalığı tapılmışdı, ancaq qalığı nəzərdən keçirən bəzi təkamülçü paleontoloqlar bunun bilinən sürünənlərin əksinə quş tüklərinə sahib olduğunu irəli sürdülər. Halbuki bir il sonra aparılan araşdırmalarda qalığın əslində quş tükünə bənzər heç bir quruluşa sahib olmadığı aydınlaşdı. "Science" jurnalında dərc olunan "Plucking the Feathered Dinosaur" (Tüklü Dinozavrın Tüklərini Yolmaq) başlıklı bir məqalədə, təkamülçü paleontoloqlar tərəfindən "tük" hesab edilən quruluşların əslində tüklərlə əlaqəsinin olmadığı ifadə edilirdi:

Bir il əvvəl paleontoloqlar "tüklü dinozavr"a aid fotosəkillərin ortaya çıxmasıyla həyəcanlanmışdılar. Çinin Yixian bölgəsində tapılan Sinosauropteryx adlı qalıq, "New York Times"-in ön səhifəsində dərc olunmuş və quşların mənşəyinin dinozavrlar olduğuna dair etibarlı bir dəlil olaraq təqdim edilmişdi. Amma keçən ay Çikaqodakı onurğalılar paleontologiyası yığıncağında verilən hökm daha fərqli oldu: Qalıq nümunələrini tədqiq edən Qərbli paleontoloq, bu strukturların müasir tüklər olmadığını söylədi... Kansas Universiteti paleontoloqu Larry Martin, bu strukturların köhnəmiş kollagen lifləri olduğunu və quşlarla heç bir əlaqəsinin olmadığını ifadə etdi.186

Daha böyük bir dino-quş bolluğu isə 1998-ci ildə özünü göstərdi. "National Geographic" jurnalı iyul 1998-ci il buraxılışında quşların dinozavrlardan təkamülləşdiyi iddiasının artıq etibarlı bir qalıq dəlilinə əsaslandığını irəli sürdü. Məqalədə Çində tapıldığı ifadə edilən qalığa geniş yer verilir, onun həm quş, həm də dinozavr xüsusiyyətlərinə sahib olduğu müdafiə olunurdu. Məqaləni qələmə alan "National Geographic" yazıçısı Christopher P. Sloan, qalıq haqqında etdiyi şərhə o qədər inanmışdı ki, **"insanların məməli olduğunu necə özümüzdən arxayın bir şəkildə söyləyə biliriksə, artıq quşların theropod (dinozavr) olduğunu da eyni şəkildə söyləyə bilərik"** deyirdi.187 125 milyon il əvvəl yaşadığı deyilən bu növə, dərhal elmi bir ad da verilmişdi: *Archaeoraptor liaoningensis*.

Halbuki qalıq beş fərqli qalığın bir-birinə məharətlə əlavə olunmasıyla hazırlanmış saxta bir qalıq idi! Aralarında üç paleontoloqun da olduğu bir qrup tədqiqatçı bir il qədər sonra, kompyuter tomoqrafiyasının köməyiylə saxtakarlığı sübut etdi. Dino-quş əslində Çinli bir təkamülçünün əsəri idi... Çinli həvəskarlar, yapışqan və məhlul istifadə etməklə 88 sümük və daşdan dino-quş meydana gətirmişdi. *Archaeoraptorun* ön qismi tək bir quşa aid qalıq idi, ancaq dinozavrın quyruğuyla birlikdə bədən qismində dörd ayrı növdə sümük vardı.

Məhz işin maraqlı tərəfi, "National Geographic" jurnalının bu cür sadə bir saxtakarlığı heç şübhələnmədən dərc etmiş və hətta buna əsaslanaraq "quşların təkamülü" ssenarilərinin sübut edildiyini irəli sürmüş olması idi. ABŞ-dakı məşhur Smitson İnstitutu Təbiət Tarixi Muzeyindən dr. Storrs Olson bu qalığın saxta olduğuna dair daha əvvəldən "National Geographic"-i xəbərdar etdiyini, ancaq jurnal rəhbərliyinin bunu tamamilə görməzlikdən gəldiyini deyirdi. Olsona görə, "Onsuz da "National Geographic", uzun zamandır sensasiyalı, dəstəksiz və xəbərçilik edərək reytingini aşağı salmışdı".188

Olson "National Geographic"-in nəzdindəki Peter Raven adlı elm adamına yazdığı aşağıdakı məktubda jurnalın "tüklü dinosavrlar" bolluğunun gizli tərəfini çox ətraflı bir şəkildə izah edirdi:

"National Geographic"-in iyul 1998-ci il buraxılışında dərc olunan, "dinosavrlar qanadlanır" (dinosaurs take wing) başlıqlı məqalənin dərc olunmasından qısa müddət əvvəl, (məqaləni hazırlayan) Christopher P. Sloanın fotoşəkilçisi olan Lou Mazzatenta, məni "National Geographic Society"-ə çağırırdı, Çində tapılan qalıqların fotoşəkillərini göstərdi və bunlar haqqında dərc olunacaq hekayə ilə əlaqədar rəyimi soruşdu. O vaxt, "National Geographic"-in göstərmək istədiyi cədvəldən daha fərqli, alternativ dünyagörüşləri olduğunu söyləyərək etirazımı bildirdim, amma sonunda **açıq şəkildə gördüm ki, National Geographic quşların dinosavrlardan təkamülləşdiyi doqmasından başqa heç bir şeylə maraqlanmırdı.**

Sloanın məqaləsi (quş-dinosavr əlaqəsi istiqamətindəki) ön fikri tamamilə yeni bir ölçüyə daşıyır və böyük ölçüdə təsdiqlənməmiş və ya sənədləşdirilməmiş məlumatlara əsaslanaraq **xəbərləri nəql etmək əvəzinə onları "hazırlamaqdadır".** "İnsanların məməli olduqlarını nə qədər inamla söyləyə biliriksə, quşların bir theropod (iki ayaqlı dinosavr) olduğunu da o qədər inamla söyləyə bilərik" şəklindəki sadə bir cümlə, bir və ya bir qrup elm adamının fikri olaraq belə göstərilir, sadəcə **"redaktor təbliği"** olaraq qalır. **Bu melodramatik iddia, əslində embriologiya və müqayisəli anatomiya sahəsində aparılan yeni işlərlə çürüdülmüşdür, amma, əlbəttə ki, bunlar (National Geographic məqaləsində) heç bildirilmir.**

Daha da əhəmiyyətli Sloanın məqaləsində şəkli çəkilən və quş tükləri olduğu iddia edilən strukturların heç birinin quş tükü olduğu sübut edilməmişdir. Bunların bu şəkildə olduğunu iddia etmək bir həqiqəti dilə gətirmək deyil, sadəcə bir arzudur. 103-cü səhifədə qeyd olunan "içi boş, saç bənzəri strukturlar ilkin quş tüklərini (protofeathers) xarakterizə edir" şəklindəki ifadə axmaqlıqdır, çünki "ilkin quş tükləri" yalnız nəzəri bir fərziyyədir və dolayısıyla bunların iç quruluşu fərziyyədir.

"National Geographic Society"-də (National Geographic Dərnəyi) hələ də nümayiş olunan tüklü dinosavrlar sərgisi bolluğu daha da pisdir və bir çox ətyeyən dinosavrın quş tüklərinə sahib olduğu istiqamətindəki aldadıcı iddianı irəli sürür. Həqiqi mənada bir dinosavr olan deinonychus haqqında düzəldilən bir maket və körpə tirannozavrlar haqqında çəkilən şəkillərdə bu canlılar tüklərlə örtülmüş kimi göstərilir. Bunların hamısı xəyalidir və sadəcə elmi bir fantastikadır...

Hörmətlə,

Storrs L. Olson

Quşlar şöbəsinin müdiri

Smitson İnstitutu, Təbiət Tarixi Milli Muzeyi 189

Bu qalıq saxtakarlığının göstərdiyi iki əhəmiyyətli həqiqət vardır: Birincisi, təkamül nəzəriyyəsinə dəlil tapma axtarışında asanlıqla saxtakarlığa müraciət edə biləcək insanlar

vardır. İkincisi, təkamül nəzəriyyəsini cəmiyyətə təlqin etmə missiyasını öz üzərinə götürmüş bəzi "elmi jurnallar", təkamül nəzəriyyəsinin lehinə istifadə edə biləcəklərini düşündükləri təsbitləri, səhv olma və ya başqa cür şərh oluna bilmə ehtimallarını tamamilə görməzlikdən gələrək təbliğat vasitəsi halına gətirirlər. Yəni elmi deyil ehkamçı davranır, inandıqları təkamül nəzəriyyəsini müdafiə edə bilmək üçün elmdən asanlıqla güzəştə verməkdədirlər.

Mövzunun başqa bir əhəmiyyətli tərəfi isə, quşların dinozavrlardan təkamülləşdiyi nəzəriyyəsinə heç bir dəlil tapıla bilməməsidir. Dəlil tapıla bilmədiyi üçün saxta dəlil düzəldilir və ya mövcud dəlillər təhrif edilərək şərh olunur. Həqiqətdə isə, quşların başqa bir canlı sinfindən təkamülləşmiş ola biləcəyinə dair heç bir dəlil yoxdur. Əksinə dəlillər, quşların yer üzündə öz xüsusi bədən strukturlarıyla ortaya çıxdıqlarını göstərir.

Qalıq qeydlərindəki sabitlik

Qalıq qeydlərinin ən diqqətə çarpan xüsusiyyətlərindən biri, canlıların bu qeydlərdə müşahidə edildikləri geoloji dövrlər ərzində dəyişikliyə məruz qalmamalarıdır. Başqa sözlə bir canlı növü qalıq qeydlərində ilk olaraq necə ortaya çıxıbsa, elə bu cür də yox olana qədər və ya dövrümüzə gəlib çıxana qədər on milyonlarla, hətta yüz milyonlarla il ərzində heç bir dəyişikliyə məruz qalmır, eyni quruluşunu qoruyub saxlayır. Bu, canlıların heç bir təkamülə məruz qalmadıqlarının açıq bir dəlilidir

Bu həqiqəti ilk elan edən kəslərdən biri 20-ci əsrdəki ən tanınmış, nüfuz sahibi təkamülçülərdən biri olan Amerikalı paleontoloq və elm tarixçisi Stephen Jay Gouldur. Gould 1970-ci ildə qalıq qeydlərinin ən diqqətə çarpan iki xüsusiyyəti haqqında belə yazmışdır:

Qalıqlaşmış növlərin əksəriyyətinin tarixi, mərhələli təkamüllə ziddiyyət təşkil edən iki fərqli xüsusiyyət ortaya qoyur:

1. Sabitlik: *Bir çox növ dünyada mövcud olduğu müddət ərzində heç bir baxımdan dəyişikliyə məruz qalmaz. Qalıq qeydlərində ilk ortaya çıxdıqları vaxt hansı strukturlara sahibdirsə, qeydlərdən yox olduqları vaxt da həmin strukturlara da sahibdirlər. Morfoloji (görünüş) dəyişiklik adətən məhduddur və məlum bir istiqaməti yoxdur.*

2. Qəfildən ortaya çıxış: *Hər hansı bir lokal ərazidəki bir növ, əcdadlarından mərhələli dəyişikliklərə məruz qalaraq mərhələli şəkildə ortaya çıxmaz; bir anda və "tamamilə formalaşmış" olaraq ortaya çıxar.*¹⁹⁰

Gould sonrakı illərdə də qalıq qeydlərində müşahidə olunan sabitliyi qəbul etdiyini ifadə etmişdir. 1993-cü ildə "Natural History" jurnalındakı bir yazısında belə deyir:

Bir çox qalıq növünün geoloji həyat müddəti ərzində sabit qalması ya da heç bir dəyişikliyə məruz qalmaması, bütün paleontoloqlar tərəfindən sözlə ifadə edilmədən

təsdiqlənmişdir, ancaq əsla ətraflı bir şəkildə tədqiq edilməmişdir... Sabitliyin geniş yayılması qalıq qeydlərinin utandırıcı xüsusiyyəti halına gəldi, ancaq yoxluğun (belə ki, bu təkamülün yoxluğu) bir elanı olaraq diqqətdən kənar saxlandı.191

Hər ikisi də tanınmış paleontoloqlardan olan İan Tatterstall və Niles Eldredge isə, *"the myths of evolution"* (təkamül əfsanələri) adlı kitablarında qalıq qeydlərinin Darvinin fərziyyələri ilə olan ziddiyyətini və sabitlik həqiqətini belə izah edirlər:

Paleontoloqlar qalıqlarını qaya qeydləri boyunca izlədiklərində, gözlədikləri dəyişiklikləri görmürlər... Hər bir müxtəlif qalıq növünün, qalıq qeydlərində mövcud olduqları müddət ərzində tanınacaq şəkildə eyni olduğu, Darvinin Növlərin Mənşəyi adlı kitabının nəşr olunmasından xeyli əvvəldən bəri paleontoloqlar tərəfindən bilinirdi. Darvin... gələcək nəsil paleontoloqlarının bu boşluqları çalışqan axtarıqlarıyla dolduracaqlarını güman etmişdir... Sonralar aparılan 120 illik paleontoloji tədqiqatlar isə, qalıq qeydlərinin Darvinin fərziyyələrinin bu qismini təsdiq etməyəcəyini ən açıq bir şəkildə ortaya qoymuşdur. Problem qeydlərin əskik olması da deyil. Qalıq qeydləri açıq şəkildə bu fərziyyənin səhv olduğunu göstərir.

Növlərin uzun zaman ərzində təəccüblü şəkildə sadə və sabit xüsusiyyətlərə sahib olması, "çılpaq kral" hekayəsinin bütün xüsusiyyətlərini daşıyır; hər kəs bilər, ancaq görməzlikdən gələr. Paleontoloqlar Darvinin nəzərdə tutduğu cədvəli inadla rədd edərək etiraz edən və tamamilə başqa istiqamətə baxan söz eşitməz bir qeydlə üz-üzədirlər.192

Sözügedən sabitliyə aid saysız-hesabsız nümunələr vardır. Məsələn, Vayominqdəki Bighorn hövzəsində məməlilərin ilk dövrlərinə aid 5 milyon illik qalıq yataqları mövcuddur. Buradakı qalıq qeydləri o qədər zəngindir ki, paleontoloqlar buradakı qalıqlarda ara keçid formalarını da tapa biləcəklərini və təkamül prosesini göstərə biləcəklərinə ümid etmişdilər. Ancaq ümidləri puç oldu. Bir-birindən təkamülləşdiyini irəli sürdükləri növlərin eyni dövrlərdə yaşadıkları məlum oldu və *"qalıq qeydlərinin bir növdən digərinə keçidi göstərən tək bir inandırıcı dəlil belə təqdim etmədiyi"*193 müşahidə olundu. Həm də növlər qeydlərdən yox olana qədər bir milyon il ərzində heç dəyişmədən sabit qalırdılar.

Halbuki təkamül nəzəriyyəsinin iddiasına görə növlərin bir-birindən təkamülləşə bilməsi üçün, onlar, daimi bir dəyişiklik keçirməlidirlər. Məsələn, gəmirici bir canlının yarasa və ya balınaya çevrilə bilməsi üçün, o, çox uzun dövrlər ərzində mərhələli şəkildə kiçik dəyişikliklər keçirməlidir. Gəmirici bir canlının yarasa və ya balınanın xüsusiyyətlərini qazana bilməsi üçün isə, bu mərhələli çevrilmə çox uzun bir müddət davam etməlidir. Bu uzun müddət ərzində isə çox sayda ara keçid forması meydana gəlməli və bu ara keçid formalar arxalarında milyonlarla qalıq buraxmalıdırlar. Halbuki qalıq qeydlərində ara keçid forması xüsusiyyətlərinə sahib canlılara heç rast gəlinmir. Tapılan qalıqlar gəmiricilər, yarasalar və ya balinalar kimi tam və diqqətə çarpan xüsusiyyətlərə sahib xüsusi canlılardır və bu canlılar qalıq qeydlərində bu tam hallarıyla mövcuddurlar.

Niles Eldredge qalıq qeydlərində ara keçid formalarının tapılmamasının və sabitlik mövzusunun təkamülçü paleontoloqlar tərəfindən çox yaxşı bilindiyini, ancaq qəsdən görməzlikdən gəldiyini belə etiraf edir:

Göründüyü kimi hər yeni nəsil qalıqlardakı təkamül xarakterli dəyişikliyin nümunələrini sənədləşdirmək üçün səbirsizlənən bir neçə yeni paleontoloq ortaya çıxarır. Əlbəttə ki, həmişə mərhələli şəkildə inkişafa aid dəyişikliklər axtarıldı. Bu paleontoloqların səyləri çox vaxt qarşılıqsız qalmaqla yanaşı, qalıqlar gözlənilən xüsusiyyətləri göstərmək əvəzinə, daim sabitlik göstərdilər... Bu (qalıqlardakı) fəvqəladə sabitlik, təkamüllü dəyişməni tapmağa can atan paleontoloqlara heç bir təkamül yoxmuş kimi göründü. **Mərhələli təkamül əvəzinə daimi sabitliyi sənədləşdirən işlər, müvəffəqiyyətsizlik kimi xarakterizə edildi və adətən nəşr olunmadı.** Paleontoloqların əksəriyyəti dəyişməzliyin, sabitlik olaraq adlandırılan dəyişmə əskikliyinə fərqi idə...194

Qalıq qeydlərinin hər cəhətdən təkamül nəzəriyyəsinə açıq şəkildə yalanladığı görünür. Eldredge'in sözlərində diqqət çəkən ayrı bir mövzu isə, qalıq qeydlərində növlərin dəyişmədiyinin, əksinə sabit qaldıqlarının sənədləşdirildiyi işlərin dərc olunmaması və müvəffəqiyyətsizlik olaraq xarakterizə edilməsidir. Təkamülçülər yalnız qalıqlar mövzusunda deyil, digər əlaqədar elm sahələrində də təkamül əleyhinə olan dəlilləri gözlərdən uzaqda saxlama, tərəfli şərhərlə cəmiyyəti yanıltma mövzusunda olduqca təcrübəlidirlər. Eldredge də sözlərinin arasında təkamülçülər arasında vərdiş halına çevrilən bu üsulu ifadə edir.

"Focus" jurnalı da təkamülçü nəşr olmasına baxmayaraq, selakantın mövzu olaraq götürüldüyü aprel 2003-cü il tarixli buraxılışında bu balıq kimi milyonlarla ildir ki, dəyişməyən canlılardan belə danışmışdır:

*Selakant kimi böyük bir canlının bu qədər il ərzində elm dünyasının məlumatından uzaq yaşadığından sonra tapılması, öz üzərinə xeyli diqqət çəkilməsinə gətirib çıxardı. Halbuki, selakant kimi bundan milyonlarla il əvvələ aid qalıqlarıyla tamamilə bənzər olan orqanizmlərin sayı olduqca çoxdur. Məsələn, qabıqlı bir heyvan növü olan neopilina 500 milyon ildən bəri, əqrəb, 430 milyon ildən bəri; zirehli və qılinc quyruqlu bir heyvan, dənizdə yaşayan bir canlı olan limulus, 225 milyon ildən bəri; yalnız Yeni Zelandiyada yaşayan bir sürünən növü olan tuatara da, təxminən 230 milyon ildən bəri dəyişmədi. Çoxayaqlıların bir çox dəstəsi, timsahlar, dəniz tısbağaları və bir çox bitki növü də uzanıb gedən siyahının bir hissəsidir.*195

"Focus" jurnalı bu qalıqların təkamül nəzəriyyəsinə vurduğu zərbəni isə açıq şəkildə etiraf edir:

Təkamül nöqtəyi-nəzərindən baxıldığında bu tip orqanizmlərin mutasiyaya məruz qalma ehtimalı digərlərinə nisbətən xeyli yüksəkdir. Çünki hər yeni nəsil DNT-nin sürətinin çıxarılması deməkdir. Milyonlarla il ərzində sürət çıxarma əməliyyatının neçə dəfə edildiyini düşündükdə ortaya çox maraqlı bir mənzərə çıxır. Nəzəriyyədə dəyişən mühit şərtləri, düşmən növlər, növlər arası rəqabət kimi müxtəlif təzyiqli ünsürlərinin təbii seleksiyaya səbəb olmalı, mutasiyaya məruz qalmış faydalı növlər seçilməli və bu növlər bu qədər uzun müddət ərzində bir çox dəyişikliyə məruz qalmalıydı. Amma həqiqət belə deyil. Məsələn, hamam böcəklərini götürək. Çox sürətlə çoxalırlar, ömürləri də qısa olur, amma təxminən 250 milyon ildən bəri dəyişməmişdirlər. Daha təəccüblü bir nümunə isə arxeyalardır. Tam

3,5 milyard il bundan əvvəl, dünya hələ çox isti olduğu vaxtda ortaya çıxıblar, indiki vaxtda da Yellostoun Milli Parkındakı qaynar sulara yaşamağa davam edirlər.196

Selakant kimi yaşayan qalıqların ortaya çıxdıqları gündən dövrümüzə qədər keçən müddət ərzində heç bir dəyişikliyə məruz qalmaması, daim dəyişməsi nəzərdə tutan təkamüllə deyil, canlıların ayrı-ayrı yaradıldıqlarını və heç dəyişmədən dövrümüzə qədər gəlib çatdıqlarını göstərən yaradılış həqiqətinə uyğun gəlir. Yaşayan qalıqlar bir yaradılış dəlilidirlər. Allah milyonlarla canlı növünü möcüzəvi bir şəkildə yoxdan yaratmışdır.

Nəticə

Bundan milyonlarla il əvvəl də indiki vaxtda olduğu kimi milyonlarla canlı növü yaşamışdır. 550 milyon il əvvəl ən mürəkkəb göz quruluşlarıyla dənizin dibini bəzəyən trilobitlərdən dəniz ulduzlarına, indiki vaxtda yaşayan balıqlardan xoş ətirli çiçəklərə, şirlərə, dovşanlara, rəngbərəng quşlara, atlara, dələlərə, delfinlərdən kəpənəklərə, cırcırana böcəyinə, sərçələrdən quzulara, qarışqalardan insanlara qədər yer üzü yüz milyonlarla ildir ki, canlılarla dolub daşmış, bəzilərinin nəsli tükənmiş, bəzilərinin nəsli isə dövrümüzə qədər davam etmişdir.

Kitab boyunca nəzərdən keçirdiyimiz kimi bütün bu canlılar yer üzündə qəfildən ortaya çıxıblar və heç bir dəyişikliyə məruz qalmayıblar. Təbiət tarixi boyunca yaşamış canlılarla əlaqədar məlumat qaynağımız olan qalıqlardan aydın olduğu kimi, yer üzündə həmişə tam xüsusiyyətlərə sahib canlılar yaşamışdır. Bu canlıların ayaqları, əlləri, qanadları, dəriləri, tükləri, ağciyərləri, kəllələri, onurğaları, sümük strukturları və. s həmişə əskiksiz, özünəməxsus və ən ideal quruluşda olmuşdur. Heç bir qalıqda keçid mərhələsində olan, yəni "yarım" bir orqan və ya bədən üzvü yoxdur.

Bundan xeyli əvvəlsə başqa bir möcüzə reallaşmış, yer üzündə heç həyat olmadığı bir vaxtda, yer üzü qəflətən çox zəngin bir müxtəlifliyə sahib canlı qruplarıyla dolmuşdur. Daş, torpaq, sudan ibarət olan dünyaya bir anda həyat gəlmişdir.

Bütün bunların göstərdiyi çox əhəmiyyətli iki həqiqət vardır: Canlıların ortaq bir əcdaddan təsadüflərlə törədiyini irəli sürən təkamül nəzəriyyəsi doğru deyil. Canlıların tarixi, təkamül nəzəriyyəsini qəti və açıq şəkildə yalanlayır. İkinci həqiqət isə çox zəngin, bir-birindən tamamilə fərqli canlı növlərini yoxdan var edən, yer üzünü canlılar üçün əlverişli şəkildə yaradan üstün bir gücə, sonsuz bir elmə, bənzəri olmayan bir ağla, bənzərsiz bir yaratma gücünə sahib olan qüdrətli bir yaradıcının mövcud olduğu həqiqətidir. O yaradıcı, aləmlərin Rəbbi olan uca Allahdır. İnsanlara tarix boyunca elçilər, peyğəmbərlər göndərmiş, Tövrat, Zəbur, İncil və ən axırda isə Quranla insanları haqqa və həqiqətə çağırmışdır.

Materialistlər nə qədər çalışırlarsa çalışsınlar, bütün canlıları Allahın yaratdığı həqiqətini insanlardan gizlədə bilməyəcəklər. Allah bütün kainatın, ulduzların, qalaktikaların, dənizlərin, çayların, bütün canlıların, insanların və hər nə qədər inkar etsələr də materialistlərin yaradıcısıdır.

Quranda Allahın yaratma sənətinin izah edildiyi ayələrdən bəziləri belədir:

İnsanı bir damla sudan yaratdı, buna baxmayaraq o, açıq-aşkar bir düşməndir.

Və heyvanları da yarattı; sizin için onlarda istilik və faydalar var və onlardan yeyirsiniz.

Sizin için gökten su indiren O'dur; içecek ondan, ağaç ondandır (ki) hayvanlarınızı onda otlatmaktasınız.

Onunla sizin üçün əkin, zeytun, xurma ağacları, üzümlər və meyvələrin hər növündən yetişdirir. Şübhəsiz ki, bunda düşünə bilən bir qövm için dəlillər vardır.

O, gecəni və gündüzü, günəşi və ayı sizə xidmət etməyə yönəltdi. Ulduzlar da Onun əmri ilə ram edilmişdir. Sözsüz ki, bunlarda anlayan insanlar üçün əlamətlər vardır

Yer üzündə sizin üçün yaratdığı müxtəlif rəngli şeyləri də sizə ram etdi. Şübhəsiz ki, bunda düşünüb ibrət alan insanlar üçün dəlillər vardır

O, dənizi də sizin xidmətinizə verdi ki, ondan yemək üçün təzə ət və taxmaq üçün bəzək şeyləri əldə edəsiniz. Sən gəmilərin dənizi yara-yara üzdüyünü görürsən. Bütün bunlar Allahın lütfündən sizə nəsib olanları axtarıb tapmağınız və şükür etməyiniz üçündür

O, sizi silkələməsin deyə, yer üzündə möhkəm dağlar yaratdı, həmçinin çaylar və yollar da. Ümid olunur ki, doğru yolu taparsınız

Əlamətlər yaratdı. İnsanlar ulduzlar vasitəsilə də getdikləri yolu müəyyənləşdirirlər

Heç yaradan da yarada bilməyən kimi ola bilərmi? Düşünüb ibrət götürməyəcəksinizmi? (Nəhl surəsi, 4-5, 10-17)

HAŞIYƏLƏR

- 1 Charles Darwin, *The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition*, Harvard University Press, 1964, səh. 172, 280.
- 2 Pierre P. Grassé, *Evolution of Living Organisms*, Academic Press, New York, 1977, səh. 82.
- 3 Charles Darwin, *The Origin Of Species*, chapter X, "On the Imperfection of the Geological Record".
- 4 Charles Darwin, *The Origin of Species*, chapter X, səh. 234.
- 5 Charles Darwin, *The Origin of Species*, səh. 179.
- 6 Charles Darwin, *The Origin of Species*, səh. 172, 280.
- 7 S. M. Stanley, *The New Evolutionary Timetable: Fossils, Genes and the Origin of Species*, Basic Books, Inc. Publishers, New York, 1981, səh. 71.
- 8 Niles Eldredge, Ian Tattersall, *The Myths of Human Evolution*, Columbia University Press, 1982, səh. 59.
- 9 R. A. Raff, T. C. Kaufman, *Embryos, Genes and Evolution: The Developmental Genetic Basis of Evolutionary Change*, Indiana University Press, 1991, səh. 34.
- 10 Phillip E. Johnson, "Darwinism's Rules of Reasoning", *Darwinism: Science or Philosophy, Foundation for Thought and Ethics*, 1994, səh. 12.
- 11 Roger Lewin, *Science*, vol. 241, 15 iyul 1988, səh. 291.
- 12 James Valentine, Stanley Avramik, Philip Signor ve Peter Sadler, "The Biological Explosion at the Precambrian-Cambrian Boundary", *Evolutionary Biology*, vol. 25, 1991, səh. 279, 281.
- 13 Charles Darwin, *Origin of Species*, London: John Murray, 1859.
- 14 Charles Darwin, *The Origin of Species*, chapter IV, səh. 99.
- 15 Charles Darwin, *The Origin of Species*, chapter X, səh. 255.
- 16 Gregory A. Wray, "The Grand Scheme of Life", *Review of The Crucible Creation: The Burgess Shale and the Rise of Animals by Simon Conway Morris, Trends in Genetics*, Fevral 1999, vol. 15, no. 2.
- 17 James W. Valentine, Douglas H. Erwin, *Development as an Evolutionary Process*, New York: Alan R. Liss, 1987, editörler: Rudolf A. Raff ve Elizabeth C. Raff, "Interpreting Great Developmental Experiments: The Fossil Record", səh. 71-107.

- 18 M. J. Benton, M. A. Wills ve R. Hitchin, "Quality of the Fossil Record Through Time", *Nature*, vol. 403, 2000, səh. 534-536.
- 19 Simon Conway Morris, *The Crucible of Creation*, Oxford University Press, Oxford, 1998, səh. 2.
- 20 Simon Conway Morris, *The Crucible of Creation*, 1998, səh. 28.
- 21 J. William Schopf, "The Early Evolution of Life: Solution to Darwin's Dilemma," *Trends in Ecology and Evolution*, vol. 9, 1994, səh. 375-377.
- 22 Richard Fortey, "The Cambrian Explosion Exploded?", *Science*, vol. 293, no. 5529, 20 iyul 2001, səh. 438-439.
- 23 Richard Fortey, "The Cambrian Explosion Exploded?", *Science*, vol. 293, no. 5529, 20 iyul 2001, səh. 438-439.
- 24 Douglas J. Futuyma, *Science on Trial*, Pantheon Books, New York, 1983, səh. 197.
- 25 Jeffrey S. Levinton, "The Big Bang of Animal Evolution", *Scientific American*, vol. 267, no. 84, Noyabr 1992.
- 26 *The Wall Street Journal*, 9 Dekabr 1986.
- 27 Richard Monestarsky, "Waking Up to the Dawn of Vertebrates", *Science News*, vol. 156, no. 19, 6 Noyabr 1999, səh. 292.
- 28 Robert Wesson, *Beyond Natural Selection*, MIT Press, Cambridge, Mass., 1991, səh. 50.
- 29 Keith Stewart Thomson "The Origin of Tetrapods," *American Journal of Science*, vol. 293-A:58, 1993, səh. 39.
- 30 Lewis L. Carroll, "Problems of the Origin of Reptiles", *Biological Reviews of the Cambridge Philosophical Society*, vol. 44, səh. 393.
- 31 Robert L. Carroll, *Vertebrate Paleontology and Evolution*, W. H. Freeman and Co., New York, 1988, səh. 198.
- 32 Stephen Jay Gould, "Eight (or Fewer) Little Piggies", *Natural History*, no. 1., Yanvar 1991, vol. 100, səh. 25.
- 33 Barbara J. Stahl, *Vertebrate History: Problems in Evolution*, Dover, 1985, səh. 238-39.
- 34 A. S Romer, *Vertebrate Paleontology*, 3rd ed., Chicago University Press, Chicago, 1966, səh. 120.
- 35 Ryosuke Motani, "Rulers of the Jurassic Seas", *Scientific American*, Aprel 1993 Özel Sayı, səh. 18.

- 36 Ryosuke Motani, "Rulers of the Jurassic Seas", *Scientific American*, April 2003 Özel Sayı, səh. 18.
- 37 Ryosuke Motani, "Rulers of the Jurassic Seas", *Scientific American*, April 2003 Özel Sayı, səh. 18.
- 38 E. H. Colbert, M. Morales, *Evolution of the Vertebrates*, New York, John Wiley and Sons, 1991, səh. 193.
- 39 Chris McGowan, *In The Beginning... A Scientist Shows Why The Creationists Are Wrong*, Prometheus Books, 1984, səh. 158-159.
- 40 Michael Denton, *Evolution: A Theory in Crisis*, Burnett Books, London, 1985, səh. 181-182.
- 41 Michael Denton, *Evolution: A Theory in Crisis*, 1985, səh. 180-181.
- 42 Chris E. Gow, *An Ictidosaur Fossil From North America*, Fevral 1983; W. R. Bird, *The Origin of Species Revisited*, New York, 1991, səh. 221.
- 43 Kermack, Kermack & Mussett, *The Welsh Pantothere Kuehneotherium Praecursoris*, 47 J. Linnean Society 418, 418 1968.
- 44 Tom Kemp, "The Reptiles That Became Mammals", *New Scientist*, vol. 92, 4 Mart 1982, səh. 583.
- 45 Roger Lewin, "Bones of Mammals, Ancestors Fleshed Out", *Science*, vol. 212, 26 İyun 1981, səh. 1492.
- 46 Eric Lombard, "Review of Evolutionary Principles of the Mammalian Middle Ear, Gerald Fleischer", *Evolution*, vol. 33, Dekabr 1979, səh. 1230.
- 47 Robert L. Carroll, *Patterns and Process of Vertebrate Evolution*, Cambridge University Press, 1998, səh. 329.
- 48 Ashby L. Camp, "The Overselling of Whale Evolution", *Creation Matters*, a newsletter published by the Creation Research Society, May/İyun 1998.
- 49 *National Geographic*, "Balinaların Evrimi", Noyabr 2001, səh. 163.
- 50 Robert L. Carroll, *Patterns and Processes of Vertebrate Evolution*, Cambridge University Press, 1998, səh. 329.
- 51 G. A. Mchedlidze, *General Features of the Paleobiological Evolution of Cetacea*, Rusça'dan tercüme (Rotterdam: A. A. Balkema), 1986, səh. 91.
- 52 B. J. Stahl, *Vertebrate History: Problems in Evolution*, Dover Publications, Inc., 1985, səh. 489.

53 Michel C. Milinkovitch, "Molecular phylogeny of cetaceans prompts revision of morphological transformations", *Trends in Ecology and Evolution*, vol. 10, Ağustos 1995, səh. 328-334.

54 Getting the Facts Straight, A Viewer's Guide to PBS's Evolution, Seattle Discovery Institute Press, 2001.

55 S. L. Olson, Open Letter to: Dr. Peter Raven, Secretary, Committee for Research and Exploration, *National Geographic Society*, 1 Noyabr 1999.

56 Michael J. Denton, *Nature's Destiny*, Free Press, New York, 1998, səh. 361.

57 David Williamson, "Scientist Says Ostrich Study Confirms Bird 'Hands' Unlike Those Of Dinosaurs", *EurekAlert*, 14-Aug-2002, http://www.eurekalert.org/pub_releases/2002-08/uonc-ss081402.php

58 A. Elzanowski, "A comparison of the jaw skeleton in theropods and birds, with a description of the palate in the Oviraptoridae", *Smithsonian Contributions to Paleobiology*, 1999, vol. 89, səh. 311-323.

59 Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119, no. 4, səh. 1187-1201.

60 V. Morell, "A Cold, Hard Look at Dinosaurs", *Discover*, 1996, vol. 17, no. 12, səh. 98-108.

61 Robert L. Carroll, *Vertebrate Paleontology and Evolution*, Cambridge University Press, 1998, səh. 336.

62 Peter Dodson, "Mesozoic feathers and fluff", *American Paleontologist*, 2001, vol. 9, no. 1, səh. 7.

63 Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119, no. 4, səh. 1187-1201.

64 Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119, no. 4, səh. 1187-1201.

65 Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119, no. 4, səh. 1187-1201

66 Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119, no. 4, səh. 1187-1201.

67 A. H. Brush, "On the Origin of Feathers", *Journal of Evolutionary Biology*, vol. 9, 1996. səh. 132.

68 Xing Xu, Zhi-Lu Tang, Xiao-Lin Wang, "A therizinosauroid dinosaur with integumentary structures from China", *Nature*, 1999, vol. 399, səh. 350-354.

- 69 Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119, no. 4, səh. 1187-1201.
- 70 Alan Feduccia, "Birds are Dinosaurs: Simple Answer to a Complex Problem", *The Auk*, Oktyabr 2002, vol. 119, no. 4, səh. 1187-1201.
- 71 <http://www.geocities.com/CapeCanaveral/Hall/2099/DinoKabin.html>
- 72 Peter Dodson, "Response by Peter Dodson", *American Paleontologist*, 2001, vol. 9, no. 4, səh. 13-14.
- 73 B. J. Stahl, *Vertebrate History: Patterns in Evolution*, Dover, New York, 1985, səh. 350.
- 74 Larry Martin, S. A. Czerkas, "The Fossil Record of Feather Evolution in the Mesozoic", *American Zoology*, 2000, vol. 40, səh. 687-694.
- 75 R.O. Prum, "Development and Evolutionary Origin of Feathers", *J. Experimental Zoology*, 1999, vol. 285, səh. 291-306.
- 76 K. Parkes, Speculations on the Origin of Feathers, *Living Bird*, 1966, vol. 5, səh. 77-86.
- 77 W. P. Pycraft, *Animal Life: an Evolutionary Natural History*, vol. II - *A History of Birds*, Methuen, London, 1910, səh. 39.
- 78 Larry Martin, S. A. Czerkas, The Fossil Record of Feather Evolution in the Mesozoic, *American Zoology*, 2000, vol. 40, səh. 687-694.
- 79 K. Parkes, "Speculations on the Origin of Feathers", *Living Bird*, 1966, vol. 5, səh. 77-86.
- 80 W. P. Pycraft, *Animal Life: an Evolutionary Natural History*, vol. II - *A History of Birds*, Methuen, London, 1910, səh. 39.
- 81 W. J. Bock, "Explanatory history of the origin of feathers", *American Zoology*, 2000, vol. 40, səh. 478-485.
- 82 W. J. Bock, "Explanatory history of the origin of feathers", *American Zoology*, 2000, vol. 40, səh. 478-485.
- 83 C. E. A. Turner, "Arxeopteriks, a bird: No link", *Evolution Protest Movement*, Sentyabr 1973.
- 84 M-P. Schutzenberger, in "The Miracles of Darwinism: Interview with Marcel-Paul Schutzenberger," *Origins & Design*, vol. 17, no. 2, Spring 1996, səh.10-15.
- 85 *Nature*, 12 iyul 2001.
- 86 Henry Gee, *In Search of Deep Time*, Cornell University Press, Ithaca, 1999, səh. 211.

- 87 Henry Gee, "Return to the planet of the apes," *Nature*, 12 iyul 2001, vol. 412, səh. 131-132.
- 88 Bernard Wood, "Origin and evolution of the genus *Homo*", *Nature*, 1992, vol. 355, no. 6363, səh. 783-90.
- 89 Richard C. Lewontin, "Human Diversity," *Scientific American*, Library: New York NY, 1995, səh. 163.
- 90 Michael D. Lemonick, "How Man Began", *Time Magazine*, May 1994.
- 91 Solly Zuckerman, *Beyond The Ivory Tower*, Toplinger Publications, New York, 1970, səh. 75-94.
- 92 Charles E. Oxnard, "The Place of *Australopithecines* in Human Evolution: Ground for Doubt", *Nature*, vol. 258, səh. 389.
- 93 Fred Spoor, Bernard Wood, Frans Zonneveld, "Implication of Early Hominid Labryntine Morphology for Evolution of Human Bipedal Locomotion", *Nature*, vol. 369, 23 iyun 1994, səh. 645-648.
- 94 B.G. Richmon, D.S. Strait, "Evidence that humans evolved from a knuckle-walking ancestor", *Nature*, 2000, vol. 404, no. 6776, səh. 382.
- 95 R. E. F. Leakey, "Further Evidence of Lower Pleistocene Hominids from East Rudolf, North Kenya", *Nature*, vol. 231, 28 May 1971, səh. 245.
- 96 Christine Berg, "How Did the *Australopithecines* Walk? A Biomechanical Study of the Hip and Thigh of *Australopithecines afarensis*," *Journal of Human Evolution*, vol. 26, Aprel 1994, səh. 259-273.
- 97 Peter Andrews, "Ecological Apes and Ancestors," *Nature*, 17 Avqust 1995, vol. 376, səh. 555-556.
- 98 Dr. Charles E. Oxnard, in *Fossils, Teeth and Sex-New Perspectives on Human Evolution*, University of Washington Press, Seattle and London, 1987, səh. 227.
- 99 Isabelle Bourdial, "Adieu Lucy", *Science et Vie*, May 1999, no. 980, səh. 52-62.
- 100 The Scotsman.com: "Chimps on two legs run through Darwin's theory" <http://news.scotsman.com/index.cfm?id=1016102002>
- 101 Holly Smith, *American Journal of Physical Antropology*, vol. 94, 1994, səh. 307-325.
- 102 Fred Spoor, Bernard Wood & Frans Zonneveld, "Implications of Early Hominid Labyrinthine Morphology for Evolution of Human Bipedal Locomotion", *Nature*, vol. 369, 23 iyun 1994, səh. 645.

103 Fred Spoor, Bernard Wood, Frans Zonneveld, "Implications of Early Hominid Labyrinthine Morphology for Evolution of Human Bipedal Locomotion", *Nature*, vol. 369, 23 iyun 1994, səh. 648.

104 Bernard Wood ve M. Collard, "The Human Genus," *Science*, 2 Aprel 1999, vol. 284, səh. 65-71.

105 S. Scherer-Hartwig, R. D. Martin, "Was "Lucy" more human than her "child"? Observations on early hominid postcranial skeletons", *Journal of Human Evolution*, 1991, vol. 21, səh. 439-49.

106 Ian Tattersall, "The Many Faces of *Homo habilis*" *Evolutionary Anthropology*, 1992, səh. 33-37.

107 Marvin Lubenow, *Bones of Contention*, Grand Rapids, Baker, 1992, səh. 136.

108 Boyce Rensberger, *The Washington Post*, 19 Noyabr 1984.

109 Richard Leakey, *The Making of Mankind*, Sphere Books, London, 1981, səh. 62.

110 Pat Shipman, "Doubting Dmanisi", *American Scientist*, Noyabr-Dekabr 2000, səh. 491.

111 Focus, Aprel 2003.

112 Focus, Aprel 2003.

113 *Focus*, Aprel 2003.

114 *Focus*, Aprel 2003.

115 *Focus*, Aprel 2003.

116 Stephen Jay Gould, Eight (or Fewer) Little Piggies, *Natural History*, Ocak 1991, vol. 100, no. 1, səh. 25.

117 Philip E. Johnson, *Darwin on Trial*, Intervarsity Press, 1993, səh. 79.

118 *Nature*, vol. 382, 1 Avqust 1996, səh. 401.

119 Carl O. Dunbar, *Historical Geology*, John Wiley and Sons, New York, 1961, səh. 310.

120 Robert L. Carroll, *Patterns and Processes of Vertebrate Evolution*, Cambridge University Press, 1997, səh. 280-81.

121 L. D. Martin, J. D. Stewart, K. N. Whetstone, *The Auk*, vol. 98, 1980, səh. 86.

122 L. D. Martin, J. D. Stewart, K. N. Whetstone, *The Auk*, cild 98, 1980, səh. 86; L. D. Martin "Origins of Higher Groups of Tetrapods", *Ithaca*, Comstock Publishing Association, New York, 1991, səh. 485, 540.

- 123 S. Tarsitano, M. K. Hecht, *Zoological Journal of the Linnaean Society*, vol. 69, 1985, səh. 178; A. D. Walker, *Geological Magazine*, vol. 177, 1980, səh. 595.
- 124 Peter Dodson, "International Arxeopteriks Conference", *Journal of Vertebrate Paleontology*, İyun 1985, vol. 5, no. 2, səh. 177.
- 125 Richard Hinchliffe, "The Forward March of the Bird-Dinosaurs Halted?", *Science*, vol. 278, no. 5338, 24 Oktyabr 1997, səh. 596-597
- 126 Richard Hinchliffe, "The Forward March of the Bird-Dinosaurs Halted?", *Science*, vol. 278, no. 5338, 24 Oktyabr 1997, səh. 596-597.
- 127 Jonathan Wells, *Icons of Evolution*, Regnery Publishing, 2000, səh. 117.
- 128 Richard L. Deem "Demise of the 'Birds are Dinosaurs' Theory"; <http://www.yfiles.com/dinobird2.html>
- 129 Pat Shipman, "Birds do it... Did Dinosaurs?", *New Scientist*, 1 Fevral 1997, səh. 31.
- 130 "Old Bird", *Discover*, 21 Mart 1997.
- 131 "Old Bird", *Discover*, 21 Mart 1997.
- 132 Pat Shipman, "Birds Do It... Did Dinosaurs?", səh. 28.
- 133 R.N. Melchor, S. de Valais, J.F. Genise, Bird-like fossil footprints from the Late Triassic, *Nature*, 2002, vol. 417, səh. 936-938.
- 134 David Williamson, "Scientist says ostrich study confirms bird 'hands' unlike those of dinosaurs", UNC News, 14 Avqust 2002, no. 425, www.unc.edu/news/newsserv
- 135 S. J. Gould & N. Eldredge, *Paleobiology*, vol. 3, 1977, səh. 147.
- 136 Christopher P. Sloan, "Kanatların Efendisi", *National Geographic*, May 2003.
- 137 Alan Feduccia, *The Origin and Evolution of Birds*, 2nd ed., Yale University Press, New Haven, 1999.
- 138 Boyce Rensberger, *Houston Chronicle*, 5 Noyabr 1980, bölüm 4, səh. 15.
- 139 Harper's Magazine, Fevral 1985, səh. 60.
- 140 Francis Hitching, *The Neck of the Giraffe: Where Darwin Went Wrong*, Ticknor and Fields, New York, 1982, səh. 30-31.
- 141 Francis Hitching, *The Neck of the Giraffe*, səh. 30-31.
- 142 Gordon Rattray Taylor, *The Great Evolution Mystery*, Sphere Books, London, 1984, səh. 230.
- 143 Elwyn Simons, "Ramapithecus", *Scientific American*, no. 236, May 1977, səh. 28.

- 144 Elwyn Simons, "Puzzling Out Men's Ascent", *Time*, 7 Noyabr 1977, no. 110, səh. 48.
- 145 Robert Ackhardt, "Population Genetics and Human Origins", *Scientific American*, no. 226, 1972, səh. 94.
- 146 Richard Leakey, "Hominids in Africa", *American Scientist*, no. 64, 1976, səh. 174
- 147 David Pilbeam, "Humans Lose an Early Ancestor", *Science*, Aprel 1982, səh. 6-7.
- 148 Marvin Lubenow, *Bones of Contention*, Grand Rapids, Baker, 1992, səh. 83.
- 149 Richard Allan & Tracey Greenwood, *Primates and Human Evolution* in the textbook: *Year 13 Biology*, 1999. *Student Resource and Activity Manual*, (Biozone International, printed in New Zealand.), səh. 260.
- 150 William Howells, *Getting Here the Story of Human Evolution*, The Compass Press, Washington D.C., 1993, səh. 79.
- 151 Adrienne Zihlman, "Pygmy chimps, people, and the pundits", *New Scientist*, 15 Noyabr 1984, səh. 39.
- 152 Cherfas, Jeremy. "Trees have made man upright" *New Scientist*, 20 Yanvar 1983, səh. 172.
- 153 Isabelle Bourdial, "Adieu Lucy", *Science et Vie*, May 1999, no. 980, səh. 52-62.
- 154 Tim Friend, "Discovery rocks human-origin theories", 21 Mart 2003; <http://www.usatoday.com/news/science/2001-03-21-skull.htm>
- 155 Tim Friend, "Discovery rocks human-origin theories", 21 Mart 2003; <http://www.usatoday.com/news/science/2001-03-21-skull.htm>
- 156 Tim Bromage, *New Scientist*, vol. 133, 1992, səh. 38-41.
- 157 E. Cronin, N. T. Boaz, C. B. Stringer, Y. Rak, "Tempo and Mode in Hominid Evolution", *Nature*, vol. 292, 1981, səh. 113-122.
- 158 C. L. Brace, H. Nelson, N. Korn, M. L. Brace, *Atlas of Human Evolution*, 2. baskı, Rinehart and Wilson, New York, 1979.
- 159 Alan Walker, *Scientific American*, vol. 239, no. 2, 1978, səh. 54.
- 160 Bernard Wood, Mark Collard, "The Human Genus", *Science*, vol. 284, no. 5411, 2 April 1999, səh. 65-71.
- 161 John Whitfield, "Oldest Member of Human Family Found", *Nature*, 11 İyul 2002.
- 162 D. L. Parsell, "Skull Fossil From Chad Forces Rethinking of Human Origins", *National Geographic News*, 10 İyul 2002.

- 163 John Whitfield, "Oldest Member of Human Family Found", *Nature*, 11 İyul 2002
- 164 "Face of yesterday : Henry Gee on the dramatic discovery of a seven-million-year-old hominid", *The Guardian*, 11 İyul 2002
- 165 http://www.versiontech.com/origins/news/news_article.asp?news_id=18
- 166 <http://www.columbia.edu/~rk2143/web/orrarin/Otungensis1.html>
- 167 http://news.nationalgeographic.com/news/2003/02/0227_030227_javaskull.html
- 168 Michael D. Lemonick ve Andrea Dorfman, "One Giant Step for Mankind", *Time*, 23 İyul 2001.
- 169 Michael D. Lemonick, Andrea Dorfman, "One Giant Step for Mankind", *Time*, 23 İyul 2001.
- 170 Richard Allan & Tracey Greenwood, *Primates and Human Evolution* in the textbook: *Year 13 Biology 1999. Student Resource and Activity Manual*, (Biozone International., printed in New Zealand.) , səh. 260.
- 171 EurekaAlert.com; "Oldest Human Ancestor is (Again) Called into Question", 27 Avqust 2002.
- 172 http://news.bbc.co.uk/hi/english/sci/tech/newsid_1234000/1234006.stm
- 173 Daniel E. Lieberman, "Another face in our family tree", *Nature*, 22 Mart 2001.
- 174 http://news.bbc.co.uk/hi/english/sci/tech/newsid_1234000/1234006.stm
- 175 http://news.bbc.co.uk/hi/english/sci/tech/newsid_1234000/1234006.stm
- 176 Michael Balter, Ann Gibbons, "Were 'Little People' the First to Venture Out of Africa?", *Science*, vol. 297, no. 5578, 5 Temmuz 2002, səh. 26-27.
- 177 Michael Balter, Ann Gibbons, "Were 'Little People' the First to Venture Out of Africa?", *Science*, vol. 297, no. 5578, 5 İyul 2002, səh. 26-27.
- 178 Michael Balter, Ann Gibbons, "Were 'Little People' the First to Venture Out of Africa?", *Science*, vol. 297, no. 5578, 5 İyul 2002, səh. 26-27.
- 179 Michael Balter , Ann Gibbons, "Were 'Little People' the First to Venture Out of Africa?", *Science*, vol. 297, no. 5578, 5 Temmuz 2002, səh. 26-27.
- 180 John Roach, "Skull Fossil Challenges Out-of-Africa Theory", *National Geographic News*, 4 Temmuz 2002;http://news.nationalgeographic.com/news/2002/07/0703_020704_georgianskull.html

- 181 John Roach, "Skull Fossil Challenges Out-of-Africa Theory", *National Geographic News*, 4 Temmuz 2002; http://news.nationalgeographic.com/news/2002/07/0703_020704_georgianskull.html
- 182 Malcolm Muggeridge, *The End of Christendoms*, Eerdmans, 1980, səh. 59.
- 183 Stephen Jay Gould, "Smith Woodward's Folly", *New Scientist*, 5 Aprel 1979, səh. 44.
- 184 Stephen Jay Gould, "Smith Woodward's Folly", *New Scientist*, 5 Aprel 1979, səh. 44.
- 185 W. K. Gregory, "Hesperopithecus Apparently Not An Ape Nor A Man", *Science*, vol. 66, Dekabr 1927, səh. 579.
- 186 Ann Gibbons, "Plucking the Feathered Dinosaur", *Science*, vol. 278, no. 5341, 14 Noyabr 1997, səh. 1229 - 1230.
- 187 *National Geographic*, "Feathers for T. Rex?", vol. 196, no. 5, Noyabr 1999.
- 188 Tim Friend, "Dinosaur-bird link smashed in fossil flap", *USA Today*, 25 Yanvar 2000.
- 189 "Open Letter: Smithsonian decries *National Geographic's* 'editorial propagandizing' of dinosaur-to-bird 'evolution'", <http://www.trueorigin.org/birdevoleter.asp>
- 190 S. J. Gould, "Evolution's Erratic Pace", *Natural History*, vol. 86, May 1977.
- 191 S. J. Gould, "Cordelia's Dilemma", *Natural History*, Fevral, səh. 10-18.
- 192 Niles Eldredge, Ian Tattersall, *The Myths of Human Evolution*, Columbia University Press, 1982, səh. 45-46.
- 193 Steven M. Stanley, *The New Evolutionary Timetable*, 1981, səh. 71
- 194 Niles Eldredge, "Evolutionary Tempos and Modes: A Paleontological Perspective," in the collection *What Darwin Began: Modern Darwinian and Non-Darwinian Perspectives on Evolution* (Godfrey, ed, 1985).
- 195 *Focus*, Aprel 2003.
- 196 *Focus*, Aprel 2003.
- 197 Jeff Hecht, "Branching Out", *New Scientist*, 10 Oktyabr 1998, vol. 160, no. 2155, səh. 14.

TƏKAMÜL YALANI

Darvinizm, yəni təkamül nəzəriyyəsi yaradılış həqiqətini inkar etmək məqsədilə irəli sürülmüş, ancaq uğursuzluqla nəticələnmiş elmdən kənar cəfəngiyatdan başqa bir şey deyil. Canlıların cansız maddələrdən təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edən bu nəzəriyyə kainatda və canlılarda çox möcüzəvi nizam olduğunun elm tərəfindən sübut edilməsi ilə və təkamül prosesinin əsla baş vermədiyini göstərən 350 milyona yaxın fosilin tapılması ilə süqut etmişdir. Beləliklə, Allah'ın bütün kainatı və canlıları yaratdığı elm tərəfindən də sübut edilmişdir. Bu gün təkamül nəzəriyyəsini dirçəltmək üçün dünya səviyyəsində aparılan təbliğat sadəcə elmi həqiqətlərin təhrif olunmasına, tərəfli şərhinə, elm adı altında söylənilən yalan və saxtakarlıqlara əsaslanır.

Ancaq bu təbliğat həqiqəti gizlətmir. Təkamül nəzəriyyəsinin elm tarixində ən böyük xəta olması son 20-30 il ərzində elm dünyasında getdikcə daha ucadan dilə gətirilir. Xüsusilə 1980-ci illərdən sonra aparılan tədqiqatlar darvinist iddiaların tamamilə səhv olduğunu üzə çıxarmış və bu həqiqət bir çox elm adamı tərəfindən dilə gətirilmişdir. ABŞ-da biologiya, biokimya, paleontologiya kimi fərqli sahələrlə məşğul olan bir çox elm adamı darvinizmin əsassızlığını görür, canlıların mənşəyini artıq yaradılışla açıqlayırlar.

Təkamül nəzəriyyəsinin süqutundan və yaradılış dəlillərindən digər bir çox əsərimizdə bütün elmi təfərrüatları ilə bəhs etmişik və etməyə davam edirik. Ancaq əhəmiyyəti baxımından mövzudan burada da bəhs etməkdə fayda var.

Darvini məhv edən çətinliklər

Təkamül nəzəriyyəsi tarixi qədim yunanlara gedib çıxan bir təlim olmasına baxmayaraq, XIX əsrdə hərtərəfli şəkildə irəli sürüldü. Nəzəriyyəni elm dünyasının gündəminə gətirən ən mühüm irəliləyiş Çarlz Darvinin 1859-cu ildə nəşr edilən "Növlərin mənşəyi" adlı kitabı idi. Darvin bu kitabda dünyadakı müxtəlif canlı növlərini Allah'ın ayırayrı yaratdığına qarşı çıxırdı. Darvinin fikrincə, bütün növlər orta qəddardan törəmiş və zaman ərzində kiçik dəyişikliklərlə müxtəlifləşmişdilər.

Darvinin nəzəriyyəsi heç bir konkret elmi tapıntıya əsaslanmırdı; özünün də qəbul etdiyi kimi, sadəcə bir məntiq yeritmə idi. Hətta Darvin kitabındakı "Nəzəriyyənin qarşısında duran çətinliklər" başlıqlı uzun bölmədə etiraf etdiyi kimi, nəzəriyyə bir çox mühüm suala cavab verə bilmirdi.

Darvin nəzəriyyəsinin qarşısındakı çətinliklərə inkişaf edən elmin üstün gələcəyinə, yeni elmi kəşflərin nəzəriyyəsinə gücləndirəcəyinə ümid edirdi. Bunu kitabında tez-tez

bildirirdi. Ancaq inkişaf edən elm Darvinin ümidlərinin tam əksinə, nəzəriyyənin əsas iddialarını bir-bir əsassız qoydu.

Darvinizmin elm qarşısındakı məğlubiyyətini üç əsas başlıq altında təhlil etmək olar:

Nəzəriyyə həyatın yer üzündə ilk dəfə necə ortaya çıxdığını əsla açıqlaya bilmir.

Nəzəriyyənin irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin, əslində, təkamül xarakterinə malik olduğunu göstərən heç bir elmi tapıntı yoxdur.

Fosillər təkamül nəzəriyyəsinin iddialarının tam əksini göstərir.

Bu bölmədə bu üç əsas başlığı əsaslı təhlil edəcəyik.

Keçilməz ilk pillə: həyatın mənşəyi

Təkamül nəzəriyyəsi bütün canlı növlərinin bundan təxminən 3.8 milyard il əvvəl dünyada fantastik şəkildə təsadüfən meydana gələn bircə canlı hüceyrədən törədiklərini iddia edir. Bircə hüceyrənin milyonlarla kompleks canlı növünü necə əmələ gətirməsi və əgər həqiqətən bu cür təkamül baş vermişsə, nə üçün izlərinin fosillərdə tapılmadığı nəzəriyyənin açıqlaya bilmədiyi suallardandır. Ancaq bütün bunlardan əvvəl iddia edilən təkamül prosesinin ilk pilləsi üzərində dayanmaq lazımdır. Həmin ilk hüceyrə necə ortaya çıxmışdır?

Təkamül nəzəriyyəsi cahilliklə yaradılışı inkar etdiyinə görə, həmin ilk hüceyrənin heç bir plan və nizam olmadan təbiət qanunları çərçivəsində təsadüfən meydana gəldiyini iddia edir. Yəni bu nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddə kortəbii təsadüflər nəticəsində ortaya canlı hüceyrə çıxarmalıdır. Ancaq bu, məlum olan ən təməl biologiya qanunlarına zidd iddiadır.

Həyat həyatdan gəlir

Darvin kitabında həyatın mənşəyindən heç bəhs etməmişdi. Çünki onun dövründəki ibtidai elm anlayışı canlıların çox sadə quruluşa malik olduqlarını fərz edirdi. Orta əsrlərdən bəri “spontane generation” adlı nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddələrin təsadüfən birləşərək canlı varlıq əmələ gətirməsinə inanırdılar. Bu dövrdə həşəratların yemək artıqlarından, siçanların da buğdadan əmələ gəlməsi geniş yayılmış düşüncə idi. Bunu sübut etmək üçün qəribə təcrübələr aparılmışdı. Çirkli əsginin üstünə bir az buğda qoyulmuş və bir müddət sonra bu qarışıqdan siçanların əmələ gəlməsini gözləmişdilər.

Ətin qurdlanması da həyatın cansız maddələrdən törədiyinə dəlil hesab edilirdi. Lakin daha sonra məlum olacaqdı ki, ətin üstündəki qurdlar öz-özlərindən əmələ gəlmirlər,

milçəklərin gətirib qoyduğu gözlə görülməyən sürfələrdən çıxırdılar. Darvin “Növlərin mənşəyi” adlı kitabını yazdığı dövrdə isə bakteriyaların cansız maddədən əmələ gəlməsi inancı elm dünyasında geniş şəkildə qəbul edilirdi.

Lakin Darvinin kitabının nəşr edilməsindən beş il sonra məşhur fransız bioloq Lui Paster təkamülə əsas verən bu inancı qəti şəkildə təkzib etdi. Paster apardığı uzun elmi fəaliyyət və təcrübələrdə gəldiyi nəticəni belə şərh etmişdi:

“Cansız maddələrin həyatı əmələ gətirməsi iddiası artıq qəti şəkildə tarixə gömülmüşdür”. (*Sidney Fox, Klaus Dose, Molecular Evolution and The Origin of Life, New York: Marcel Dekker, 1977, səh. 2*)

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarları Pasterin kəşflərinə uzun müddət qarşı çıxdılar. Ancaq inkişaf edən elm canlı hüceyrəsinin mürəkkəb quruluşunu üzə çıxardıqca həyatın öz-özünə əmələ gəlməsi iddiasının əsassızlığı daha da açıq şəkil aldı.

XX əsrdəki nəticəsiz səylər

XX əsrdə həyatın mənşəyi mövzusunu tədqiq edən ilk təkamülçü məşhur rus bioloq Aleksandr Oparin oldu. Oparin 1930-cu illərdə irəli sürdüyü bəzi tezislərlə canlı hüceyrəsinin təsadüfən meydana gələ biləcəyini sübut etməyə çalışdı. Ancaq bu fəaliyyətlər uğursuzluqla nəticələnəcək və Oparin bu etirafı etməli olacaqdı:

“Təəssüf ki, hüceyrənin mənşəyi təkamül nəzəriyyəsinin tamamilə əhatə edən ən qaranlıq nöqtədən ibarətdir”. (*Alexander I. Oparin, Origin of Life, (1936) New York, Dover Publications, 1953 (Reprint), səh. 196*)

Oparinin yolunu davam etdirən təkamülçülər həyatın mənşəyi problemini həll etmək üçün təcrübələr aparmağa çalışdılar. Bu təcrübələrin ən məşhuru amerikalı kimyaçı Stenli Miller tərəfindən 1953-cü ildə aparıldı. Miller ibtidai atmosferdə mövcud olduğunu iddia etdiyi qazları bir təcrübədə birləşdirdi və bu qarışıqca enerji verərək zülalları təşkil edən bir neçə üzvi molekul (amin turşusu) sintezlədi.

O illərdə təkamüllə bağlı mühüm mərhələ kimi tanıtılan bu təcrübənin əsassız olduğu və təcrübədə tətbiq edilən atmosferin yer şərtlərindən çox fərqli olduğu sonrakı illərdə üzə çıxacaqdı. (*“New Evidence on Evolution of Early Atmosphere and Life”, Bulletin of the American Meteorological Society, c. 63, Kasım 1982, səh. 1328-1330*)

Uzun sükutdan sonra Millerin özü də tətbiq etdiyi atmosfer mühitinin həqiqi olmadığını etiraf etdi. (*Stanley Miller, Molecular Evolution of Life: Current Status of the Prebiotic Synthesis of Small Molecules, 1986, səh. 7*)

Həyatın mənşəyi problemini açıqlamaq üçün XX əsr boyu göstərilən bütün təkamülçü səylər uğursuzluqla nəticələndi. San Diyeqo Skrips İnstitutundan məşhur geokimyəçi Cefri Bada təkamülçü "Earth" jurnalında 1998-ci ildə dərc edilən bir məqalədə bu həqiqəti belə qəbul edir:

"Bu gün XX əsri arxada qoyarkən hələ də XX əsrin başlanğıcındakı ən böyük həll edilməmiş problemlə qarşı-qarşıyıyıq: həyat yer üzündə necə başlayıb". (*Jeffrey Bada, Earth, Şubat 1998, səh. 40*)

Həyatın kompleks quruluşu

Təkamülçülərin həyatın mənşəyi ilə bağlı bu qədər çıxılmaz vəziyyətə düşməsinin başlıca səbəbi ən sadə hesab etdikləri canlıların bu qədər mürəkkəb quruluşa malik olmasıdır. Canlı hüceyrəsi insanın hazırladığı bütün texnoloji məhsullardan daha mürəkkəbdir. Belə ki, bu gün dünyanın ən qabaqcıl laboratoriyalarında belə cansız maddələr birləşdirilərək nəinki canlı hüceyrə, hətta hüceyrəyə aid bircə zülal da hasil etmək mümkün deyil.

Bir hüceyrənin meydana gəlməsi üçün lazımlı şərtlər əsla təsadüflərlə açıqlanmayacaq qədər çoxdur. Lakin bunu açıqlamağa heç ehtiyac yoxdur. Təkamülçülər hələ hüceyrə səviyyəsinə çatmadan çıxılmaz vəziyyətə düşürlər. Çünki hüceyrənin əsasını təşkil edən zülalların təsadüfən sintezlənmə ehtimalı riyazi cəhətdən sıfırdır.

Bunun ən əsas səbəbi budur ki, bir zülalın əmələ gəlməsi üçün başqa zülallar da olmalıdır. Bu səbəb bir zülalın təsadüfən əmələgəlmə ehtimalını tamamilə aradan qaldırır. Ona görə, təkcə bu fakt təkamülçülərin təsadüf iddiasını təkzib etmək üçün kifayətdir. Mövzunun əhəmiyyətini qısaca açıqlayaq:

- **Fermentlər olmasa, zülal sintezlənmə bilməz, fermentlər də zülaldır.**
- **Bircə zülalın sintezlənməsi üçün 100-ə yaxın hazır zülal olmalıdır. Ona görə, zülalların olması üçün zülallar lazımdır.**
- **Zülalları sintezləyən fermentləri DNT hazırlayır. DNT olmasa, zülal sintezlənmə bilməz. Ona görə, zülalların əmələ gəlməsi üçün DNT də lazımdır.**
- **Zülal sintezləmə prosesində hüceyrədəki bütün orqanoidlərin mühüm funksiyaları var. Yəni zülalların əmələ gəlməsi üçün tam funksional hüceyrə bütün orqanoidləri ilə birlikdə mövcud olmalıdır.**

Hüceyrənin nüvəsində yerləşən, genetik məlumat daşıyan DNT molekulu isə informasiya bankıdır. İnsan DNT-sindəki informasiyanı kağıza köçürmək istəsək, hər biri 500 səhifədən ibarət 900 cildlik kitabxana ortaya çıxar.

Burada çox maraqlı dilemma da var: DNT ancaq bir sıra xüsusi zülalların (fermentlərin) köməyi ilə qoşalaşa bilər. Amma bu fermentlər də ancaq DNT-dəki informasiya əsasında sintezlənir. Bir-birlərindən asılı olduqlarına görə, DNT-nin qoşalaşması üçün ikisi də eyni anda mövcud olmalıdır. Bu isə həyatın öz-özünə meydana gəlməsi ssenarisini çıxılmaz vəziyyətə salır. San Diyeqo Kaliforniya Universitetindən məşhur təkamülçü prof. Lesli Orcel “Scientific American” jurnalının 1994-cü il oktyabr sayında bu həqiqəti belə etiraf edir:

“Olduqca kompleks quruluşa malik olan zülalların və nuklein turşularının (RNT və DNT) eyni yerdə və eyni zamanda təsadüfən əmələ gəlmələri həddindən artıq ehtimaldan kənardır. Ancaq bunların biri olmadan digərini əldə etmək də mümkün deyil. Ona görə, insan məcburən həyatın kimyəvi yollarla meydana gəlməsinin tamamilə qeyri-mümkün olduğu nəticəsinə gəlir”. (*Leslie E. Orgel, The Origin of Life on Earth, Scientific American, c. 271, Ekim 1994, səh. 78*)

Şübhəsiz ki, əgər həyatın kortəbii təsadüflərlə öz-özünə meydana gəlməsi mümkün deyilsə, onda həyatın yaradıldığı qəbul edilməlidir. Bu həqiqət əsas məqsədi yaradılışı inkar etmək olan təkamül nəzəriyyəsini açıq-aydın əsassız edir.

Təkamülün xəyali mexanizmləri

Darvinin nəzəriyyəsini əsassız edən ikinci əsas cəhət nəzəriyyənin təkamül mexanizmləri kimi irəli sürdüyü iki anlayışın da, əslində, heç bir təkamül gücünə malik olmamasıdır.

Darvin irəli sürdüyü təkamül iddiasını tamamilə təbii seleksiya mexanizmi ilə əlaqələndirmişdi. Bu mexanizmə verdiyi əhəmiyyət kitabının adından da açıq şəkildə başa düşülür: “Növlərin mənşəyi, təbii seleksiya yolu ilə...”

Təbii seleksiya təbii seçmə deməkdir, təbiətdəki həyat uğrunda mübarizədə təbii şərtlərə uyğun və güclü canlıların həyatda qalacağı düşüncəsinə əsaslanır. Məsələn, yırtıcı heyvanlar tərəfindən təhlükəyə məruz qalan bir maral sürüsündə daha sürətlə qaçan marallar həyatda qalacaq. Beləliklə, maral sürüsü sürətlə qaçan və güclü fərdlərdən ibarət olacaq. Amma bu mexanizm maralların təkamül keçirməsinə səbəb olmaz, onları başqa bir canlı növünə, məsələn, atlara çevirməz.

Ona görə, təbii seçmə mexanizmi heç bir təkamül gücünə malik deyil. Darvin də bu həqiqəti anlamışdı və “Növlərin mənşəyi” adlı kitabında: **“Faydalı dəyişikliklər baş vermədikcə təbii seçmə heç bir şey edə bilməz”**, - demək məcburiyyətində qalmışdı. (*Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, səh. 184*)

Lamarkın təsiri

Bəs bu faydalı dəyişikliklər necə baş verə bilərdi? Darvin öz dövrünün ibtidai elm anlayışı çərçivəsində bu suala Lamarka əsaslanaraq cavab verməyə çalışmışdı. Darvindən əvvəl yaşamış fransız bioloq Lamarka görə, canlılar həyatları boyu keçirdikləri fiziki dəyişiklikləri sonrakı nəsələ ötürürlər, nəsildən-nəsələ toplanan bu xüsusiyyətlər nəticəsində yeni növlər meydana gəlir. Məsələn, Lamarkın fikrincə, zürafələr ceyranlardan törəyiblər, hündür ağacların yarpaqlarını yeməyə çalışarkən nəsildən-nəsələ boyunları uzanmışdır.

Darvin də buna bənzər misallar çəkmiş, məsələn, “Növlərin mənşəyi” kitabında qida tapmaq üçün suya girən bəzi ayıların tədricən balinalara çevrildiyini iddia etmişdi. (B. G. Ranganathan, *Origins?*, Pennsylvania: The Banner Of Truth Trust, 1988.)

Lakin Mendelin kəşf etdiyi və XX əsrdə inkişaf edən genetika elmi ilə qəti şəkildə sübut edilən genetika qanunları qazanılmış xüsusiyyətlərin sonrakı nəsillərə ötürülməsi əfsanəsini məhv etdi. Beləliklə, təbii seçmə “təkbaşına” və tamamilə təsirsiz mexanizm olaraq qaldı.

Neodarvinizm və mutasiyalar

Darvinistlər isə bu vəziyyətə bir çıxış yolu tapmaq üçün 1930-cu illərin sonlarında müasir sintetik nəzəriyyəni və ya daha geniş yayılmış adı ilə neodarvinizmi ortaya atdılar. Neodarvinizm təbii seçmənin yanına faydalı dəyişiklik səbəbi kimi mutasiyaları, yəni canlıların genlərində radiasiya kimi xarici amillər və ya transkripsiya xətaləri nəticəsində əmələ gələn pozulmaları əlavə etdi. Bu gün də elmi cəhətdən əsassız olduğunu bilmələrinə baxmayaraq, darvinistlər neodarvinist modeli müdafiə edirlər. Nəzəriyyə yer üzündəki milyonlarla canlı növünün, onların qulaq, göz, ağciyər, qanad kimi saysız-hesabsız mürəkkəb orqanlarının mutasiyalara, yəni genetik pozulmalara əsaslanan bir proses nəticəsində əmələ gəldiyini iddia edir. Amma nəzəriyyəni çarəsiz qoyan bir açıq elmi həqiqət var: mutasiyalar canlıları təkmilləşdirmirlər, əksinə, hər zaman canlılara zərər verirlər.

Bunun səbəbi çox sadədir: DNT çox mürəkkəb quruluşa malikdir. Bu molekula olan hər hansı təsadüfi təsir ancaq zərər verir. Amerikalı genetik B.G. Ranqanatan bunu belə açıqlayır:

“Mutasiyalar kiçik, təsadüfi və zərərliyə gətirir. Çox nadir meydana gəlirlər və ən yaxşı halda təsirsizdir. Bu üç xüsusiyyət mutasiyaların təkamül xarakterli təsir meydana gətirməyəcəyini sübut edir. Yüksək dərəcədə xüsusiləşmiş orqanizmdə meydana gələn təsadüfi dəyişiklik ya təsirsiz, ya da zərərli olur. Bir qol saatında meydana gələn təsadüfi dəyişiklik qol saatını təkmilləşdirməz. Ona böyük ehtimalla zərər verər və ya ən yaxşı halda təsir etməz. Bir zəlzələ bir şəhəri daha yaxşı hala salmaz, onu məhv edər”. (*Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, səh. 179*)

Bu günə qədər heç bir faydalı, yəni genetik məlumatı təkmilləşdirən mutasiya müşahidə edilməyib. Bütün mutasiyaların zərərli olması aşkar edilib. Aydın olmuşdur ki, təkamül nəzəriyyəsinin təkamül mexanizmi kimi göstərdiyi mutasiyalar, əslində, canlıları sadəcə məhv edən, şikəst edən genetik hadisələrdir (insanlarda mutasiyanın ən çox rast gəlinən təsiri xərcəngdir). Əlbəttə, məhvedici mexanizm təkamül mexanizmi ola bilməz. Təbii seçmə isə Darwinin də qəbul etdiyi kimi, tək başına heç bir şey edə bilməz. Bu həqiqət bizə təbiətdə heç bir təkamül mexanizminin olmadığını göstərir. Təkamül mexanizmi olmadığına görə, təkamül deyilən xəyali proses də baş verməyib.

Fosillər: ara-keçid formalardan əsər-əlamət yoxdur

Təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi prosesin baş vermədiyinin ən açıq göstəricisi isə fosillərdir.

Təkamül nəzəriyyəsinə görə, bütün canlılar bir-birlərindən törəyiblər. Əvvəlcədən mövcud olan bir canlı növü zaman ərzində digərinə çevrilmiş və bütün növlər bu şəkildə əmələ gəlmişlər. Nəzəriyyəyə əsasən, bu çevrilmə yüz milyon illər davam edən uzun dövrü əhatə etmiş və mərhələ-mərhələ irəliləmişdir. Bu təqdirdə iddia edilən uzun çevrilmə prosesi zamanı saysız-hesabsız ara növlər əmələ gəlməli və yaşamalılardır.

Məsələn, keçmişdə balıq xüsusiyyətlərini daşımalarına baxmayaraq, bir tərəfdən də bəzi sürünən canlı xüsusiyyətlərini qazanmış yarı-balıq, yarı-sürünən canlılar yaşamalılardır və ya sürünən xüsusiyyətlərini daşıyan, bir tərəfdən də bəzi quş xüsusiyyətləri qazanmış sürünən quşlar ortaya çıxmalıdır. Bunlar bir keçid prosesində olduqları üçün şikəst, yarımçıq, qüsurlu canlılar olmalıdır. Təkamülçülər keçmişdə yaşadığına inandıqları bu nəzəri məxluqları “ara-keçid forması” adlandırırlar.

Əgər, həqiqətən, bu cür canlılar keçmişdə yaşayıbsa, onların sayı və növü milyonlarla, hətta milyardlarla olmalıdır və bu əcaib canlıların qalıqlarına mütləq fosil izlərində rast gəlinməlidir. Darvin “Növlərin mənşəyi”ndə bunu belə açıqlamışdır:

“Əgər nəzəriyyəmə doğrudursa, növləri bir-biri ilə əlaqələndirən saysız-hesabsız ara-keçid növləri keçmişdə mütləq yaşamalıdır... Onların yaşadığının dəlilləri də sadəcə fosil qalıqları arasında tapıla bilər”. (*Charles Darwin, The Origin of Species, səh. 172, 280*)

Ancaq bu sətirləri yazan Darvin ara-keçid formalarının heç cür tapılmadığını bilir və bunun nəzəriyyəsi üçün böyük problem olduğunu görürdü. Ona görə, “Növlərin mənşəyi” kitabının “Nəzəriyyənin qarşısında duran çətinliklər” (Difficulties on Theory) adlı bölməsində belə yazmışdı:

“Əgər, həqiqətən, növlər digər növlərdən yavaş dəyişikliklərlə törəyibsə, nə üçün saysız-hesabsız ara-keçid formasına rast gəlmirik? Nə üçün bütün təbiət qarmaqarışq vəziyyətdə deyil, məhz yerli-yerindədir? Saysız-hesabsız ara-keçid forması olmalıdır, bəs nə üçün yer üzünün çoxsaylı təbəqələrində onları tapmırıq?... Nə üçün hər geoloji forma və hər təbəqə belə qalıqlarla dolu deyil?” (*Charles Darwin, The Origin of Species, səh. 172, 280*)

Darvinin puç olan ümidləri

Ancaq XIX əsrin ortasından indiyə qədər dünyanın hər tərəfində qızgın fosil araşdırmaları aparılmasına baxmayaraq, ara-keçid formalarına rast gəlinməmişdir. Aparılan qazıntı işlərində və tədqiqatlarda əldə edilən bütün tapıntılar təkamülçülərin gözlədiklərinin əksinə, canlıların yer üzündə birdən-birə, tam və qüsursuz formada ortaya çıxdıqlarını göstərmişdir.

Məşhur ingilis paleontoloq Derek V. Eyser təkamülçü olmasına baxmayaraq, bu həqiqəti belə etiraf edir:

“Problemimiz budur: fosilləri hərtərəfli tədqiq etdikdə növlər və ya siniflər səviyyəsində belə daima eyni həqiqətlə qarşılaşırıq; mərhələli təkamüllə təkmilləşən deyil, birdən-birə yer üzündə əmələ gələn qruplar görürük”. (Derek A. Ager, “The Nature of the Fossil Record”, Proceedings of the British Geological Association, c. 87, 1976, səh. 133)

Yəni fosil qeydlərində bütün canlı növləri aralarında heç bir keçid forması olmadan, tam formada ani sürətdə ortaya çıxırlar. Bu, Darvinin fikirlərinin tam əksidir. Habelə, bu, canlı növlərinin yaradıldığını göstərən çox güclü dəlildir. Çünki bir canlı növünün heç bir əcdadı olmadan, bir anda və qüsursuz şəkildə ortaya çıxmasının tək açıqlaması var: o növ

yaradılmışdır. Bu həqiqət məşhur təkamülçü bioloq Duqlas Futuyma tərəfindən də qəbul edilir:

“Yaradılış və təkamül yaşayan canlıların mənşəyi haqqında iki yeganə açıqlamadır. Canlılar dünyada ya tamamilə mükəmməl və tam formada ortaya çıxmışlar, ya da belə olmamışdır. Əgər belə olmamışdırsa, bir dəyişiklik prosesi nəticəsində özlərindən əvvəl mövcud olan bəzi canlı növlərindən təkamül keçirərək meydana gəlməlidirlər. Amma əgər tam və mükəmməl formada ortaya çıxıblarsa, onda sonsuz güc sahibi olan bir ağıl tərəfindən yaradılmışlar”. (*Douglas J. Futuyma, Science on Trial, New York: Pantheon Books, 1983. Səh. 197*)

Fosillər isə canlıların yer üzündə tam və mükəmməl formada ortaya çıxdıqlarını göstərir. Yəni “növlərin mənşəyi” Darvinin hesab etdiyinin əksinə, təkamül deyil, yaradılışdır.

İnsanın təkamülü nağılı

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarlarının ən çox gündəmə gətirdikləri məsələ insanın mənşəyidir. Bununla bağlı darvinist iddia bu gün yaşayan müasir insanın meymunabənzər məxluqlardan törədiyini zənn edir. 4-5 milyon il əvvəl başladığı fərz edilən bu prosesdə müasir insan ilə əcdadları arasında bəzi ara-keçid formaların yaşadığı iddia edilir. Əslində, tamamilə fantastik olan bu ssenaridə dörd əsas kateqoriya var:

Australopithecus

Homo habilis

Homo erectus

Homo sapiens

Təkamülçülər insanların ilk “meymunabənzər əcdadları”na “cənub meymunu” mənasını verən “australopithecus” adını veriblər. Bu canlılar, əslində, nəslə kəsilməmiş meymun növüdür. Lord Solli Zukerman və prof. Çarlz Oksnard kimi İngiltərə və ABŞ-dan iki məşhur anatomun *australopithecus* nümunələri üzərində apardığı hərtərəfli araşdırmalar bu canlıların sadəcə nəslə kəsilməmiş meymun növünə aid olduqlarını və insanlarla heç bir bənzərlik təşkil etmədiklərini göstərmişdir. (*Charles E. Oxnard, “The Place of Australopithecines in Human Evolution: Grounds for Doubt”, Nature, c. 258, səh. 389*)

Təkamülçülər insanın təkamülünün sonrakı mərhələsini də “homo”, yəni insan kimi təsnif edirlər. İddiaya əsasən, homo sırasındakı canlılar *australopithecus*lardan daha çox inkişaf ediblər. Təkamülçülər bu fərqli canlılara aid fosilləri ardıcıl düzərək fantastik

təkamül sxemi qururlar. Bu sxem xəyalidir, çünki bu fərqli siniflərin arasında təkamül xarakterli əlaqə olması əsla sübut edilə bilməmişdir. Təkamül nəzəriyyəsinin XX əsrdəki ən mühüm tərəfdarlarından biri olan Ernst Mayr: “*Homo sapiens*ə uzanan zəncir halqası, əslində, itib”, - deyərək bunu qəbul edir. (J. Rennie, “*Darwin’s Current Bulldog: Ernst Mayr*”, *Scientific American*, Aralık 1992)

Təkamülçülər “*ausrtalopithecus > homo habilis > homo erectus > homo sapiens*” ardıcılığını qurarkən bu növlərin hər birinin daha sonrakının əcdadı olmasını irəli sürürlər. Lakin paleoantropoloqların son kəşfləri *australopithecus*, *homo habilis* və *homo erectus*ün dünyanın müxtəlif bölgələrində eyni dövrlərdə yaşadıklarını göstərir. (Alan Walker, *Science*, c. 207, 1980, s. 1103; A. J. Kelso, *Physical Antropology*, 1. baskı, New York: J. B. Lipincott Co., 1970, s. 221; M. D. Leakey, *Olduvai Gorge*, c. 3, Cambridge: Cambridge University Press, 1971, səh. 272)

Habelə, *homo erectus* sinfinə aid olan insanların bir qismi çox müasir dövrlərə qədər yaşayıblar, *homo sapiens neandertalensis* və *homo sapiens sapiens* (insan) ilə eyni mühitdə birlikdə mövcud olmuşlar. (*Time*, noyabr 1996)

Bu isə, əlbəttə, bu siniflərin bir-birilərinin əcdadı olduqları iddiasının əsassızlığını açıq şəkildə ortaya qoyur. Harvard Universitetinin paleontoloqlarından Stiven Cey Quld, təkamülçü olmasına baxmayaraq, darvinist nəzəriyyənin düşdüyü bu çıxılmaz vəziyyəti belə açıqlayır:

“Əgər bir-biri ilə paralel şəkildə yaşayan üç müxtəlif hominid (insanabənzər) sxemi varsa, onda bizim soy ağacımıza nə oldu? Aydındır ki, bunların biri digərindən törəyə bilməz. Habelə, biri digəri ilə müqayisə edildikdə təkamül xarakterli inkişaf meyli göstərmirlər”. (S. J. Gould, *Natural History*, c. 85, 1976, səh. 30)

Qısaca desək, KİV-də və ya dərsliklərdə verilən bir cür fantastik yarı-meymun yarı-insan canlıların rəsmləri ilə, yəni sırf təbliğat yolu ilə dirçəldilməyə çalışılan insanın təkamülü ssenarisi heç bir elmi əsas olmayan nağıldan ibarətdir. Bu mövzunu uzun illər tədqiq edən, xüsusilə *australopithecus* fosilləri üzərində 15 il araşdırma aparan İngiltərənin ən məşhur və hörmətli elm adamlarından biri olan Lord Solli Zukerman təkamülçü olmasına baxmayaraq, meymunabənzər canlılardan insana uzanan nəsil ağacı olmadığı nəticəsinə gəlmişdir.

Zukerman maraqlı elm şkalası da qurmuşdur. Elmi hesab etdiyi elm sahələrindən elmdən kənar qəbul etdiyi elm sahələrinə qədər şaxəli cədvəl çəkmişdir. Zukermanın bu cədvəlində ən elmi, yəni konkret faktlara əsaslanan elm sahələri kimya və fizikadır. Cədvəldə bunlardan sonra bioloji elmlər, daha sonra sosial fənlər gəlir. Şaxələnmənin ən kənar ucunda, yəni elmdən kənar hesab edilən hissədə isə Zukermanın fikrincə telepatiya,

altıncı hiss kimi hissın f6vq6nd6 olan qavrama anlayışları v6 bir d6 insanın “t6kam6l6” yerl6şir! Zukerman şax6l6nm6nin bu ucunu bel6 a6ıqlayır:

“Obyektiv reallıq sah6sind6n 6ıxıb bioloji elm f6rz edil6n bu sah6l6r6, y6ni hissın f6vq6nd6 olan qavramaya v6 insanın fosil tarixinin ş6rh edilm6sin6 daxil olduqda, t6kam6l n6z6riyy6sin6 inanan bir ş6xs 66n h6r şeyin m6mk6n olduęunu g6r6r6k. Bel6 ki, n6z6riyy6l6rin6 q6ti ş6kild6 inanan bu ş6xsl6rin ziddiyy6tli b6zi r6yl6ri eyni anda q6bul etm6l6ri bel6 m6mk6nd6r”. (*Solly Zuckerman, Beyond The Ivory Tower, New York: Toplinger Publications, 1970, s6h. 19*)

İnsanın t6kam6l6 naęılı da n6z6riyy6l6rin6 kor-koran6 inanan bir sıra insanların tapdıqları b6zi fosill6r haqqında qabaqcadan r6y ver6r6k ş6rh etm6l6rind6n ibar6tdir.

Darvin formulu!

İndiy6 q6d6r t6hlil etdiyimiz b6t6n d6lill6rl6 yanaşı, ist6yirsinizs6, t6kam6l66l6rin nec6 c6f6ng inanca malik olduqlarına bir d6 uşaqaların bel6 anlayacaęı q6d6r a6ıq misalla baxaq.

T6kam6l n6z6riyy6si canlıların t6sad6f6n 6m6l6 g6ldiyini iddia edir. Ona g6r6, bu iddiaya 6sas6n, cansız v6 ş6ursuz atomlar birl6ş6r6k 6vv6lc6 h6ceyr6ni 6m6l6 g6tirmiş v6 sonra eyni atomlar birl6ş6r6k dig6r canlıları v6 insanı meydana g6tirmişl6r. İndi d6ş6n6k, canlıların 6sasını t6şkil ed6n karbon, fosfor, azot, kalium kimi elementl6ri birl6şdirdikd6 bir yıęın 6m6l6 g6lir. Bu atom yıęını hansı prosesd6n ke6irils6 d6, birc6 canlı bel6 6m6l6 g6tirm6z. İst6yirsinizs6, bununla baęlı bir t6cr6b6 ke6ir6k v6 t6kam6l66l6rin, 6slind6, m6dafiy6 etdikl6ri, amma ucadan s6yl6y6 bilm6dikl6ri iddianı onların adından “Darvin formulu” adı il6 n6z6rd6n ke6ir6k:

T6kam6l66l6r 6oxlu sayda b6y6k 66nin i6in6 canlıların 6sasını t6şkil ed6n fosfor, azot, karbon, oksigen, d6mir, maqnezium kimi elementl6rd6n bol miqdarda qoysunlar. H6tta normal ş6rtl6rd6 m6vcud olmayan, ancaq bu qarışığın i6ind6 lazımlı bildikl6ri madd6l6ri d6 bu 66nl6r6 6lav6 etsinl6r. Qarışıqların i6in6 ist6dikl6ri q6d6r amin turşusu, ist6dikl6ri q6d6r d6 z6lal doldursunlar. Bu qarışıqlara ist6dikl6ri nisb6td6 temperatur v6 r6tub6t versinl6r. Bunları ist6dikl6ri 6n yaxşı texnoloji cihazlarla qarışdırınsınlar. 66nl6rin başında n6zar6t6i kimi d6nyanın qabaqcıl elm adamlarını qoysunlar. Bu m6t6x6ssisl6r atadan oęula, n6sild6n-n6sl6 6t6r6l6r6k n6vb6 il6 milyardlarla, h6tta trilyonlarla il fasil6siz 66nl6rin başında g6zl6sinl6r. Bir canlının 6m6l6 g6lm6si 66n hansı ş6rtl6rin m6vcud olmasını lazım bilirl6rs6, hamısını t6tbiq etsinl6r. Ancaq n6 ets6l6r d6, o 66nl6rd6n 6sla bir canlı 6ıxara bilm6zl6r. Z6raf6l6ri, aslanları, arıları, b6lb6ll6ri, tutuquşuları, atları, delfinl6ri, g6ll6ri, s6hl6b 6i66kl6rini, zanbaqları, q6r6nfill6ri, bananları, portaęalları, almaları,

xurmaları, pomidorları, qovunları, qarpızları, əncirləri, zeytunları, üzümləri, şaftalıları, tovuz quşlarını, qırqovulları, rəngarəng kəpənəkləri və bunlar kimi milyonlarla canlı növündən heç birini əmələ gətirə bilməzlər. Nəinki burada sadələdiyimiz bir neçə canlı, bunların bircə hüceyrəsini belə əldə edə bilməzlər.

Qısaca desək, **şüursuz atomlar birləşərək hüceyrəni əmələ gətirə bilməzlər**. Sonra yeni qərar verərək bir hüceyrəni iki yerə bölüb, sonra ardıcıl başqa qərarlar verib elektron mikroskopunu icad edən, sonra öz hüceyrə quruluşunu bu mikroskop altında tədqiq edən professorları əmələ gətirə bilməzlər. **Maddə ancaq Allah'ın üstün yaratması ilə həyat qazanır**. Bunun əksini iddia edən təkamül nəzəriyyəsi isə ağıla tamamilə zidd cəfəngiyatdır. Təkamülçülərin ortaya atdığı iddialar üzərində bir az düşünmək yuxarıdakı misalda göstərildiyi kimi, bu həqiqəti üzə çıxarar.

Göz və qulaqdakı texnologiya

Təkamül nəzəriyyəsinin qətiyyəni açıqlaya bilmədiyi digər məsələ isə göz və qulaqdakı üstün duyğu keyfiyyətidir.

Gözlə bağlı mövzuya keçməzdən əvvəl “Necə görürük?” sualına qısaca cavab verək. Bir cisimdən gələn şüalar gözdə tor qişaya tərsinə düşür. Bu şüalar buradakı hüceyrələr tərəfindən elektrik siqnallarına çevrilir və beyinin arxa hissəsindəki görmə mərkəzi adlanan kiçik nöqtəyə ötürülür. Bu elektrik siqnalları bir sıra ardıcıl proseslərdən sonra beyindəki bu mərkəzdə görüntü kimi şərh edilir. Bu məlumatdan sonra düşünək: beyin işığa qapalıdır. Yəni beyinin içi qapqaranlıqdır, işıq beyinin yerləşdiyi yerə girə bilməz. Görmə mərkəzi adlanan yer qapqaranlıq, işığın düşmədiyi, bəlkə, heç qarşılaşmadığınız qədər qaranlıq yerdir. Ancaq siz bu zülmət qaranlıqda işıqlı, aydın dünyanı izləyirsiniz.

Üstəlik, bu, o qədər aydın və keyfiyyətli görüntüdür ki, XXI əsrin texnologiyası belə hər cür imkanı olmasına baxmayaraq, bu aydın görüntünü əldə edə bilmir. Məsələn, hal-hazırda oxuduğunuz kitaba, kitabı tutan əllərinizə baxın, sonra başınızı qaldırın və ətrafınıza baxın. Hal-hazırda gördüyünüz aydın və keyfiyyətli görüntünü başqa bir yerdə görmüsünüzmü? Bu qədər aydın görüntünü sizə dünyanın qabaqcıl televizor şirkətlərinin istehsal etdiyi təkmilləşdirilmiş televizor ekranı belə verə bilməz. 100 ildən bəri minlərlə mühəndis bu aydın görüntünü əldə etmək üçün çalışır. Bunun üçün fabriklər, böyük müəssisələr qurulur, tədqiqatlar aparılır, planlar və dizaynlar edilir. Bir televizor ekranına baxın, bir də hal-hazırda əlinizdə tutduğunuz bu kitaba. Arada böyük aydınlıq və keyfiyyət fərqi olduğunu görəcəksiniz. Həm də televizorun ekranı sizə iki ölçülü görüntü göstərir, lakin siz üç ölçülü, dərin perspektivi olan görüntü izləyirsiniz.

Uzun illərdən bəri on minlərlə mühəndis üç ölçülü televizor icad etməyə, gözün görmə keyfiyyətini əldə etməyə çalışırlar. Bəli, üç ölçülü televizor kimi sistem istehsal edə bildilər, amma onu da eynəksiz üç ölçülü görmək mümkün deyil, həm də bu, süni üçölçülü görüntüdür. Arxa tərəf daha bulanıq, ön tərəf isə kağız dekorasiya kimi görünür. Heç bir zaman gözün gördüyü qədər aydın və keyfiyyətli görüntü əmələ gəlmir. Kamerada da, televizorda da mütləq görüntü itkisi olur.

Təkamülçülər bu keyfiyyətli və aydın görüntünü əmələ gətirən mexanizmin təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edirlər. İndi birisi sizə otağınızda ki televizorun təsadüflər nəticəsində əmələ gəldiyini, atomların birləşib bu görüntünü əmələ gətirən aləti meydana gətirdiyini desə, nə düşünərsiniz? Minlərlə insanın birlikdə edə bilmədiyini şüursuz atomlar necə etsin?

Gözün gördüyündən daha bəsit görüntünü əmələ gətirən alət təsadüfən əmələ gəlmirsə, gözün və gözün gördüyü görüntünün də təsadüfən meydana gəlməyəcəyi çox açıqdır. Eyni vəziyyət qulağa da aiddir. Xarici qulaq ətrafdakı səsləri qulaq seyvanı vasitəsilə toplayıb daxili qulağa ötürür; daxili qulaq da bu titrəyişləri elektrik impulslarına çevirərək beyinə göndərir. Eynilə görmədə olduğu kimi, eşitmə prosesi də beyindəki eşitmə mərkəzində həyata keçir.

Göz üçün dediklərimiz qulağa da aiddir, yəni beyin işıq kimi səsə də qapalıdır, səs keçirmir. Ona görə, xarici aləm nə qədər səs-küylü olsa da, beyinin içi tamamilə səssizdir. Buna baxmayaraq, ən aydın səslər beyində eşidilir. Səs keçirməyən beyninizdə orkestr simfoniyları dinləyir, ətraf mühitin bütün səs-küyünü eşidirsiniz. Ancaq həmin anda həssas bir cihazla beyninizin içindəki səs səviyyəsi ölçülsə, burada səssizliyin hakim olduğu məlum olacaqdır. Aydın görüntü əldə etmək ümidi ilə texnologiyadan necə istifadə edilsə, səs üçün də eyni səylər on illərdən bəri davam etdirilir. Səsyazma cihazları, musiqi mərkəzləri, bir çox elektron alət, səs qəbul edən musiqi sistemləri bu fəaliyyətlərin nəticələrindən bəziləridir. Ancaq bütün texnologiyaya və bu sahədə minlərlə mühəndis və mütəxəssis işləməsinə baxmayaraq, qulağın əmələ gətirdiyi qədər aydın və keyfiyyətli səs əldə edilməmişdir. Ən böyük musiqi sistemi şirkətinin istehsal etdiyi ən keyfiyyətli musiqi mərkəzini düşünün. Səsi qeyd etdikdə mütləq səsin bir hissəsi itir, az da olsa təhrif olur və ya musiqi mərkəzini işə saldıqda hələ musiqi çalmazdan əvvəl mütləq bir cızıltı eşidirsiniz. Ancaq insan orqanizmindəki texnologiyanın məhsulu olan səslər olduqca aydın və qüsursuzdur. İnsan qulağı heç vaxt musiqi mərkəzində olduğu kimi cızıltılı və ya təhrif olunmuş şəkildə səs eşitmir; səs necədirsə, tam və aydın şəkildə onu eşidir. Bu, insan yaradıldığı gündən bəri belədir. İndiyə qədər insanın istehsal etdiyi heç bir görüntü və səs cihazı göz və qulaq qədər həssas və keyfiyyətli qəbuledici olmamışdır. Ancaq görmə və eşitmə hadisəsində bütün bunların fəvqündə duran çox böyük həqiqət də var.

Beyinin içində görən və eşidən şüur kimə aiddir?

Beyinin içində parlaq, rəngli dünyanı izləyən, simfoniyaları, quşların civiltilərini dinləyən, gülü qoxulayan kimdir?

İnsanın gözlərindən, qulaqlarından, burnundan gələn siqnallar elektrik impulsu kimi beyinə ötürülür. Biologiya, fiziologiya və ya biokimya kitablarında bu görüntünün beyində necə əmələ gəlməsinə dair bir çox şey oxuyursunuz. Ancaq bu mövzu haqqında ən mühüm həqiqətə heç bir yerdə rast gələ bilməzsiniz: beyində bu elektrik impulslarını görüntü, səs, qoxu və hiss kimi qavrayan kimdir? Beyinin içində gözə, qulağa, buruna ehtiyac hiss etmədən bütün bunları qavrayan bir şüur var. Bu şüur kimə aiddir?

Əlbəttə, bu şüur beyini təşkil edən sinirlər, yağ təbəqəsi və sinir hüceyrələrinə aid deyil. Elə buna görə, hər şeyin maddədən ibarət olduğunu zənn edən darvinist-materialistlər bu suallara heç cür cavab verə bilmirlər. Çünki bu şüur Allah'ın yaratdığı ruhdur. Ruhun görüntünü izləmək üçün gözə, səsi eşitmək üçün qulağa ehtiyacı yoxdur. Eyni zamanda, düşünmək üçün beyinə də ehtiyacı yoxdur.

Bu açıq və elmi həqiqəti oxuyan hər insan beyinin içindəki bir neçə sm³-lik, qapqaranlıq yerə bütün kainatı üçölçülü, rəngli, kölgəli və işıqlı şəkildə sığışdıran uca Allah'ı düşünüb, Ondən qorxub Ona sığınmalıdır.

Materialist inanc

Bura qədər təhlil etdiklərimiz təkamül nəzəriyyəsinin elmi kəşflərə zidd iddia olduğunu göstərir. Nəzəriyyənin həyatın mənşəyi haqqındakı iddiası elmə ziddir, irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin heç bir təkamül gücü yoxdur və fosillər nəzəriyyənin iddia etdiyi ara keçid formalarının yaşamadığını göstərir. Bu təqdirdə, əlbəttə, təkamül nəzəriyyəsi elmə zidd fərziyyə kimi bir kənara qoyulmalıdır. Belə ki, tarix boyu dünya mərkəzli kainat modeli kimi bir çox düşüncə təzi elmin gündəmindən çıxarılmışdır. Ancaq təkamül nəzəriyyəsi təkidlə elmin gündəliyində saxlanılır. Hətta bəzi insanlar nəzəriyyənin tənqid edilməsini elmə təcavüz kimi göstərməyə çalışırlar. Axı niyə? Bunun səbəbi təkamül nəzəriyyəsinin bəzi kütlələr üçün əl çəkilməz doqmatik inanc olmasıdır. Bu kütlələr materialist fəlsəfəyə kor-koranə bağlıdırlar və darvinizmi də təbiət haqqında yeganə materialist açıqlama olduğu üçün mənimsəyiblər. Bəzən bunu açıq şəkildə etiraf edirlər. Harvard Universitetindən məşhur genetik və eyni zamanda, qabaqcıl təkamülçülərdən olan Riçard Levontin əvvəlcə materialist, sonra elm adamı olduğunu belə etiraf edir:

“Bizim materializmə bir inancımız var, bu “a priori” (əvvəlcədən qəbul edilmiş, doğru fərz edilmiş) inanandır. Bizi dünya haqqında materialist açıqlama verməyə məcbur edən şey elmi metodlar və qanunlar deyil. Əksinə, materializmə olan “a priori” bağlılığımız səbəbi ilə dünya haqqında materialist açıqlama verən tədqiqat metodları və anlayışlarını uydururuq. Materializm mütləq doğru olduğuna görə də İlahi açıqlamanın səhnəyə çıxmasına icazə verə bilmərik”. (Richard Lewontin, “The Demon-Haunted World”, The New York Review of Books, 9 Ocak, 1997, səh. 28)

Bu sözlər darvinizmin materialist fəlsəfəyə bağlılıq uğrunda davam etdirilən bir doqma olduğunun açıq ifadəsidir. Bu doqma maddədən başqa heç bir varlıq olmadığını qəbul edir. Bu səbəbdən də cansız, şüursuz maddənin həyatı əmələ gətirdiyinə inanır. Milyonlarla müxtəlif canlı növünün, məsələn, quşların, balıqların, zürafələrin, pələnglərin, həşəratların, ağacların, çiçəklərin, balinaların və insanların maddənin öz daxilindəki reaksiyalarla, yəni yağın yağışla, çaxan şimşəklə, cansız maddədən əmələ gəldiyini qəbul edir. Əslində isə bu, həm ağıla, həm də elmə ziddir. Amma darvinistlər Allah'ın açıq-aşkar varlığını qəbul etməmək üçün bu ağıldan və elmdən kənar fikri cahilliklə müdafiə etməkdə davam edirlər.

Canlıların mənşəyinə materialist düşüncə ilə baxmayan insanlar isə bu açıq həqiqəti görəcəklər: bütün canlılar üstün güc, bilik və ağıla malik olan Yaradanın əsəridir. Yaradan bütün kainatı yoxdan var edən, ən qüsuruz şəkildə nizama salan və bütün canlıları yaradan Allah'dır.

Təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən təsirli sehridir

Burada bunu da bildirmək lazımdır ki, heç bir ideologiyanın təsiri altında qalmadan, sadəcə ağılı və məntiqini işlədən hər insan elm və mədəniyyətdən uzaq xalqların xurafatlarını xatırladan təkamül nəzəriyyəsinə inanmağın qeyri-mümkün olduğunu asanlıqla anlayacaqdır.

Yuxarıda da bildirildiyi kimi, təkamül nəzəriyyəsinə inananlar böyük bir çənin içində bir çox atomu, molekulu, cansız maddəni dolduran və bunların qarışığından zaman ərzində düşünən, dərk edən, kəşflər edən professorların, universitet tələbələrinin, Eynşteyn, Habl kimi elm adamlarının, Frank Sinatra, Çarlton Heston kimi aktyorların, bununla yanaşı, ceyranların, limon ağaclarının, qərənfillərin çıxacağına inanırlar. Həm də bu cəfəng iddiaya inananlar elm adamları, professorlar, mədəniyyətli, təhsilli insanlardır. Bu səbəbdən, təkamül nəzəriyyəsi haqqında dünya tarixinin ən böyük və ən təsirli sehri ifadəsini işlətmək yerinə düşər. Çünki dünya tarixində insanların bu dərəcədə ağılı başından alan, ağıl və məntiqlə düşünmələrinə imkan verməyən, gözlərinin qarşısına sanki bir pərdə

çəkib çox açıq olan həqiqətləri görmələrinə mane olan başqa inanc və ya iddia yoxdur. Bu, afrikalı bəzi qəbilələrin totemlərə, Səba xalqının Günəşə tapınmasından, hz. İbrahimin qövmünün düzəltmələri bütələrə, hz. Musanın qövmünün qızıldan düzəltmələri buzova tapınmalarından daha qorxulu və ağlasığmaz korluqdur. Əslində, bu vəziyyət Allah'ın Quranda işarə etdiyi ağılsızlıqdır. Allah bəzi insanların anlayışlarının bağlı olacağını və həqiqətləri görməkdən məhrum olacağını bir çox ayədə bildirir. Bu ayələrdən bəziləri belədir:

Həqiqətən, kafirləri əzabla qorxutsan da, qorxutmasan da, onlar üçün birdir, iman gətirməzlər. Allah onların ürəyinə və qulağına möhür vurmuşdur. Gözlərində də pərdə vardır. Onları böyük bir əzab gözləyir! (Bəqərə surəsi, 6-7)

... Onların qəlbləri vardır, lakin onunla anlamazlar. Onların gözləri vardır, lakin onunla görməzlər. Onların qulaqları vardır, lakin onunla eşitməzlər. Onlar heyvan kimidirlər, bəlkə də, daha çox zəlalətdədirlər. Qafil olanlar da məhz onlardır! (Əraf surəsi, 179)

Allah "Hicr" surəsində də bu insanların möcüzələr görsələr də, inanmayacaq qədər sehrləndiklərini belə bildirir:

Əgər onlara göydən bir qapı açsaq və oradan durmadan yuxarı dırmaşsalar yenə də: "Gözümüz bağlanmış, biz sehrlənmişik", - deyirlər. (Hicr surəsi, 14-15)

Bu qədər geniş kütləyə bu sehrin təsir etməsi, insanların həqiqətlərdən bu qədər uzaq saxlanması və 150 ildən bəri bu sehrin pozulmaması isə sözlə ifadə edilməyəcək qədər heyvətli vəziyyətdir. Çünki bir və ya bir neçə insanın qeyri-mümkün ssenarilərə, cəfəng və məntiqsiz iddialara inanmalarını anlamaq olar. Ancaq dünyanın hər tərəfindəki insanların şüursuz və cansız atomların ani qərarla birləşib qeyri-adi mütəşəkkillik, nizam, ağıl və şüur nümayiş etdirərək qüsursuz sistemlə işləyən kainatı, həyat üçün uyğun hər cür xüsusiyyətə malik olan Yer planetini və saysız-hesabsız kompleks sistemdən ibarət canlıları meydana gətirdiyinə inanmasının sehdən başqa heç bir açıqlaması yoxdur.

Allah Quranda inkarçı fəlsəfənin tərəfdarı olan bəzi şəxslərin etdikləri sehrlərlə insanlara təsir etdiklərini hz. Musa ilə firon arasında baş verən bir hadisə ilə bizə bildirir. Hz. Musa firona haqq dini təbliğ etdikdə firon hz. Musaya öz bilici sehrkarları ilə insanların topladığı bir yerdə qarşılaşmasını söyləyir. Hz. Musa sehrkarlarla qarşılaşdıqda əvvəlcə onların bacarıqlarını göstərməsini əmr edir. Bu hadisənin danışıldığı ayə belədir:

(Musa:) "Siz atın", - dedi. Onlar (əsalarını yerə) atdıqda, adamların gözlərini bağlayıb (sehrləyib) onları qorxutdular və böyük bir sehr göstərdilər. (Əraf surəsi, 116)

Göründüyü kimi, fironun sehrkarları hz. Musa və ona inananlardan başqa insanların hamısını sehrləyə bilmişdilər. Ancaq onların atdıqlarına qarşı hz. Musanın ortaya qoyduğu dəlil onların bu sehrini, ayədəki ifadə ilə uydurduqlarını udmuş, yəni təsirsiz etmişdir:

Biz də Musaya: “Əsanı tulla!” - deyə vəhy etdik. Bir də (baxıb gördülər ki,) əsa onların uydurub düzəltdikləri bütün şeyləri udur. Artıq haqq zahir, onların uydurub düzəltdikləri yalanlar isə batil oldu. (Sehrbazlar) orada məğlub edildilər və xar olaraq geri döndülər. (Əraf surəsi, 117-119)

Ayələrdə də bildirildiyi kimi, əvvəllər insanlara sehrləyərək təsir göstərən bu şəxslərin etdiklərinin saxtakarlıq olmasının başa düşülməsi ilə sözügedən şəxslər alçalmışlar. Dövrümüzdə də bir sehrin təsiri ilə elmilik adı altında olduqca cəfəng iddialara inanan və bunları müdafiə etmək üçün həyatlarını qurban verənlər əgər bu iddialardan əl çəkməsələr, həqiqətlər tam mənası ilə üzə çıxdıqda və sehr pozulduqda alçalacaqlar. Belə ki, təqribən 60 yaşına qədər təkamülü müdafiə edən və ateist filosof olan, ancaq sonradan həqiqətləri görənlər Malkolm Maqerik təkamül nəzəriyyəsinin yaxın gələcəkdə düşəcəyi vəziyyəti belə açıqlayır:

“Mən özüm təkamül nəzəriyyəsinin xüsusilə tətbiq edildiyi sahələrdə gələcəyin tarix kitablarındakı ən böyük yumor hədəflərindən biri olacağına inandım. Gələcək nəsillər bu qədər çürük və qeyri-müəyyən hipotezin inanılmaz saflıqla qəbul edilməsini heyrlənlə qarşılayacaqlar”. (Malcolm Muggeridge, *The End of Christendom, Grand Rapids: Eerdmans, 1980, səh. 43*)

Bu gələcək uzaq deyil, əksinə, çox yaxın gələcəkdə insanlar “təsadüf”lərin ilah olmasının mümkünsüzlüyünü anlayacaqlar və təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən böyük yalanı və ən güclü sehri kimi tərif ediləcəkdir. Bu güclü sehr böyük sürətlə dünyanın hər tərəfində insanlar üzərində təsirini itirməyə başlamışdır. Təkamül yalanının sirrinin öyrənen bir çox insan bu yalana necə aldandığını heyrlənlə və təəccüblə qarşılayır.

...Sənin bizə öyrətdiklərinə başqa bizdə heç bir bilik yoxdur!

Həqiqətən, Sən bilənsən, müdriksən!

(Bəqərə surəsi, 32)

Qədim Yunanıstandan dövrümüzdə qədər materialistlər tərəfindən həyatın mənşəyini izah etmək üçün istifadə edilən təkamül düşüncəsi, elm aləminə 19-cu əsrdə Çarlz Darvinin "Növlərin Mənşəyi" adlı kitabı ilə daxil oldu. 19-cu əsrdə xeyli inkişaf edən materialist fəlsəfəni müdafiə edənlər, canlıların necə ortaya çıxdığı sualına cavab olaraq təkamül nəzəriyyəsinə yiyələndilər, ancaq bu nəzəriyyənin elmi əsaslarını öyrənmədilər. Materialist ideologiyaların müdafiəçiləri 150 il ərzində təkamül nəzəriyyəsinə əllərində heç bir dəlil olmadan, təbliğat üsullarıyla kütlələrə təlqin etdilər.

Ancaq 20-ci əsrin ikinci yarısından etibarən təkamül nəzəriyyəsinin elm aləmində tutduğu yer sarsılmağa başladı. Paleontologiyadan biologiyaya, anatomiyaadan genetikaya elminə qədər bir çox elm sahəsində aparılan müşahidə və təcrübələr, təkamül nəzəriyyəsinin əleyhində nəticə verməyə başladı. Təkamülçülər, bir anda özlərini və nəzəriyyələrini yeni elmi tapıntılarına qarşı müdafiə edən vəziyyətdə gördülər.

Təkamül nəzəriyyəsinə çökdürən elmi inkişafın başında qalıq qeydləri gəlirdi. Qalıq qeydlərində təkamülçülərin tapmağı ümid etdikləri növlərin bir-birindən təkamülləşdiyinin dəlili hesab olunacaq "ara keçid formaları"na rast gəlinmədi. Canlı növləri qalıq qeydlərində qəfildən və özlərinə məxsus əskiksiz strukturlarıyla ortaya çıxırlar və qalıq qeydlərindən yox olana qədər heç bir dəyişikliyə məruz qalmırdılar. Bu həqiqət canlıların təkamülləşmədiklərini, ancaq yaradıldıqlarını göstərirdi.

Təkcə "ara keçid formaları"nın qalıq qeydlərində olmaması belə təkamül nəzəriyyəsinin çöküşü üçün kifayət edər. Nəzəriyyənin banisi Darvin də bu həqiqəti qəbul etmiş və kitabında ara keçid formalarının niyə olmadığı barədə suallara yer verdikdən sonra, "bəlkə də bu mənim nəzəriyyəmə qarşı irəli sürüləcək ən böyük etiraz olacaq" demişdir.

Həqiqətən də hal-hazırda Darvinin təkamül nəzəriyyəsinə gətirilən ən böyük etirazlardan biri də qalıq qeydləri ilə əlaqədardır. Təkamülçülər belə tapılan qalıqların şərh olunması haqqında öz aralarında böyük ixtilaf içindədirlər. Həyatın tarixinə dair elmi məlumat əldə edə biləcəyimiz əhəmiyyətli bir qaynaq olan qalıqlar, çox açıq şəkildə təkamül nəzəriyyəsinə rədd edir, canlıların yer üzündə qəfildən, heç bir təkamül prosesindən keçmədən ortaya çıxdığını, yəni canlıları üstün güc sahibi olan Allahın yaratdığını göstərir.